SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

OSMANLI ARŞİV BELGELERİNE GÖRE OSMANLI-İSVEÇ İLİŞKİLERİ (1839-1876)

Yüksek Lisans Tezi

Mert Uğur VATANSEVER

Sivas

Ekim 2022

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

OSMANLI ARŞİV BELGELERİNE GÖRE OSMANLI-İSVEÇ İLİŞKİLERİ (1839-1876)

Yüksek Lisans Tezi

Mert Uğur VATANSEVER

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet YÜKSEL

Sivas

Ekim 2022

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

19/10/2022

Mert Uğur VATANSEVER

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tez çalışmamda beni her zaman sonsuz bir sabırla dinleyen ve yol gösteren, her daim desteğini hissettiğim tez danışmanım, saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ahmet Yüksel'e, bize her zaman sonsuz bir hoşgörüyle yaklaşan, yeni ufuklar açmamızda bizlere her zaman destek olan Tarih Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ömer Demirel hocam'a, tez yazım sürecimde bana her daim yardım eden ve her zaman yanımda olan hocalarım Arş. Gör. Okan Güven ve Yusuf İslam Yılmaz'a sonsuz teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunuyorum.

Mert Uğur VATANSEVER

2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....i

KISALTMALAR.....iii

TABLO LİSTESİ.....iv

ÖZET.....v

ABSTRACT.....vii

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM.....3

1. Diplomasi Dünyasına Karşı Adaptasyon Sürecinde Osmanlı-İsveç Devletleri…..…...3

1.1. Diplomasi Kavramı ve Tarihi.....3

1.2. Osmanlı'da Diplomasi.....5

1.3. İsveç'in Yükselişi ve Avrupa Diplomasisine Dahili.....7

1.4. 16. Ve 17. Yüzyıllarda Osmanlı-İsveç Diplomasisi.....11

1.5. 18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomasisi.....13

İKİNCİ BÖLÜM.....26

2. 1839-1876 Yılları Arası Osmanlı-İsveç İlişkileri.....26

2.1. Osmanlı İmparatorluğu'nun Durumu.....27

2.2. İsveç'in Durumu.....28

2.3. Politik Kapsamda Osmanlı-İsveç İlişkileri.....30

2.3.1. 1840 Osmanlı-İsveç İttifak Antlaşması.....30

2.3.2. Kırım Savaşı ve Stockholm-İstanbul Diplomasisi.....33

2.3.3. İstanbul İsveç Elçiliği.....35

2.3.3.1. İstanbul Pera (Beyoğlu) İsveç Büyükelçilik Binası.....35

2.3.3.2. İstanbul İsveç Elçileri ve Maslahatgüzarları.....37

2.3.4. Nişan Verilen Osmanlı-İsveç Memurları.....40
2.3.5. Çeşitli Yazışmalar, Gönderilen Name-i Hümayunlar ve Konuları……...45
2.3.5.1. Taht Değişiklikleri.....46
2.3.5.2. Evlilik veya Doğum Üzerine Gönderilen Tebrik Mesajları……...47
2.3.5.3. Babıali'den Bazı Talepler.....48
2.4. Davalara Konu Olmuş Çeşitli Olaylar.....49
2.5. Ticari İlişkiler.....50
2.5.1. 1840 Osmanlı-İsveç Ticaret Antlaşması.....51
2.5.2. 1862 Osmanlı-İsveç Ticaret Antlaşması.....53
SONUÇ.....61
KAYNAKÇA.....63
EKLER.....73
İNDEKS.....98
ÖZGEÇMİŞ.....103

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
BOA	: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi Belgeleri
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
OTAM	: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İstanbul İsveç elçileri ve maslahatgüzarları.....37

Tablo 2: Osmanlı ve İsveç devletlerinin çeşitli memurlara verdiği nişanlar ve sebepleri..40

Tablo 3: Osmanlı'dan İsveç'e götürülen ürünler.....56

Tablo 4: İsveç'ten Osmanlı'ya gelen ürünler.....59

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu diplomasi perspektifinden çeşitli devletler ile başlarda ad hoc (geçici), daha sonra ise uzun soluklu ilişkiler kurmuştur. Söz konusu diplomasi kapsamında ilişki kurulan devletlerden biri de İsveç'tir. Gustav Eriksson Vasa ile birlikte güçlenmeye başlayıp Kuzey topraklarında söz sahibi olan İsveç devletinin, İskandinav coğrafyasındaki egemenliğini tehdit eden Rusya'ya karşı politikası, Osmanlı İmparatorluğu ile yakınlaşmasına ve diplomatik temaslar kurmasına neden olmuştur. Sultan III. Murat döneminde Lehistan meselesi ile başlayan iki ülke ilişkileri özellikle XII. Karl'ın Poltava Savaşı (1709) sonucunda Çar Petro'ya karşı yenilip Osmanlı'ya sığınmasıyla oldukça gelişmiştir. Hatta bu süreçte İstanbul Pera'da daimi bir elçilik de oluşturulmuştur. İsveç kralının sığınmasından sonra aldığı yüksek miktardaki borçların ödenmesi hususunda ortaya çıkan problem, Stockholm-İstanbul diplomasisini bir süre meşgul etse de 1737 yılında imzalanan ticaret antlaşması ile çözüme kavuşmuştur. Söz konusu anlaşmadan başka iki ülke arasında ittifak anlaşmaları imzalanıp, Rusya'ya karşı yapacakları savaşlarda birbirlerine destek olacakları kararı alınmıştır. Bu destekler kimi zaman sadece ekonomik yardımlar ile sınırlandırılmış olsa da 1787 Osmanlı-Rus savaşına İsveç'in katılması gibi askeri alanda birlikte hareket ettikleri zamanlar da olmuştur. İttifak anlaşmaları genel olarak 1840 yılına kadar devam etse de İsveç özellikle Bükreş Antlaşması'ndan (1812) sonra Osmanlı-Rusya arasında gerçekleşen olaylarda tarafsız kalmayı tercih etmiştir. Böylece iki ülke ilişkileri spesifik olarak 19. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra ekonomik ilişkilere evrilirken; yapılan ticari antlaşmalar ve verilen imtiyazlar neticesinde Osmanlı-İsveç diplomasisi olumlu şekilde devam etmiştir. Bu bağlamda tezimizin kapsamını oluşturan 1839-1876 yılları arasındaki Osmanlı-İsveç ilişkileri çeşitli alanlardan ve Osmanlı arşivleri perspektifinden incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, İsveç, Diplomasi

ABSTRACT

From the perspective of diplomacy, the Ottoman Empire established ad hoc (temporary) and then long-term relations with various states. Sweden is one of the states with which relations were established within the scope of the said diplomacy. The policy of the Swedish state, which started to gain strength with Gustav Eriksson Vasa and had a say in the northern lands, against Russia, which threatened its dominance in the Scandinavian geography, enabled it to get closer and establish diplomatic contacts with the Ottoman Empire. The relations between the two countries, which started with the Polish issue during the reign of Sultan Murat III, developed considerably, especially after Karl XII was defeated by Tsar Peter the Great as a result of the Poltava War (1709) and took refuge in the Ottoman Empire. In this process, a permanent embassy was also established in Pera, Istanbul. The problem that emerged in the payment of the high debts that the Swedish king took after he took refuge in the Ottoman Empire kept the Stockholm-Istanbul diplomacy busy for a while but was resolved with the trade agreement signed in 1737. Apart from the said agreement, alliance agreements were signed between the two countries and it was decided that they would support each other in their wars against Russia. Although these supports were sometimes limited to only economic aid, there were also times when they acted together militarily, such as Sweden's participation in the 1787 Ottoman-Russian war. Although the alliance agreements generally continued until 1840, Sweden preferred to remain neutral in the events that took place between the Ottomans and Russia, especially after the Treaty of Bucharest (1812). Thus, while the relations between the two countries evolved into economic relations specifically after the first quarter of the 19th century; Ottoman-Swedish diplomacy continued positively as a result of commercial agreements and concessions granted. In this context, the Ottoman-Swedish relations between the years 1839-1876, which is the scope of our thesis, were examined from various fields and from the perspective of the Ottoman archives.

Keywords: Ottoman, Sweden, Diplomacy

Giriş

İsveç tarihi konusunda Carl Grimberg'in *A History of Sweden* kitabı ile Irene Scobbie'nin *Historical Dictionary of Sweden* adlı eseri, tezin genel hatlarını oluşturmakta önemli bir paya sahiptir. Osmanlı-İsveç ilişkileri konusunda ise Kemal Beydilli'nin TDV İslam Ansiklopedisi'ndeki *İsveç* adlı makalesi tez çalışmasında rehber olmuştur. İki ülke ilişkileri konusunda genel olarak tezler 18. yüzyıl üzerine yapılmıştır. Bu kapsamda 6 tez çalışması olmakla birlikte, bunlardan ilki 2004 yılında İbrahim Baş tarafından oluşturulan *18. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-İsveç İlişkileri ve Mehmed Said Efendi'nin İsveç Elçiliği (1732-1733)* adlı tez çalışmasıdır. Söz konusu tez bu alandaki ilk tez çalışmasını ihtiva etmekle birlikte özellikle Mehmed Said Efendi üzerinde durmaktadır. Diğer bir tez 2012 yılında Cem Görür tarafından hazırlanan *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri* adlı çalışmadır. Söz konusu tezde XII. Karl'ın ardından gerçekleşen Osmanlı-İsveç diplomasisi üzerinde durulmaktadır. 2019 yılında Merve Beki tarafından hazırlanan *49/1 Numaralı İsveç Ahidname Defterine Göre Osmanlı İsveç Ticaret İlişkileri (1736-1758)* adlı tezde yazar Osmanlı'daki İsveç elçiliği ve iki ülke arasındaki ticari ilişkileri ahidname defteri perspektifinden incelemiştir. Bir başka tez çalışması olan ve Alper Sütçü tarafından hazırlanan *İsveç Kaynakları Işığında Osmanlı İsveç İlişkileri (1709-1737)* adlı çalışmada ise XII. Karl'ın Osmanlı'ya sığınma süreci ve sonrasında gelişen olaylar detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Adı geçen bu 4 tez çalışması 18. yüzyıldaki belirli alanları kapsamaktadır. Bütün bir yüzyılı inceleyen bir çalışma vardır ki; o da 2018 yılında Mustafa Ünver tarafından hazırlanan *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri* adlı tez çalışmasıdır. Söz konusu tez hem 18. yüzyıla kadarki tüm Osmanlı-İsveç ilişkilerine genel olarak değinmekte hem de incelediği yüzyılı detaylı bir şekilde açıklamaktadır. 19. yüzyıl Osmanlı-İsveç ilişkileri üzerine ise iki çalışma bulunmaktadır. Bunlardan ilki Candost Ural tarafından hazırlanan ve 18. yüzyılın ortalarından itibaren ele alınıp 19. yüzyılın ilk çeyreğine kadar iki ülke ilişkilerini inceleyen *50/2 Numaralı İsveç Ahkam Defteri'nin Işığında Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827)* adlı tez çalışmasıdır. Diğeri ise 2014 yılında Mahmut Kalay tarafından hazırlanan *1827-1912 Tarihli İsveç Ahkam Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* adlı çalışmadır. Söz konusu çalışma da başta genel olarak defterde geçen hususlar genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra İsveç ahkam defteri kayıtlarına yansıyan hükümler çevrilmiştir.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı kapsamında hazırlanan yüksek lisans tez çalışmamızda 1839-1876 yılları arasında Osmanlı ve İsveç devletlerinin çeşitli alanlardaki diplomasisi, Osmanlı arşivleri perspektifinden incelenmiştir. Bu kapsamda diplomasi üzerine ve söz konusu devletlerin diplomasi dünyasına adaptasyonuna doğru geçirdiği süreçler üzerine genel olarak bir girizgah yapıldıktan sonra tezin kapsamı olan yıllara gelene kadarki Osmanlı-İsveç devletlerinin ilişkileri incelenmiştir. Bu bağlamda Sultan III. Murat ve İsveç Kralı III. Sigismund Vasa'ya (1592-1599) temellendirilen Stockholm-İstanbul diplomasisine; 18. yüzyılda XII. Karl (Demirbaş Şarl) ile daha mikro bir yelpazeden

bakılmaya çalışılmıştır. Özellikle söz konusu İsveç kralının Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmasıyla farklı bir boyut kazanan iki ülke ilişkilerinin 19. yüzyıla gelene kadar geçirdiği değişimler incelenmeye çalışılmıştır. 1800'lü yıllara gelindiğinde ise devrin şartlarıyla muhakeme ve tahlil edilerek Osmanlı-İsveç diplomasisi değerlendirilmiş ve detaylı olarak incelenmek için yerini ikinci bölüme bırakmıştır.

Tezin ikinci ve son bölümünde çalışmanın asıl noktası üzerinde durulmuş ve 1839-1876 yılları arası değerlendirilmiştir. Ancak değerlendirme yapılırken çalışmanın daha akıcı olabilmesi için kronoloji; olayların konulara göre ayrılmasından sonra yapılmıştır. Bu kapsamda politik sahada liberal tarzda yeni bir bakış açısı kazanan İsveç ile II. Mahmud'dan (1808-1839) itibaren radikal manada modernleşmeye uğrayan bir Osmanlı İmparatorluğu'nun söz konusu yıllardaki durumları çeşitli yönlerle belirtilmiştir. Söz konusu durumlar ile üçüncü bölüme giriş yapıldıktan sonra Osmanlı ve İsveç devletlerinin genel olarak politik ve ekonomik diplomasideki ilişkileri incelenmiş olup bu konudaki ittifak anlaşmaları ile ilişkilerin daha da geliştirilmesi için imzalanan ticaret anlaşmaları değerlendirilmiştir. Diplomasi bağlamında yapılan çeşitli anlaşmalar analiz edilip nasıl bir değişiminden geçtiği üzerine yer yer yapılan değerlendirmeler ile birlikte İstanbul Pera İsveç Büyükelçiliği üzerine de bir bölüm içinde detaylı olarak değinilmiştir. Osmanlı-İsveç ilişkileri genel bağlamda olumlu olmasına nazaran arşivlere yansıdığı şekilde vaki olan bir takım olumsuz olaylar ve söz konusu olaylara karşı verilen cezalar üzerine de ayrı bir parantez açılmıştır. Böylece tezin kapsamı olan yıllar içinde Stockholm-İstanbul ilişkilerine birçok yönden bakılmaya çalışılmıştır.

Osmanlı ve İsveç devletlerinin ilişkilerini inceleme amacında olan tez çalışması, İsnad atıf sistemi kullanılarak hazırlanmış ve birincil kaynaklar hükmünde olan Osmanlı arşivinden elde edilmiş belgeler ışığında çalışılmıştır. Bu kapsamda name-i hümayun defteri ile Hariciye Nezareti, irade/hariciye başta olmak üzere çeşitli evraklar ve defterler gözden geçirilmiştir. Konularda yer yer metin ve dipnot kısımlarında belgenin transkript edilmiş haline de yer verilmekle birlikte; günümüz Türkçesinde sadeleştirilip aktarılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİPLOMASİYE ADAPTASYON SÜRECİNDE OSMANLI-İSVEÇ DEVLETLERİ

1.1. Diplomasi Kavramı ve Tarihi

Diplomasi, bağımsız devletlerin uluslararası ilişkilerinde, devamını ve sürekliliğini sağlayabilme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır[1]. Dış politika bir ülkenin, uluslararası arenada hedeflediği gayeler iken; diplomasi[2], söz konusu gayelere götüren yegane araçtır.[3] Devletler her daim makyavel paradigmada yani hedefleri ve çıkarları doğrultusunda diplomasi sanatını etkin kullanmaya özen göstermek zorunda kalmışlardır.

Tarihte bilinen ilk yazılı diplomasi örneği M.Ö. 13. yüzyılın başlarında, Mısırlılar ve Hititler arasında imzalanan Kadeş Antlaşması[4] olmakla birlikte uluslararası platformda ilkel ilişkiler ve savaşlar tarih öncesi çağlara kadar uzanmaktadır.[5] Genel bir perspektiften bakıldığında 15. yüzyıla kadar devletler, geçici ve tek taraflı ya da diplomasi terminolojisiyle; ad hoc[6] diplomasisini belirlemişlerdir.[7]

14. yüzyıl sonları ve 15. yüzyıl başlarından itibaren dünya yeni diplomasi dönemine evrilmeye başlamıştır. Bu evrilmede en önemli etkenlerden birisi hiç şüphesiz İtalyan şehir devletleridir. Bu kapsamda söz konusu şehir-devletlerinin ulusal ve uluslararası arenada yok olmaktan kurtulabilmeleri ve güç kazanabilmeleri; onları bir ittifak aramaya yöneltmiştir. Öte yandan İtalya coğrafyası Avrupa güç dengesinde yükselen bir öneme sahip olduğu için,

---

[1] Hatice Anar Öz, *Diplomasi Dili: Fransızcadaki Diplomasi Terimlerinin Türkçeye Çevrilmesi* (Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 4.

[2] Uluslararası ilişkiler için diplomasi kelimesinin kullanılması 1796 yılında Edmund Burke tarafından başlatılmıştır. Betül Yozcu, *Antik Roma Cumhuriyeti'nde Diplomasi* (Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 1.

[3] Oral Sander, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü* (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1987), 3.

[4] Antlaşma ile birlikte barış ortamı tekrar tesis edilmiş ve on yıllarca süren savaş sona erdirilerek mevcut statükonun korunması hususuna mutabakat sağlanmıştır. Fatma İslam, *Kadeş Savaşı Sonrası Hitit-Mısır İlişkileri* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 36.

[5] Yunus Karaağaç, "Diplomasi Olgusu Çerçevesinde Propaganda ve Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinin Etkileşimi ve Farklılıkları", *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4/2 (Aralık 2019), 692.

[6] Ad hoc diplomasisi, sürekli diplomatik ilişki devrinden öncesini kapsar. Dokunulmazlık gibi yetkilerle görevlendirilmiş elçiler, lazım görüldüğünde ilişki kurulacak devlete veya bir merciye, belli bir mesajı iletmek için gönderilmişlerdir. Bu tür ilişkiler kısa süreli ve dar kapsamlıdır. Hüner Tuncer, "Tarihte ve Günümüzde Ad Hoc Diplomasisi",*Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 4/1* (? 1984), 51.

[7] Mustafa Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri* (Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 8.

Fransa gibi Avrupa devletleri, bu ittifak girişimlerine olumlu bakmışlardır. Söz konusu durum uluslararası diplomasinin gelişmesini tetikleyen yegâne unsur olurken; gün geçtikçe diplomatik dünya karşılıklı sürekli diplomasiye evrilmiştir.

Mattingly'e göre ilk karşılıklı elçilik açılması 1375-1379 yılları arasında Milano ve Montava'da gerçekleşmiş ancak 1379'dan sonra karşılıklı diplomatik ilişkinin devamı gelmemiştir. 15. yüzyılın ilk çeyreğinde Milano Düklüğü tarafından Macaristan'a sürekli diplomasi hamlesi yapılmış ancak bu girişim de öncekinden farklı olmamış ve bir süre sonra kesintiye uğramıştır.[8] İlk sürekli diplomatik ilişki 1446 yılında görülmüş ve Milano Dükü Francesco Sforza, elçi Nicodemo'yu Floransa'ya göndermiştir.[9] Daha sonra ise hem İtalya şehir devletlerine hem de Avrupa'daki ülkelerle diplomatik temaslar yaşanmıştır. Uluslararası platformda diplomasinin dar kapsamdan çıkarak çok taraflı bir hale dönüşmesinde 1648 yılında imzalanan Westphalia Barışı[10] önemli bir yere sahiptir.[11] Keza Westphalia Barışı, Avrupa tarihindeki ilk uluslararası kongredir.[12]

17. yüzyıl ile birlikte diplomasi sistemi, uluslararası devletler arasında gittikçe gelişirken, yeni bir sorunu da beraberinde getirmiştir: "Protokol sorunu"... Bu sorunu 19 Mart 1815 tarihinde birçok Avrupalı devletin imzası ile onaylanan Viyana Tüzüğü çözmeye çalışmıştır. Söz konusu tüzük ile diplomatlar üç gruba ayrılmıştır. İlk grupta büyükelçiler ve lega ile nons olarak adlandırılan Papalık diplomatları ve mukim büyükelçileri yer almakta, ikinci grupta orta elçiler, üçüncü grupta ise maslahatgüzarları yer almaktadır. Viyana Protokolü'nden üç yıl sonra, söz konusu gruplandırmada bir güncellemeye daha gidilerek Aix-la-Chapelle Protokolü kabul edilmiştir. Böylece üç gruba ayrılan diplomat protokolüne bir yeni grup daha dahil edilmiş ve protokolde orta elçiler ile maslahatgüzarları arasına mukim elçiler eklenmiştir. Bu düzenlemeler ile birlikte 1815 ve 1818 protokolleri, modern diplomasi platformunun temellerini oluşturmuştur.[13]

---

[8] Gökhan Erdem, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sürekli Diplomasiye Geçiş Süreci* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008), 98-99.

[9] Rauf Versan, "Tarih Boyunca ve Günümüzde Diplomasi", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 0/10* (Ocak 1995), 93.

[10] Otuz Yıl Savaşları'ndan sonra üç yıl uzayan müzakere neticelenmiş ve 1648 yılında Westphalia Barışı imzalanmıştır. Bu anlaşma ile kendi toprakları içinde birçok yetkiye sahip olan Kutsal Roma Germen İmparatorluğu bu yetkisini, devleti içindeki prenslerle paylaşmak zorunda kalmıştır. Binaenaleyh artık prensler de tam yetkili hükümdar konumuna getirilerek başka devletlerle ittifak ve diplomatik müzakere yapma hakkını elde etmişlerdir. Böylece anlaşma, imparatorluk içindeki küçük devletlere, bağımsız birer devlet gibi hareket etme imkanı sağlamıştır. Mehmet Yılmaz, *Avrupa Tarihi Ders Notları* (Konya: Şekeroğlu Dağıtım, 2004), 142-143.

[11] Timuçin Kodaman - Ekrem Yaşar Akçay, "Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye'ye Bıraktığı Miras", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 0/22* (Aralık 2010), 79.

[12] Yılmaz, *Avrupa Tarihi,* 143.

[13] Nasıh Sarp Ergüven, "Uluslararası Hukukun Tarihsel Boyutuyla Diplomasinin Kurumsal Gelişim Süreci",*Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 7/1* (Ocak2016), 133-134.

Osmanlı'da Diplomasi

Osmanlı İmparatorluğu, dünya diplomasi kültürüne, Avrupa'ya nazaran çok geç katılmış ve 18. yüzyılın sonlarına kadar daimi elçilik bulundurma mantalitesini gerekli görmemiştir. Bu durumu; üstünlük psikolojisi[14] veya imparatorlukların yoğun dış ilişki ağı oluşturmaması[15] şeklinde açıklamak mümkündür.

Osmanlı, 18. yüzyılın sonuna kadar geçici elçiler ile padişahların cülüslarını diğer ülkelere bildirmek, barış ve dostluk kurmak, ticaret anlaşmaları yapmak gibi sorumluluklarla elçileri göndermekteydi.[16] Öte yandan Osmanlı daimi elçilik politikasına geçmese de yabancı devletlerin İstanbul'da daimi elçileri bulunmaktaydı. İmparatorluk böylece daimi elçiler ile Divan-ı Hümayun tercümanları vasıtasıyla yabancı devletlerle olan siyasi ilişkilerini yürütmekteydi. Yalnız böyle bir durum Osmanlı'ya genel manada olumsuz sonuçlar doğurabilmekteydi. Bu bağlamda birçok Divan-ı Hümayun tercümanları Rum oldukları için bilgiler çeşitli kaynaklara sızdırılırdı.[17]

Osmanlı imparatorluğu siyasi ilişkilerini yürütmenin yanı sıra çeşitli kaynaklar vasıtasıyla da dış dünya ile ilgili haberlere vakıf oluyordu. Bu ağı, tek bir yerle sınırlamak ise mümkün değildi. Örneğin Eflak ve Boğdan voyvodaları, Kiev, Varşova ve Petersburg şehirlerinde bulunan ajanları vasıtasıyla Balkan ve Kafkas coğrafyasındaki Rusya hamlelerini öğrenip Babıali'ye rapor ederlerdi. Öte yandan elbette söz konusu coğrafyalardaki tek istihbarat ağı Eflak ve Boğdan beyleri değildi. Keza Çıldır'a atanan paşaların temel görevlerinden birisi Rusya ve İran hakkında bilgi toplamak iken diğer yandan Kırım tatarları ve hacılar vasıtasıyla Osmanlı söz konusu coğrafyalar hakkında pek çok istihbarata hakim oluyordu.[18]

Osmanlı İmparatorluğu III. Selim (1789-1807) ile birlikte modernleşme konusunda önemli ve ciddi adımlar atmıştır. Söz konusu padişah, daha şehzadeyken Fransa kralı XVI. Louis (1774-1791) ile mektuplaşarak ıslahat konusunda fikirler almaya başlamıştır.[19] Keza tahta cülus ettikten sonra ilmiye, seyfiye ve kalemiye sınıflarının ileri gelenlerinden, devletin geri kalmasının nedenlerini belirten birer layiha[20] yazmalarını emretmiştir.[21] Böylelikle

---

[14] Necdet Hayta - Uğur Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2017), 83.

[15] İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi* (Ankara: Cedit Neşriyat, 2008), 217.

[16] Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, 217.

[17] Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007), 5/9.

[18] Ahmet Yüksel, *Rusların Kafkasya'yı İstilası ve Osmanlı İstihbarat Ağı* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2014), 70-82.

[19] Hayta - Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri*, 67.

[20] Bir konu hakkında düşünülen fikrin veya görüşün yazılı hale getirilmiş halidir. Osmanlı'da rapor şeklindeki layihalar birkaç gruba ayrılmakla birlikte, bunların en çok kullanılanı ıslahat layihalarıdır. Mübahat S. Kütükoğlu, "Layiha", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/116.

[21] Ömer Gezer, *Osmanlı Diplomasisinde Denge Politikaları (1774-1829)* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 86. Sunulan bu layihaların en önemlileri; Sadrazam Yusuf Paşa, Tatarcık Abdullah Efendi, Defterdar Şerif Efendi, Osmanlı ordusunu ıslah için

padişah III. Selim'in imparatorluk içinde modernizasyon yanlısı bir perspektif çizmesiyle birlikte Osmanlı'da ciddi modernleşme çalışmalarına başlanılmıştır. Diğer yandan modernleşme çalışmalarından Avrupa'nın haberdar olması için ve artık daha modern bir Osmanlı olacağına dair Mahmud Raif Efendi'nin yazdığı "Tableau des nouveaux règlements de L'Empire Ottoman"[22] gibi eserlerle dünya kamuoyuna duyurulmuştur.[23]

Bilindiği üzere 1718 yılında imzalanan Pasarofça Antlaşması ile Osmanlı, Avrupa'nın üstünlüğünü kabul etmiştir. Bu durumun sonucunda da Avrupa'daki belirli ülkelerin merkezlerine geçici sefirler göndermiştir.[24] III. Selim döneminde uluslararası diplomatik sahada, Osmanlı'nın yaptığı en önemli adım daimi elçilik sistemine geçmek olmuştur. Ardından ülkelerle müzakereler başlanmış ve Avrupa'daki belirli merkezlere gönderilmek üzere üç yılda bir değiştirilmesi kararıyla daimi elçilik projesi, yürütülmeye başlanmıştır.[25] Ancak Fransa ile anlaşmaya varılıp daimi elçiliğin orada açılması düşünülürken, Fransa'nın dış politikadaki durumundan dolayı, bu tutumdan vazgeçilip Osmanlı ile hiç savaşmayan İngiltere'de açılmasına karar verilmiştir.[26] 1793'te Yusuf Agah Efendi Londra Büyükelçiliği'ne atanmış olmasına rağmen hediyelerin Londra'ya geç ulaşması sebebiyle kabul töreni ancak Ocak 1795'te gerçekleşebilmiştir.[27]

Yusuf Agah Efendi'nin İngiltere'de daimi elçi olarak göreve başlamasının ardından Paris, Berlin ve Viyana'da büyükelçilikler açılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 1797 yılında Paris'e Moralı Seyyid Ali Efendi, Berlin'e Ali Aziz Efendi, Viyana'ya İbrahim Atif Efendi görevlendirilmiştir.[28] Ancak Osmanlı büyükelçilerinin dil bilmemesi, Rum maslahatgüzarlarının Bab-ı Âli'ye yanlış istihbaratlar göndermeleri sebebiyle ilk daimi elçilik teşebbüsü başarıya ulaşamamış ve 1821 yılında kapatılarak 1834'e kadar tekrar açılmamıştır.[29]

---

görevlendirilmiş Fransız subaylardan Bertrand ve Ermeni d'Ohsson tarafından yazılmış ıslahat layihalarıdır. Ayrıca 1791 yılında Viyana sefirliğine atanan Ebubekir Ratıb Efendi'de yazdığı 490 sayfalık layiha ile Avrupa'nın idari, askeri ve mali teşkilatlarından bahsetmiştir. Hayta - Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri*, 69-71.

[22] Mahmud Raif Efendi, eseri yazdığında Osmanlı İmparatorluğu Londra Büyükelçisi Yusuf Agah Efendi'nin sırkatibliği görevini yürütmekteydi. Kemal Beydilli, "Mahmud Raif Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/382.

[23] Karal, *Osmanlı Tarihi*, 69.

[24] Uğur Kurtaran, "Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar İle Bu Kaynakların İncelenmesindeki Metodolojik ve Diplomatik Yöntemler Üzerine Bir Değerlendirme", *OTAM 38* (2015), 116.

[25] Mustafa Can, *Sürekli Diplomasi Öncesi Osmanlı Devleti'nde Yabancı Elçiler (Elçi-Ağırlama-Huzura Kabul) (Ankara:* Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 77.

[26] Hayta - Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri*, 83.

[27] Ömer Gezer, *Osmanlı Diplomasisinde Denge Politikaları (1774-1829)* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 92.

[28] Ahmet Yavuzhan Erdem, *Osmanlı Diplomasisinin Modernleşmesinde Tanzimat Dönemi* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 52-53.

[29] Namık Sinan Turan, "Osmanlı Diplomasisinde Batı İmgesinin Değişimi ve Elçilerin Etkisi (18. ve 19. Yüzyıllar)", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 6/2* (Haziran 2004), 62.

1836'da ise Osmanlı'nın dışişlerini yürüten Reisülküttablık makamı, Hariciye Nezareti'ne çevrilmiş ve Mehmed Akif Paşa Hariciye Nazırı ünvanı alarak vezirlik rütbesiyle atanmıştır.[30]

1.3. İsveç'in Yükselişi ve Avrupa Diplomasisine Dahili

Arkeolojik kalıntılar, İsveç coğrafyasına ilk göçün M.Ö. 12.000'de Taş Devri'nde ren geyiği avcıları ve balıkçılar vasıtasıyla gerçekleştiğini göstermiştir. Söz konusu coğrafyaya gelen göçebeler başlarda çakıl taşları ve kemikten yapılmış aletleri kullanmışlardır. M.Ö. 2500'lerde yeni kabilelerin bölgeye yerleşmesiyle hayvansal ve tarımsal faaliyetler başlamıştır.[31]

M.S. 300'lerden itibaren ise İsveç'in nüfusu, Germen kavimlerinin göçleriyle artmıştır.[32] Demografik yapının artması ile birlikte kabileler arasında mücadeleler yaşanmışsa da (Svearlar, Götarlar gibi kabileler) bilhassa 800-1000 yılları arasında Vikingler siyasi birliği sağlamayı başarmışlardır. Özellikle M.S. 7. yüzyıldan sonra Vikingler ticari faaliyetlerini Baltık denizinden Hazar denizine kadar genişletmişlerdir. Ardından da Novgorod ve Kiev şehirlerini[33] kurmuşlardır. Bu durum Rusya tarihinin oluşmasında da etkili olmuştur.[34]

Aynı dönemlerde Avrupa'da misyonerlik faaliyetleri veya daha spesifik Hristiyanlaştırma faaliyetleri hız kazanmıştır. Böylesi bir durumda İsveç coğrafyasına da misyonerlik faaliyetleri yürütülmeye çalışılmış ancak Varangiyanlar, Hristiyanlık karşısında en güçlü muhalif cepheyi teşkil etmişlerdir.[35] Bu kapsamda söz konusu coğrafyada paganizm[36] etkin bir inanış biçimini şekillendirmiştir. Hristiyanlığa karşı İsveç prensleri ve halkı, Avrupa halklarına nazaran uzun süre direnmiş ve politeizm yani çok tanrılı inançlardan

---

[30] Cezmi Karasu, "Tanzimat Dönemi Osmanlı Diplomasisine Genel Bir Bakış", *OTAM 4/4* (Mayıs 1993), 206.

[31] Irene Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden (*Maryland: The Scarecrow Press, 2006), XXX.

[32] Cem Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 6.

[33] 846'da Bağdat'a, 860 yıllarında da Konstantinopolis'e kadar inen Varangiyanlar veya diğer adıyla Vikingler diğer yandan da doğuda Hazar Devleti ile mücadele etmişlerdir. Yüksek bir ihtimalle ilk yerleştikleri yer de, Hazarların haraca bağladığı Kiev şehridir ki; geleneksel Rus tarihi; Vikinglerin Novgorod ya da İskandinav mitlerindeki ismiyle Holmgadr şehrine yerleşmesiyle başlar. Efsaneye göre Varangiyanlardan Prens Rurik, ailesiyle birlikte 860 yıllarında Novgorod'a yerleşir; ardından ise bir başka Varangiyan prensi de Kiev'i alarak, kendi halkını buraya yerleştirmiştir. J. M. Roberts, *Avrupa Tarihi*, çev. Fethi Aytuna (İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2010), 220.

[34] Kemal Beydilli, "İsveç", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/408.

[35] Misyonerlik faaliyetleri sırasında İsveç'e hristiyanlık müjdesini vermek ve onları bu dine davet etmek için görevlendirilen Ansgar, 830 yılı civarında gemisi ile birlikte İsveç kıyılarına gelmiş ancak Vikingler tarafından saldırıya uğramış ve büyük bir zorlukla hayatını kurtarabilmiştir. Carl Grimberg, *A History of Sweden*, çev. C. W. Foss (Rock Island/Illinois: Augustana Book Concern 1935), 43.

[36] Yunanca put anlamına gelen eidolon ve tapınma anlamına gelen latreia kelimelerinden türeyen idolatry veya diğer adıyla paganizm terimi Ortaçağ başlarında Hristiyan olmayanlar için kullanılırken 18. yüzyıldan itibaren politeist dinlerdeki tanrıları sembolize eden çeşitli figürlere tapanlar için kullanılmıştır. Ahmet Güç, "Putperestlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/365.

vazgeçmemiştir.[37] Daha sonra Hristiyanlığı kabul eden halk ile paganizmi muhafaza eden halk arasında din mücadeleleri patlak verirken 1164 yılında Uppsala[38] mabedinin yıkılması ve ilk Hristiyan piskoposluğunun teşkili ile Hristiyanlık zafere ulaşmıştır. Ancak dinsel perspektifte bu istikrarsız durum 13. yüzyıla kadar devam etmiştir.[39]

İsveç halkı arasında bu ayrılıklar ancak 13. yüzyılın ikinci yarısından sonra Kral Waldemar (1250-1275) döneminde düzelmeye başlamıştır. Ancak geçici sağlanan bu istikrar fazla uzun sürmemiştir. Keza Waldemar'ın kardeşi Kral Ladulas (1275-1290) döneminde söz konusu coğrafyada asiller sınıfı ortaya çıkmış ve bunun sonucunda halkın haklarını koruyan kanunlar çıkartılmıştır. Ancak krallar ve asiller arasında başlayan ve devam eden iktidar mücadeleleri 14. yüzyıla kadar sürmüştür.[40]

1397'de İskandinav coğrafyasında önemli bir siyasi hamle gerçekleştirilerek Danimarka Kraliçesi I. Margareta (1387-1412) öncülüğünde İsveç ve Norveç ile birlikte Kalmar Birliği kurulmuştur. Ancak Margareta'nın 1412'de ölümüyle bu birliğin kontrolü de dağılmaya başlamış ve kraliçenin halefi olan XIII. Erich (1446-1459), İsveç'te sevilmemiştir.[41] Nitekim 1434'te İsveçliler, Erich'e karşı ayaklanmışlardır. Böylece birlik karşıtları oluşmaya başlamıştır. 16. yüzyılın başlarında birlik karşıtı soylulardan Gustav Eriksson Vasa (1523-1560), Danimarkalıların etkinliğini kırarak, onları İsveç'ten uzaklaştırmış[42] ve 6 Haziran 1523'te İsveç kralı olarak seçilmiştir.[43] Ardından ise Kalamar Birliği tamamen feshedilmiştir.[44]

Gustav Vasa, kurtuluş mücadelesi ile İsveç bağımsızlığını tekrar tesis etmiştir. Ancak birlik taraftarı krallarla olan mücadeleler sonucunda İsveç halkı oldukça yoksullaşmıştır. Bu yoksulluğa karşın kilise; ülkedeki toprakların beşte birine sahip olmasının yanı sıra önemli ölçüde servete sahiptir. Gustav Vasa ise devletini yeniden ihya edilebilmek için kilise servetine ihtiyaç duymuştur. Ancak Papa ne sebeple olursa olsun kilise servetinin harcanılmasına izin vermeyeceği için Gustav, ülkede Katolik paradigmasını kırma yoluna gitmiştir. Bu durum karşısında da çıkış yolunu Martin Luther doktrinlerinde bulmuştur. Bu olaylar yaşanırken, Demirci Qrebrolu'nun oğlu Olavus Petri adında İsveçli bir genç Martin Luther'in doktrinlerini öğrenip benimsemiş ve Strängnäs'a dönüp halka anlatmaya başlamıştır. Gustav Vasa'da Strängnäs başdiyakoz ve piskoposluk başkanı olan Laurentius Andrese aracılığı ile Olavus Petri'nin anlattığı Luther doktrinlerine vakıf olmuştur. Kısa bir zaman sonra da Laurentius Andrese'yi şansölye ve Olavus Petri'yi de (Usta Olof) Stockholm Büyük Kilisesi olan Storkyrkan'da vaiz olarak atamıştır. Bunun üzerine Katolik mantalitede olanlar Olavus Petri'ye taşlar atarak, küfürler ederek vaazlarını engellemeye çalıştıysalar da

[37] Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden*, XXXII; Roberts, *Avrupa Tarihi*, 220.
[38] Uppsala pagan tapınağı İskandinav tanrılarının (Odin, Thor, Freyr) merkez mabediydi. Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden*, XXXII.
[39] Beydilli, "İsveç", 408.
[40] Beydilli, "İsveç", 408.
[41] Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden*, XXXIII.
[42] Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 23.
[43] Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden*, XXXIV; Gustav Vasa, İsveç monarşisinin kurucusudur. Grimberg, *A History of Sweden*, 109.
[44] Grimberg, *A History of Sweden*, 105.

fazla başarılı olamamış hatta matbaanın gücüyle doktrinler ülkenin her tarafına yayılmaya başlamıştır. Böylece Luther'in Protestan inanç paradigması etkisini göstermiş; 1526'da Yeni Ahit Olavus Petri ve arkadaşları tarafından İsveççe olarak yayınlanmıştır. Ardından da İsveççe vaaz/ilahi kitapları ve daha birçok eser yayınlayan Olavus Petri; Carl Grinberg'in dediği gibi hem İsveçli ilk gerçek tarihçi hem de İsveç halkına okuma-yazma öğreten kişi olarak değerlendirilmiştir.[45]

Ülkedeki Katolik gücü kırmaya çalışan Gustav Vasa, ekonomik buhran neticesinde kilise mallarına el koymuş ve ruhban sınıfın da vergi vermesine hükmetmiştir. Bir yandan ekonomik problemler çözülmeye çalışırken diğer yandan da siyasal reformlar yapılmaya başlanmış ve bu kapsamda 1544'te kralların seçimle başa gelme usulüne son verilmiştir. Gustav Vasa ile başlayan Luther doktrinleri, daha sonra ve Lehistan ve İsveç kralı olan III. Sigismund Vasa'nın (1592-1599) iktidarı döneminde mezhep savaşlarına dönüşmüştür.[46] Keza Sigismund'un annesi olan Polonya prensi de bir Katoliktir ve oğlunu Katolik bir inançla yetiştirmiştir. Bu durum Sigismund Vasa'nın Katolik kiliseyi üstün tutma çabalarının bir neticesidir. Ardından III. Sigismund Vasa tahtı amcası IX. Karl'a (1604-1611) bırakmıştır. O da babası Gustav Vasa gibi İsveç'i kalkındırmaya çalışmış ve bu kapsamda; kendisini madencilik ve Vermland'daki demir endüstrisine adamıştır. Madenleri sık sık teftiş ve ziyaret etmesinin yanı sıra işçileri evlerinde ziyaret ederek onlarla eşit olarak sohbet etmiştir. Bu nedenle madenciler ve demirciler tarafından çok itibar ve saygı görmüştür. Bu yüzdendir ki Vermland'ın madencilik endüstrisinin gerçek kurucu olarak da sayılmıştır. Eritme fırınları inşa ettirip herkesin vergilerden yıllarca muaf olmasını sağlamıştır.[47]

İsveç'in Avrupa'da yükselmesi ve dünya siyasetinde söz sahibi olmaya çalışması ancak II. Gustav Adolf (1611-1632) ve XII. Karl (1697-1718) ile mümkün olmuştur. II. Gustav, zorunlu askerlik sistemi getirmekle birlikte İsveç ordusunu modern ve hafif silahlar ile ıslah etmiştir.[48] II. Gustav Adolf'un orduda yaptığı bu reformasyon etkisini göstermiştir. Keza birçok askeri başarı onun döneminde yaşanmıştır. Başlarda ordusuyla birlikte Gustav Adolf, Lehistan üzerinde hakimiyet kurarken, devamında 1629'da Habsburg ordusunu yenmiş ve Güney Baltık civarındaki Pomeranya'yı almıştır.[49]

İsveç'in ilerleyişini durdurmak isteyen İmparator Ferdinand, Tilly'yi göndermiştir. Tilly 1631'de Bradenburg'un Magdeburg şehrini işgal etmiş ve yapılan yağmanın yanı sıra şehrin Protestan halkına karşı da zulmedilmiştir. Yapılan bu mezalim karşısında Bradenburg

[45] Grimberg, *A History of Sweden*, 105-112.
[46] Beydilli, "İsveç", 408.
[47] Grimberg, *A History of Sweden*, 135-140.
[48] Diğer yandan da 1590'larda Nassau'lu Maurice'nin uyguladığı Hollanda okulunun ileri askeri stratejisini İsveç ordularına uyarlamıştır. Stephen J. Lee, *Aspects of European Hıstory 1494–1789* (Londra: Methuen & Co. Ltd, 1984), 109-110; I. Napolyon, Gustav Adolf'u tüm zamanların en büyük komutanlarından biri olarak zikretmiştir. Grimberg, *A History of Sweden*, 164. Onun ordusunda görev yapmış bir İskoç albay, Gustav Adolf'ı "kralların kaptanı veya kaptanların kralı" olarak nitelemiştir. Thomas Kingston Derry, *A History of Scandinavia* (Minnesota: University of Minnesota Press, 1979), 123.
[49] John Merriman, *Rönesans'tan Bugüne Modern Avrupa Tarihi*, çev. Şükrü Alpagut (İstanbul: Say Yayınları, 2020), 187.

ve Saksonya, İsveç ile ittifak yapmıştır. Sonucunda ise Gustav Adolf komutasındaki Protestan ordu Leibzig yakınlarında Tilly'yi mağlub etmiştir ve Tilly 1632'de savaş sırasında ölmüştür. Ardından da Kuzey Almanya'ya girerek söz konusu bölgede Habsburgların kazanımlarını geri almıştır. Böylece Baltık'ta tanınmayan İsveç ulusu dünya çapında tanınmaya başlamıştır. Bu kayıplardan sonra aynı yıl Ferdinand sadece İsveç ilerleyişini durdurmak için değil, aynı zamanda yenilgiye uğrayan Katolik mezhebinin itibarını kurtarmak için de tekrar girişimlerde bulunmuş ve Albrecht von Wallenstein komutasında, İspanyolların da desteğiyle bir imparatorluk ordusu oluşturulmuştur. Bu ordu Silezya ve Bohemya'yı tekrar fethetmiştir. Ardından ise Gustav Adolf 175.000 kişilik ordusuyla Wallenstein'ın karşısına çıkmıştır. Yapılan savaşta bir yenişeme olmamış ve Gustav Adolf 1632'de savaş meydanında ölmüştür. Bu ölümden sonra hem Protestan destekçileri güç kaybetmiş hem de 1634'de İsveç ve Alman Protestan ordularının Svabya'da tekrar yenilgi almaları ile birlikte Protestan prenslerin savaşı terketmeleri mevcut dönemin politikasının tekrar Katolik lehine dönmesini sağlamıştır.[50]

Gustav Adolf'un savaşta ölmesiyle birlikte geriye kızı Kristina (1644-1654) kalmıştır. O sırada 6 yaşında olmasına karşın 1604 Norrköping Veraset Yasasına göre 18 yaşına geldiğinde İsveç kraliçesi olacaktır. O zamana kadar da ülkeyi Gustav Adolf'un yardımcısı büyük şansölye Axel Oxenstiern yönetecektir.[51] Böylece Kristina 1644 yılında yaş engelini doldurmuştur. İsveç Kraliçesi olan Kristina'nın resmi taç giyme töreni ise ancak 1650 yılında gerçekleşmiştir.[52]

Katolik-Protestan mücadelesi ekseninde patlak veren Otuz Yıl Savaşları 1635'ten sonra Fransa ve Habsburglar arasında cereyan eden mücadeleye dönüşmüştür. Keza Katolik Fransa, İsveç'i desteklerken; Katolik Habsburg ise İspanya'yı desteklemiştir.[53] Yıllarca süren savaşlardan sonra kalıcı barış ancak 24 Ekim 1648'de yaşanmış ve Westphalia Barışı imzalanmıştır. Bu anlaşmayla Hollanda ve İsveç'in bağımsızlığı resmen tanınmıştır.[54] Ayrıca İsveç söz konusu anlaşmayla Rügen, Usedom, Bremen, Verden ve Pomerania gibi noktalarda egemenliğini kurmasının yanı sıra Avrupa'nın önemli sanat koleksiyonlarından olan Prag Rudolphine'e de sahip olmuştur.[55] Böylece yükselen bir güç olarak hem bölge ticareti hem de dünya siyaseti açısından etkin hale gelmiştir.

İsveç'in yanı sıra kuzeyde yükselen diğer bir güç ise Rusya'dır. Lehistan ile 1634'te "ebedi barış" yapan Rusya istemeyerekte olsa Smolensk şehrini Lehlere vermiştir. Bundan 20 yıl sonra Rusya gizliden gizliye barış akdinin aksine olarak Lehistan'a karşı ordusunu hazırlamıştır. Buna karşın Lehler ise anlaşmaya güvenerek neredeyse hiçbir önlem almamışlardır. 1654'te Rusya bu hazırsızlıklardan da istifade edip Lehistan'a savaş açarak Smolensk şehrini geri almış ve Grodno şehrine kadar ilerlemiştir. Rusların, Litvanya ve Livonya içlerine ilerlemeye çalışmasına karşın Litvanya çareyi İsveç'e sığınmakta görmüştür.

---

[50] Merriman, *Modern Avrupa Tarihi*, 188-189.
[51] Grimberg, *A History of Sweden*, 170.
[52] Paul Douglas Lockhart, *Sweden in the Seventeenth Century* (London: Palgrave Macmillan, 2004), 64.
[53] Merriman,*Modern Avrupa Tarihi*, 191.
[54] Yılmaz, *Avrupa Tarihi*, 142.
[55] Neil Kent, *A Concise History of Sweden* (New York: Cambridge University Press, 2008), 74.

X. Karl'dan (1654-1660) yardım isteyerek Rus ilerleyişini durdurmaya çalışma fikri gerçekleşmiş ve Rusya Livonya'ya girememiştir. Ancak aynı zamanda Lehistan ile de savaşta olan İsveç, Rusya ile savaşın uzamasını istemediğinden sulh yoluna gitmek istemiştir. Böylece 1661'de Kardis yakınlarında İsveç ve Rusya "ebedi barış" imzalamıştır. Müzakere sonucunda Estonya ve Livonya'nın İsveç egemenliği altında kalması kararlaştırılmıştır. Bu durum İsveç'in üstünlüğünü kabul etmek ve Rusya'nın uzun zamandan beri istediği Fin ve Riga körfezlerine ulaşma fikrini askıya alması olarak da değerlendirilebilir.[56] Diğer yandan Hollanda'nın İsveç ile mücadelesi ve Rusya'nın Kuzey'de gittikçe güçlenmeye başlamasının yanı sıra yaşanan ekonomik sıkıntılar neticesinde İsveç denge politikasına geçmiş ve amacı; ülke topraklarını genişletmekten ziyade mevcut topraklarını korumak ve elde tutmak olmuştur.[57] 18. yüzyılın ilk çeyreğinde ise Lehistan ve Saksonya ile ittifakta olan Rusya'ya yenilerek 1721'de Nystad Anlaşması'nı yapmıştır. Böylece İsveç Kuzey'deki yükselen gücünü Rusya'ya devretmiştir.[58]

1.4. 16. ve 17. Yüzyıllarda Osmanlı-İsveç Diplomasisi

İsveç ve Türk halklarının ilişkilerinin köklü bir tarihi olmakla birlikte Vikingler döneminde dahi çeşitli ilişkiler kurmuşlardır. Bu kapsamda Güney Rusya, Volga nehri ve daha doğusuna ticari faaliyetler yürütülmüştür. Osmanlı döneminde İsveç ile kurulan ilk ilişki ise 1579 yılında İsveç Kralı III. John'un (1569-1592) Stockholm'de Kırım Tatarlarının elçisini kabul etmesi olarak görülse de[59] "diplomatik" anlamda iki devletin ilk resmi münasebeti 1587 yılında III. Sigismund Vasa ile III. Murad (1574-1595) arasında gerçekleşmiştir. Bu bağlamda İsveç kralı Lehistan tahtına geçmesi hususunda Osmanlı'nın kendisine destek vermesini talep etmiş ve bu istek III. Murad tarafından olumlu bir dönüt almıştır. Akabinde Lehistan tahtını da elde eden III. Sigismund Vasa, elçisi Jan Zamoyevski aracılığıyla olumlu sonuçları İstanbul'a bildirirken, taç giyme törenine davet sebebiyle Osmanlı'yı temsilen Turgut Çavuş gönderilmiştir. Daha sonraları aralarda Bengt Benstsson Oxenstierna gibi gezginlerin İstanbul'a gayri resmi ziyaretlerinin yanı sıra ciddi manada diğer bir görüşme 1631 yılında Gustav Adolf ve IV. Murad (1623-1640) arasında yaşanmıştır. Gustav Adolf, Avusturya kayzerine karşı Osmanlı'nın desteğini almak için Erdel elçisi Paul

[56] Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi (Başlangıçtan 1917'ye Kadar)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987), 231-232.
[57] İbrahim Baş, *18. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-İsveç İlişkileri ve Mehmed Said Efendi'nin İsveç Elçiliği (1732-1733)* (Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 28.
[58] Beydilli, "İsveç", 408.
[59] Gunnar Jarring, "İsveç'te Türkoloji Araştırmaları", çev. Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 6/0* (Haziran 2004), 115.

Strasburg'u[60] IV. Murad'a göndermiş ancak Avusturya ile ilişkilerini bozmak istemeyen Osmanlı, bu destek ve ittifak talebini reddetmiştir.[61]

1657 yılında İsveç Kralı X. Karl, Polonya savaşı sırasında IV. Mehmed'e (1648-1687) yazdığı mektubu Baron Claes Brorson Rålamb'a[62] vererek, onu fevkalade elçi sıfatıyla İstanbul'a göndermiştir. Mektubun içeriğine bakıldığında, İsveç; Lehistan ile anlaşmazlığında Kırım hanının İsveç'i desteklemesini talep ederken, bu isteğe karşı Osmanlı olumlu bir cevap vermemiştir. Keza o yıllarda İsveç'e şüpheyle[63] bakan Osmanlı hükümeti, hem Rålamb'a karşı hem de ona yardım etmek üzere gelen Gotthard Wellingk'e[64] karşı oldukça zorluklar çıkarmıştır. Böylece İsveç bu elçi trafiğinden bir sonuç alamamıştır. Durum böyle iken Osmanlı-İsveç arasında dosthane bir diplomasi olduğunu söylemek pek mümkün olmamakla birlikte II. Viyana Kuşatması (1683) ile başlayan savaşlara İsveç'teki bazı kimselerin de dahil olduğuna dair kayıtlar bulunmuştur.[65] Diğer yandan da İsveç Lutheryan kiliseleri II. Viyana Kuşatması sırasında Osmanlı'ya karşı dualar okutmuş ve Türklerin kaybettiği haberi geldikten sonra İsveç tarafından ülke de şükran günü ilan edilmiştir. Yapılan zafer konuşmalarında İsveç ve Habsburgların dostane ilişkileri vurgulanırken; görüldüğü üzere İsveç coğrafyasında süre gelen anti-Katolik eylemlerin yerini Osmanlı karşıtlığı almıştır.[66]

---

[60] Sakson Paul Strasburg (1595-1654), Nuremberg Üniversitesi'ni okuduktan sonra Padua, Bologna ve Siena'da eğitim görmüştür. Siebenbürgen prensi Bethelen Gabor tarafından komutan olarak görevlendirilirken 1628'den sonra Gustav Adolf'un oradaki elçisi olmuştur. Sture Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul A Thousand Years of Cooperation Between Turkey and Sweden – İstanbul'da bir İsveç Sarayı İsveç ile Türkiye Arasında Bin Yıllık İşbirliği*, çev. Sevin Okyay (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2000), 185.

[61] Beydilli, "İsveç", 409.

[62] Baron Claes Brorson Rålamb (1622-1698), 1656'da İstanbul'a gelen İsveç'li diplomattır. İstanbul'da bulunduğu sıralarda gördüklerini kaydeden Rålamb'ın günlüğü 1679 yılında 500 sayfa olarak yayınlanmıştır. Ardından "Short Account of What Happened during the trip to Constantinople" ismiyle İngilizce tercümesi yayınlanmıştır. Ayrıca İstanbul'da ikamet ederken Türk asillerine ait 137 portre satın almıştır. Satın aldığı portrelerden 15 tanesi günümüzde Stockholm Nordik Müzesi'nde (Nordiska Museet) sergilenmektedir. Rålamb daha sonraları görevinde yükselerek 1673-78 yılları arasında Stockholm valiliği de (Överståthållare) yapmıştır. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 186-187.

[63] Bu şüphenin bir sebebi de Erdel olduğu muhakkaktır. Keza Erdel Voyvodası II. Rakoçi (Ferenc Rákóczi) İsveç'in bir müttefiki olarak Lehistan krallığını elde etmek istemiştir. Ancak Osmanlı böyle bir İsveç-Erdel/Lehistan müttefikliğine karşı duruşunu hiç bozmamış ve böyle bir ittifak girişimini engellemiştir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi* (Ankara:, TTK Yayınları, 1988), 3/332.

[64] Gotthard Wellingk (1624-1659), Riga doğumlu İsveç temsilcisidir. İstanbul'a Rålamb ile birlikte görevlendirildiği sırada Siebenbürgen ve Ukrayna temsilcisidir. İstanbul'daki görevi olumsuz sonuçlandıktan sonra İsveç adına kuzey Germen prensliklerini ziyaret etmiş ve 1659'da Lübeck'te vebaya yakalanıp ölmüştür. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 187-188.

[65] Beydilli, "İsveç", 409.

[66] Anna Maria Forsberg, "Propaganda, Habsburg and Sweden", *Images of Sweden: Past and Present Perspectives From Austria, An International Seminar, by Axel and Margaret Ax:Son Johnson* (Vienna, *Foundation At Palais Daun-Kinsky*, 2017), 21.

1.5. 18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç İlişkileri

Bir süreliğine kesilen iki ülke ilişkisi ancak XII. Karl (Demirbaş Şarl) (1697-1718) ile düzelmeye başlayacaktır. Keza tarihçi Jöran Nordberg, 1697 yılında İsveç kralı olan XII. Karl'a, II. Mustafa'nın "*cesur genç kral*" şeklinde hitap ettiğini ve tahta çıkışını kutladığını belirtmektedir.[67] Bu durum, ilişkilerin yeniden devam ettirileceğinin bir işareti olmakla birlikte asıl kuvvetli ilişkiler III. Ahmed (1703-1730) döneminde gerçekleşecektir.

Osmanlı-İsveç ilişkilerinin olumlu yönde ilerlemesinde en önemli faktör hiç şüphesiz Rus Çarı Büyük Petro (Deli Petro) (1682-1725)'dur. Keza Petro İsveç'e karşı Saksonya Elektörü ve Lehistan Kralı II. Ogüst (1697-1706) ve Danimarka Kralı Frederik (1699-1730) ile müttefik olduktan sonra Büyük Kuzey Savaşı başlamıştır. Böylece II. Ogüst, Livonya'yı; Frederik ise Schleswig'i kuşatmıştır.[68] XII. Karl; kurulan bu ittifak girişimlerini bozma fikriyle İngiltere ve Hollanda'nın desteğini alıp 1700'de Danimarka'yı istila etmiş ve bunun sonucunda Frederik barış istemiştir.[69] Aynı yıl Narva'ya[70] ilerleyen İsveçliler, kendilerinden daha büyük ama eğitimsiz Rus ordusuna karşı 20 Kasım 1700'de önemli bir zafer kazanmıştır.[71] Zafer ile birlikte 20 bine yakın esir ve yüzden fazla Rus topu ele geçirilmiştir.[72] 1706 yılında Prusya'ya karşı, 1707 yılında ise Kral II. Ogüst'e karşı başarılı olarak Lehistan'a egemen olan Demirbaş Şarl, Ogüst yerine Istanislas Lezçinski'yi Lehistan kralı olarak atamıştır.[73]

Kazandığı zaferiler sonucu XII. Karl'ın şöhreti gittikçe artarken, dönemin en önemli askeri komutanlarından birisi olarak anılmaktadır. Hatta Voltaire, yetenekli kral hakkında bir kitap yazabilmek için İsveççe bile öğrenmiştir.[74] Onun bu başarıları sadece Avrupa'da değil Osmanlı'da da ilgiyle karşılanmaktadır. Keza Sadrazam Çorlulu Ali Paşa, İsveç kralının art arda kazandığı başarıları ve Karlofça'dan sonra Kuzey'de Osmanlı için bir tehdit haline gelen Petro'ya karşı, İsveç ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini düşünmüştür. Bu kapsamda Özi muhafızı Yusuf Paşa'ya talimat vererek onun aracılığıyla 1707 yılında XII. Karl ile görüşülmüştür.[75] Görüşme neticesinde İstanbul'da İsveç elçiliği açılması, Rusya ile mücadelesinde kendisine askeri konuda yardım edilmesi, İsveç'li tüccarlara ticaret imtiyazı verilmesi ve Berberi (Kuzey Afrika) korsanlarının İsveç kalyonlarına saldırılarının önüne geçilmesi gibi konuları Osmanlı'ya iletmiştir.[76] XII. Karl'ın Garp Ocakları civarında el konan

---

[67] Alper Sütçü, *İsveç Kaynakları Işığında Osmanlı-İsveç İlişkileri (1709-1737)* (Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 9.
[68] Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri*, 15.
[69] Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 30.
[70] Günümüzde Estonya'nın doğusunda yer alan bir kaledir.
[71] Geoffrey Treasure, *The Making of Modern Europe 1648-1780* (New York: Routledge, 2003), 432.
[72] Candost Ural, *50/2 Numaralı İsveç Ahkam Defteri'nin Işığında Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827)* (Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 26.
[73] Tahir Sevinç, "İsveç Kralı XII. Şarl'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası ve İkameti (1709-1714)", *History Studies 6/1* (Ocak 2014), 139.
[74] Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 31.
[75] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi* (Ankara: TTK Yayınları, 1988), 6/206.
[76] Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri*, 18.

gemilerinin iadesi talebi de Osmanlı açısından kabul görmemiş ancak bu ocaklara fermanlar gönderilerek İsveç gemilerine artık saldırılmayacağı belirtilmiştir. İsveç'in istediği askeri yardım konusunda ise Ali Paşa ise Rusya ile savaşa girdiği takdirde, XII. Karl'a Kırım Hanı Devlet Giray vasıtasıyla askeri yardım edeceğini bildirmiştir.[77] Ancak III. Ahmed, İsveç'e askeri yardıma da olumlu bakmamış hatta bu konuda Kırım'ı da Karl'a askeri yardım yapmaması hususunda bilgilendirmiştir.[78]

1707 yılından sonra Lehistan'da Rus direnişini kırmaya çalışan İsveç, 1708'de Holowczyn'de (Hałoŭčyn)[79] Petro'nun ordusuna karşı önemli bir zafer kazanmıştır.[80] Bu zafer XII. Karl'ı Rusya içlerine gitmesine yol açacaktır. Ancak aynı yıl Karl'ın Moskova'ya kadar ilerleme teşebbüsü İsveç ve ordusu için büyük tahribata yol açmıştır. Keza hem yaşanan ağır kış şartlarından olumsuz etkilenmiş[81] hem de Ruslar, ordunun muhtemel konaklayacağı ve geçeceği bina ve köprüleri yıktırmış[82], yollarda ordunun yiyecek stokunu temin edememesi için hayvanları öldürmüş, ekinleri yakmış ve İsveç ordusunun geçeceği güzergahı tahmin ederek su kuyularını tahrib etmiştir.[83] Böylece hem General Lewenhaupt'un getireceği cephanenin gecikmesi hem de XII. Karl'ın daha fazla ilerleyemeceğini anlaması ile birlikte İsveç ordusu Ukrayna'da konaklamıştır.[84] Ancak Ukrayna'da Kazak Hatmanı İvan Mazepa ile ittifak yaparak ordusunu kuvvetlendirmek isteyen XII. Karl'ın bu beklentisi de olumlu bir sonuç vermemiştir. Keza Ruslar, bu ittifak sebebiyle Mazepa'nın İsveç ordusuna hem yiyecek hem de askeri levazım konusunda yardım edeceğini bildiklerinden Kazak hatmanının önemli bir askeri üssünü imha etmişlerdir.[85]

Mayıs 1709'da Karl, Poltava Kalesi'ni kuşatmaya çalışırken Çar Petro'nun baskını sonucu İsveç ordusu dağılmış ve Karl uyluk kemiğinden yaralanmıştır.[86] Böylece 8 Temmuz 1709'da (Julian takvimine göre 27 Haziran, İsveç takvimine göre 28 Haziran) Çar Petro karşısında ağır bir mağlubiyet[87] alan XII. Karl ortalama bin kadar askeriyle ve ona yardım eden İvan Mazepa ile birlikte Osmanlı sınırına ulaşmışlardır.[88] Ardından da XII. Karl ve

---

[77] Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 34-35.
[78] Beydilli, "İsveç", 409.
[79] Belarus civarındaki bir köy.
[80] Ural, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827)*, 28.
[81] Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri,* 17.
[82] Geoffrey Hosking, *Rusya ve Ruslar*, çev. Kezban Acar (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015), 262.
[83] Sütçü, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1709-1737),* 5
[84] Hamza Günaydın - Burak Çoşkun, "İsveç Kralı XII. Charles'ın (Demirbaş Şarl) Osmanlı Devleti'ne İltiçası (1709-1714) ve İltica Sürecinde Ülkesinde Ombudsman Görevlendirmesine İlişkin Bir Değerlendirme", *Ombudsman Akademik 5/9* (Aralık 2018), 25.
[85] Hosking, *Rusya ve Ruslar,* 262.
[86] Sevinç, "İsveç Kralı XII. Şarl'ın Osmanlı Devleti'ne İltiçası ve İkameti", 140.
[87] Bu mağlubiyetten üç gün sonra ise Perevolochna'da İsveç ordusu komutanı general Levenhaupt'da 14 bin kişilik ordusuyla Ruslara esir düşmüştür. Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 36.
[88] Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 33-34. Ruslara esir düşmekten kurtulup Dinyester üzerinden Bog (Aksu) nehrine ulaşan Karl ve maiyeti Özi kalesine sığınmak istemişlerdir. Özi muhafızı Abdurrahman Paşa, 150 kantar peksimet göndererek yiyecek ihtiyaçlarını gidermeye çalışsa da sığınma taleplerine şüpheyle bakmasından dolayı bir süre bu isteği bekletmiştir. Diğer yandan da fazlasıyla

maiyeti 18 Temmuz 1709'da Osmanlı topraklarına iltica etmiş[89] ve 21 Temmuz günü Bender'e Yusuf Paşa'ya gelmiştir.[90] III. Ahmed kendi devletine sığınan XII. Karl'ın tüm ihtiyaçlarının karşılanmasına karar verirken[91], Osmanlı topraklarında durduğu müddetçe ihtiyaçlarını gidermesi için kendisine yevmi olarak 414,5 kuruş maaş bağlanmıştır. Daha sonra bu tahsisattan hariç hükümetten 400 bin kuruş da borç almıştır.[92] Diğer yandan Karl, maiyeti ve askerlerine hususi bir emirle; Osmanlı tebaasından hiç bir şeyi zorla almamalarını ve kimsenin malına tasallut etmemelerini söylemiştir.[93] Yaklaşık bin kişiyle Osmanlı topraklarına sığınan kral ve maiyeti Bender civarına yerleşirken, burada neredeyse yeni bir şehir oluşturulmuştur. İnsanlar bu şehre "Karlopolis/Karlstad" adını vermişlerdir.[94]

Yaşanan ilticadan sonra İsveç ve Osmanlı arasında dostluk ilişkileri gelişirken[95] Devlet-i Aliyye, XII. Karl'dan İstanbul'a daimi bir elçi göndermesini talep etmiştir. Bu kapsamda başta "ticari ataşe" akabinde de kral temcilisi olarak Livonyalı Martin

---

rüşvet ve köle isteyen (7-8 erkek ve 2 İsveçli kadın) Abdurrahman Paşa'nın talepleri, Rusların yaklaşmasından dolayı mecburiyetten kabul edilmiştir. Ancak durumu Bender Muhafızı Yusuf Paşa öğrenince, Abdurrahman Paşa'nın aldığı rüşvet ve köleler tekrar iade edilmiştir. Sevinç, "İsveç Kralı XII. Şarl'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası ve İkameti", 140. Kral XII. Karl'a Abdurrahman Paşa tarafından yapılan bu tavrında cezası verilmiş ve görevinden alınmıştır. Sütçü, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1709-1737),* 20.

[89] XII. Karl'ın Osmanlı topraklarına iltica etmesiyle birlikte İsveç'in müttefiki Fransa'da Çorlulu Ali Paşa ile görüşmelere başlamış ve kralın ülkesine nasıl tekrar döneceği hususunda fikrini beyan etmiştir. Bu kapsamda Lehistan, Almanya, Livonya ve Pomeranya üzerinden dönmesinin çok tehlikeli olduğunu ve İzmir'de demirlenmiş bir Fransız gemisiyle Fransa üzerinden İsveç'e dönmesinin en makul yol olduğunu belirten Fransa'nın İstanbul elçisi Ferriol, fikrini Ali Paşa'ya belirtse de bir yanıt alamamıştır. Kurat, *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı*, 144-145.

[90] Ural, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827),* 31. Bir gün sonra da Boğdan Voyvodası Mihail Racovica tarafından Karl'ın bu ilticası İstanbul'a haber verilmiştir. Mahmut Halef Cevrioğlu, "İsveç Kralı XII. Karl'ın Osmanlı Devleti'nde İkametinin Boğdan'a Etkisi ve Nikolaos Mavrokordatos", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi 15/29* (Ekim 2020), 14.

[91] Akdes Nimet Kurat'ın aktardığına göre Osmanlı, XII. Karl ve maiyetinin yiyecek iaşesi için 215 okka sığır eti, 159 okka koyun eti, 40 okka domuz eti, 40 okka buzağı eti, 10 okka pastırma, 62 adet tavuk, 11 adet hindi, 14 adet piliç, 50 adet taze balık, 15 adet tuzlu balık gibi birçok gıda temin etmişlerdir. Akdes Nimet Kurat, *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı ve Bu Sıralarda Osmanlı İmparatorluğu* (İstanbul: Rıza Koşkun Matbaası, 1943), 107-108.

[92] Merve Beki, *49/1 Numaralı İsveç Ahidname Defterine Göre Osmanlı İsveç Ticaret İlişkileri (1736-1758)* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 5. Osmanlı topraklarında hükümetten alınan borç dışında da Ermeni ve Yahudi tüccarlardan yüksek miktarlarda borçlar alınmıştır. Sütçü, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1709-1737),* 35.

[93] Kurat, *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı*, 97.

[94] Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 33.

[95] Osmanlı, XII. Karl'a sempati duyan bir kişi de IV. Mehmed'in başhasekisi Gülnuş Emetullah Sultan (Valide Sultan) dır. Krala duyduğu sempatisinden dolayı Stanislaw Poniatowsky aracılığıyla harem dairesi ile kral arasında münasebetler kurulmuştur. Bu durumda Gülnuş Emetullah Sultan'ın bürokrasideki ağırlığı göz önüne alındığında (sadrazamların tayin ve görevden alınmalarında sözü geçmektedir) Osmanlı'nın İsveç ile birlikte Rus karşıtı bir politika izleyeceği sonucu da çıkarılabilmektedir. Kurat, *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı*, 30-31.

Neugebauer[96] görevlendirilmiştir. Ona refakat etmesi içinde kralın sırdaşı Stanislaw Poniatowsky[97] görevlendirilmiştir. 15 Eylül 1709'da XII. Karl tarafından çıkartılan bir kararname ile Neugebauer III. Ahmed'in huzuruna çıkarak görevine başlamıştır. Böylece İstanbul'da İsveç temsilciliği kurulurken Beyoğlu'nda (Pera) bir ev kiralanmıştır.[98]

Kralın sığınmasından sonra elbette en önemli diplomasi trafiği Rusya ile yaşanmıştır. Bu kapsamda Çar Petro Poltava Savaşı sonrası Rusya'nın İstanbul elçisi Tolstoy[99] aracılığı ile XII. Karl'ın dönmesi ve Mazepa'nın kendilerine iade edilmesini içeren taleplerini iletmiş ancak yapılan müzakereler bir sonuç vermemiştir[100].

Osmanlı dış politikasında bunlar olurken Rusya'da bir yandan Rumeli topraklarında Osmanlı karşıtı eylemler yapmaktadır. Hem Petro'nun kışkırtmaları hem de Osmanlı bürokrasisinin padişahı savaşa teşvik etmesi gibi nedenler[101] neticesinde 20 Kasım 1710'da

---

[96] Livonyalı Martin von Neugebauer (1670-1758), İsveçli diplomattır. 1709'da kral temsilcisi olarak atandıktan sonra Osmanlı sarayındaki birçok kişinin güvenini kazanmıştır. 32 İsveçli köleyi, kendi cebinden vererek özgürlüğüne kavuşturmuştur. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 188.

[97] Neugebauer gibi Stanislaw Poniatowsky'de Osmanlı bürokrasisinin güvenini kazanmıştır. Sadrazam ile Poniatowsky arasında geçen bir anekdota göre; Poniatowsky İstanbul'a geldiğinde Sadrazam Çorlulu Ali Paşa ile görüşmüştür. Görüşme bittikten sonra Ali Paşa, Poniatowsky'a 2 bin altın takdim edince, yanında yetecek kadar parası olduğunu söyleyerek bunu kabul etmek istememiştir. Bu durum Çorlulu Ali Paşa'nın hoşuna gitmiş ancak 3. Ahmet'in gönderdiğini öğrenince kabul etmiştir. Ardından da sadrazamın yardımcılarına ve uşaklarına 200 altın bahşiş dağıtınca İstanbul'da namı çok yükselmiştir. Kurat, *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı,* 140.

[98] Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 33. İsveç Kralı XII. Karl, Martin von Neugebauer'i "küçük elçi" olarak, daha ciddi ve önemli işler içinde sırdaşı general Stanislaw Poniatowsky'i görevlendirmiştir. Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri*, 20; Ural, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827),* 32.

[99] Pyotr Andreyevich Tolstoy, Rus diplomattır. İstanbul'da görevlendirildikten sonra birçok devlet adamına hediyeler vererek kendi tarafına çekmiştir. Özellikle XII. Karl ve Mazepa'nın iade edilmesi için devlet ricaline verdiği kürk ve altından hediyelerle İstanbul'da en çok hediye dağıtan elçidir. Kurat, *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı*, 52-54.

[100] Talepler Osmanlı tarafında kabul görmeyince bu sefer de 1700 tarihli anlaşmanın yenilenmesini isteyen Rus hükümeti, Tolstoy sayesinde yenilenecek anlaşmaya XII. Karl ile ilgili de madde eklemiştir. Bu madde kapsamında kral, Osmanlı kuvvetleri refakatinde Lehistan'a geçecek ve Lehistan sınırından sonra Rus askerlerin refakatinde İsveç'e götürülecektir. Mesuliyet ise Tolstoy'a ait olacaktır. Ural, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827),* 33. Bu maddenin bir tuzak olduğundan şüphelenen XII. Karl, general Stanislaw Poniatowsky'i İstanbul'a göndermiştir. Poniatowsky bir yandan Gülnuş Emetullah Sultan ile bu konuyu görüşürken (Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 43.) diğer yandan da söz konusu iade maddesi için Çorlulu Ali Paşa'nın Tolstoy'dan rüşvet aldığına dair bir belgeyi cuma namazı çıkışında Padişah III. Ahmed'e ulaştırmıştır. Böylece görevinden azledilen Ali Paşa yerine Köprülüzade Damat Numan Paşa getirilmiştir. Günaydın - Coşkun, "İsveç Kralı XII. Charles'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası", 32. Ancak 2 ay görev yaptıktan sonra yerine Baltacı Mehmet Paşa getirilmiştir.

[101] Eflak, Boğdan, Sırbistan ve Karadağ'da halkın Osmanlı'ya isyan etmesine çabalayan Çar Petro, diğer yandan da İsveç Kralı XII. Karl'ın Osmanlı topraklarından çıkarılmadığı takdirde savaş ilan edeceğini bildirmiştir. Rusya'nın bu tür söylemlerine karşın III. Ahmed'in Rusya'ya savaş açmasında yegane iki faktör ön plana çıkmıştır. Bu iki faktör Kırım Hanı II. Devlet Giray ve Osmanlı'ya sığınan XII. Karl'dır. Keza kral, Poltava'da aldığı ağır yenilgiyi telafi ederek Osmanlı ile birlikte Rusya'ya ağır bir darbe

şeyhülislam Paşmakçızade Ali Efendi'nin savaş taraftarı söylemleri ve olası bir harbe fetva vermesi üzerine[102] Çar Petro'ya karşı Osmanlı tarafından savaş ilan edilmiştir.[103] Sekiz gün sonra da Tolstoy ve diğer elçilik görevlileri Yedikule'de hapsedilmişlerdir.[104]

Prut Savaşı adını alacak söz konusu muharebe[105] 18 Temmuz günü başlarken 4 günün ardından sonlandırılmış ve Çar Petro, Osmanlı'nın istediği talepleri kabul edeceğini bildirmiştir. [106] XII. Karl, generali Poniatowski ve Devlet Giray'ın barış yerine Petro'nun esir edilerek daha olası büyük kazançlar elde edilmesi fikrine rağmen Baltacı Mehmed Paşa barışa sıcak bakmış[107] ve tüm ikazlara rağmen Rus temsilci Pyotr Şafirov ile barış müzakereleri başlamıştır.[108] Böylece 22 Temmuz 1711'de III. Ahmed'in de memnuniyetiyle Çar Petro ile Prut Anlaşması yapılmıştır.[109] Anlaşma ile birlikte Rusya, Azak Kalesi ve 1700 İstanbul Anlaşması'ndan sonra Osmanlı'dan elde ettiği bölgelerden çekilmeyi, Lehistan ve Kazakların

---

vurmak isterken, diğer yandan da Devlet Giray, Çar Petro'nun 1700 İstanbul Anlaşması'nda elde ettiği stratejik öneme sahip Azak Kalesi'nde donanma hazırlıklarına başladığını ve yeni kaleler yaptırarak Osmanlı aleyhinde faaliyetler yürüttüğünü söyleyerek III. Ahmed'i olası bir Osmanlı-Rus savaşı için teşvik etmiştir. Halil İnalcık, "Kırım", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25/453.

[102] Mehmet İpşirli, "Paşmakçızade Ali Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/186.

[103] Kemal Beydilli, "Prut Antlaşması", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/359.

[104] 28 Kasım 1710'da Beyoğlu civarında önce Tolstoy tutuklanmış ve ardından da elçilik binasına yeniçeriler gönderilerek geriye kalan tüm görevlilerde Yedikule'ye nakledilmiş ve Rusya elçiliği mühürlenmiştir. Bu hususta Sadrazam, Tolstoy ve maiyetinin Rusya ve diğer ülkeler ile münasebetlerini kesmek istemiş ancak başarılı olunamamıştır. Keza Tolstoy, İstanbul Katolik piskoposu Galano ve bazı papazlar, Eflak ve Boğdan voyvodalarının İstanbul'daki kethüdaları, bazı zindan muhafızları aracılığı ile gelişmelerden haberdar olmuş ve irtibata devam etmiştir. Akdes Nimet Kurat, *Prut Seferi ve Barışı 1123 (1711)* (Ankara: TTK Yayınları, 1951), 1/181-182.

[105] Savaş ilan edildikten sonra Sadrazam ve Serdar-ı Ekrem sıfatıyla Baltacı Mehmed Paşa 9 Nisan 1711'de İstanbul'dan ayrılmıştır. Ardından Kırım Hanlığı'nın kuvvetleriyle birleşen Baltacı Mehmed Paşa ve Osmanlı ordusu, Prut Nehri yakınlarında Falcı mevkiinde Rus ordusu ile karşılaşmıştır. M. Münir Aktepe, "Ahmed III", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/35. 38 bin kişilik ordusuyla Prut civarında sıkışan Rus ordusuna (Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 35) karşılık İsveçli generaller Şepar ve Poniatowski, sıkışan bir orduya taarruz yapmanın gereği olmadığını, zaten yiyecek sıkıntısı çektiklerini ve dolayısıyla Çar Petro'nun mecbur teslim olacağını söylemiştir. Keza Ruslar bu savaş sırasında gıda konusunda öylesine kıtlık yaşamıştır ki, açlıktan ağaçların kabuklarını yemişlerdir. Beydilli, "Prut Antlaşması", 360. Baltacı Mehmet Paşa bunu kabul etmemiş ve yapılan taaruzla iki tarafta ağır kayıplar vermiştir. Günaydın - Coşkun, "İsveç Kralı XII. Charles'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası", 33.

[106] M. Münir Aktepe, "Baltacı Mehmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/35-36.

[107] Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri*, 23; Ural, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827)* 35.

[108] Halil İbrahim İnal, *Osmanlı Tarihi* (İstanbul: Nokta Kitap, 2012), 345.

[109] Yapılan anlaşmadan sonra başta III. Ahmed memnun olsa da daha sonrasında Rusların anlaşmaya uymamaları, XII. Karl ve Devlet Giray'ın Baltacı Mehmed Paşa aleyhinde padişaha yaptıkları telkinler ve İstanbul'da ona muhalif kadroların oluşması sonucunda görevinden azledilerek Midilli'ye sürülmüştür. Aktepe, "Baltacı Mehmed Paşa", 36.

iç işlerine karışmamayı ve XII. Karl'ın ülkesine dönmesi konusunda bir engel koymayacağını taahhüt etmiştir.[110] Bir gün sonra da dünyanın hayrete düştüğü bir şekilde Rus askerlerin silahları bile toplanmadan, bayraklarla ve mızıkalarla serbest bırakılmışlardır.[111]

Rusların anlaşmaya aykırı davranmaları neticesinden ikinci kere savaş kararı alan Osmanlı, İngiltere ve Hollanda elçilerinin arabuluculuğu ile kararından dönmüş ve 1712'de Prut Anlaşması yenilenmiştir. Ancak yine Rusya'nın anlaşmaya tam uymaması ve İsveç ile Fransa'nın bu durumdan dolayı Osmanlı'yı savaş konusunda telkin etmesinin üzerine 1713'te tekrar savaş kararı alınsa da aynı yılın haziranında tekrar bir anlaşma yapılmıştır. Yapılan son anlaşmaya göre Rusya, XII. Karl'ın ülkesine tekrar dönebilmesini hususunda bir engelleme yapmayacağını taahhüt ederken diğer yandan da hem Karadeniz'in kuzeyinde hem de Lehistan'da işgal ettiği yerlerden çekileceğini vadetmiştir.[112]

Anlaşma yapıldıktan sonra XII. Karl olduğu sürece Rusya ile bir barış olmayacağını anlayan Osmanlı, artık kralın ülkesine dönmesi gerektiğine karar vermiştir. Ancak Karl, Lehistan üzerinden ülkesine dönmesi durumunda Ruslara yakalanacağını düşünürken aynı zamanda borçlarını bahane ederek onları ödemeden ayrılamayacağını belirtmiş ve bunun üzerine biran önce dönmesi için krala art arda mali destekler sağlanmıştır.[113]

Osmanlı bürokrasisi, yapılan mali desteğin ardından kralın artık gitmesi gerektiğini eğer gitmezse Edirne civarına nakledilip evine dönme meselesinin daha sonra istişare edilmesine karar vermiştir.[114]

Osmanlı tarafından alınan bu karar iki ülke arasında kısmi bir olumsuzluk yaratmıştır. Keza İstanbul'dan nakil emri geldikten sonra gitmek istemeyen kral, askerlerini Osmanlı ile olası bir çatışmaya hazırlamıştır. 1 Şubat 1713'te kralın askerleri ile Osmanlı askerleri arasında sıcak çatışma başlamış ve yeniçeriler tüm barikatları geçmişlerdir. Ardından XII. Karl kalesine kaçarak savunmaya devam etmek istemiş ve 42 adamıyla beraber hayatları pahasına mücadele etmişlerdir. Osmanlı askerleri bunun üzerine kralı dışarı çıkarabilmek için sığındığı yeri ateşe vermeyi uygun görmüşlerdir. Artan sıcaklık neticesinde içerde kalamayacağını anlayan kral dışarı çıktığı anda 20 yeniçeri tarafından tutuklanarak Bender muhafızı İsmail

[110] Günaydın - Coşkun, "İsveç Kralı XII. Charles'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası", 35.
[111] Beydilli, "Prut Antlaşması", 360.
[112] Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri,* 23-24.
[113] Günaydın - Coşkun, "İsveç Kralı XII. Charles'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası", 38. Karl'a 1712 yılında Osmanlı tarafından borçları için 1000 kese akçe ve 100 kese de ülkesine dönmesi için yol harcırahı gönderilmiştir. Ancak bunlarda borca gitmesi üzerine 1000 kese daha gönderilmiştir. Ancak Karl ayrılmayı geciktirmek için 1000 kese daha istemiştir. Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri,* 25.
[114] Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 63-64.

Paşa'nın otağına götürmüşlerdir.[115] İsveç'te ki tarih kitaplarında Osmanlı ile yaşanan bu olumsuz[116] olaya "*Kalabaliken i Bender*"[117] "*Bender Kalabalığı*"[118] denmiştir.

Yaşanan bu olaydan sonra 16 Mart 1713'te Meriç nehrini geçen XII. Karl ve maiyeti bir gün sonra Dimetoka'ya ulaşmış ve[119]1714'te de Edirne Timurtaş'ta bir konağa nakledilmiştir. İsveç parlamentosunun Karl'a yaptığı çağrılar ve Habsburg sınırlarının da açılmasından sonra kral ülkesine dönmeye karar vermiştir. 10 Temmuz 1714'te doğum gününde XII. Karl dönme fikrini Osmanlı'ya bildirmek istemiş ve kaldığı süre boyunca söz konusu devletin yaptığı herşey için minnettar olduğunu ifade ederek temsilcisi Albay Funck[120] aracılığı ile III. Ahmed'e hediyeler göndermiştir. Aynı yıl Albay Funck'un ölümü üzerine ise İstanbul İsveç temsilcisi olarak Kristian Albrecht Grothusen[121] görevlendirilmiştir.[122]

5 yıl 3 ay 9 gün Osmanlı'da ikamet eden İsveç Kralı XII. Karl, 19 Eylül 1714'te Edirne'den, aynı yılın 27 Ekim'inde ise Osmanlı topraklarından tamamen ayrılmıştır.[123] Kralın bir türlü Osmanlı topraklarından ayrılmak istememesinden dolayı Osmanlı

---

[115] Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, çev. Nilüfer Epçeli (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2011), 5/311.

[116] Çıkan çatışmadan sonra III. Ahmed, olayların bu kadar büyümesinden sorumlu olduğu gerekçesiyle sadrazam, şeyhülislam, Kırım hanı ve Bender muhafızı'nı görevlerinden azletmiştir. Bu kapsamda Bender Muhafızı İsmail Paşa sırasıyla Azak ve Sinop'a sürülürken Sadrazam Süleyman Paşa'nın yerine Kaptanıderya Hoca İbrahim Paşa, Şeyhülislam Ebezade Abdullah Efendi'nin yerine Mehmed Ataullah Efendi ve Kırım Hanı Devlet Giray yerine de Kaplan Giray getirilmiştir. Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 65-66.

[117] Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 65. Kalabalık sözcüğü gürültü ve hengame anlamıyla İsveç diline girmiştir. Rohat Alakom, *İstanbul ve İzmir'de İsveç İzleri (1730-1930)* (İstanbul: Avesta Kitap, 2014), 12.

[118] Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 37.

[119] Sütçü, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1709-1737),* 58.

[120] Tomas Funck (1672-1714), İsveçli diplomattır. Bir süre İstanbul'da temsilcilik görevini General Stanislaw Poniatowsky ile paylaşan Funck, Prut Savaşı'ndan sonra Osmanlı-Rus barışını bozarak Osmanlı-İsveç askeri ittifakı oluşturmaya çalışsa da başarılı olamamıştır. Albay Tomas Funck çok geçmeden de 1714'te hummadan ölmüştür. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 188-189.

[121] Kristian Albrecht Grothusen (1680-1715), 1714'ten sonra Albay Funck'un ölmesinin üzerine İstanbul İsveç temsilcisi olmuştur. Poltava'daki yenilgiden sonra XII. Karl ile birlikte Bender'e gelen Grothusen, borç alabilme kabiliyetinden dolayı kralın mali işlerinden sorumlu yardımcısıdır. Onun bu yeteneğine karşın Holstein temsilcisi Fabrice; Karl ve Grothusen hakkında "pazar alanındaki iki hırsızdan farksızdır" şeklinde belirtmiştir. Lehliler, Eflaklılar, Türkler ve Yahudilerden yüklü miktarlarda borç alan Grothusen'ın Osmanlı'daki borçları ancak ölümünden bir yıl sonra (1736) saptanmıştır. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 189.

[122] Ural, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827),* 38; Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 38-39.

[123] Ural, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827),* 38. Ülkesine gitmek üzere maiyeti ile beraber yola çıkan Karl'a, olası bir tehlikeye karşı tedbir amaçlı sahte bir pasaport hazırlanmış ve seyahatini Yüzbaşı Peter Frisck ismiyle devam etmiştir. İsmin yanı sıra kralın yüzünün tanınmaması için de siyah peruk takmıştır. Sütçü, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1709-1737),* 59. Osmanlı topraklarından ayrılan kral, yolculuğuna Bükreş'in kuzeyindeki Piteşti mevkiinden başlarken sırasıyla Debrecen, Budapeşte, Viyana, Regensburg, Nuremberg, Kassel, Stralsund şehri ve ardından İsveç topraklarına girerek önce Ystad ve sonra da Lund şehrine ulaşmıştır. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 36.

literatürüne "Demirbaş Şarl" olarak geçen XII. Karl, bazı İsveççe kitaplarda bu yüzden "Demir Paşa" olarak da adlandırılmıştır.[124]

1715 yılında İsveç'e ulaşan ve daha sonrasında Lund şehrine yerleşen Kral XII. Karl, Osmanlı'yı bilgilendirirken III. Ahmed tarafından da name-i hümayun ile kralın İsveç'e varmasından kaynaklı duyulan memnuniyet dile getirilmiştir.[125]

XII. Karl, Pomeranya'yı kaybettikten sonra 1718'de Oslo yakınlarında Fredikshald kuşattığı sırada başından vurularak hayatını kaybetmiştir.[126] Ölümüyle yerine kardeşi Ulrike Eleonore (1718-1720) geçmiş ancak iki yıl sonra İsveç tahtını kocası I. Friedrich'e (1720-1751) bırakmıştır.[127]

Gustav Adolf ile başlayan yükseliş devri XII. Karl'ın ölümüyle sona ermiş ve Kuzey topraklarının yükselen gücü olan İsveç, Büyük Kuzey Savaşı'ndan yenilgi ile çıkarken, 1721 yılında Rusya ile imzaladığı Nystad Anlaşması gereğince büyük toprak kayıplarına uğramış ve Kuzey'deki otoritesini Rusya'ya devretmiştir.[128] Keza Finlandiya'nın Nystad kentinde imzalanan söz konusu anlaşma gereğince Estonya, Livonya, İngriya ve Finlandiya'nın bir kısmı ile Baltık Denizi sahillerine sahip olmuştur.[129]

XII. Karl'ın ölümüyle birlikte tahta geçen Ulrike Eleonore ve 1720'de tahta geçen Friedrich dönemlerinde de gönderilen karşılıklı namelerle Osmanlı ile dostluk ilişkilerine devam edilmiştir. Ancak kralın Osmanlı'ya sığınmasından sonra yaşanan borç meselesi iki ülke arasında tekrar gündeme gelmiştir. Bu bağlamda XII. Karl, Bender'de ikamet ederken yüklü miktarlarda borç almış ve iki bin kese borcu kalmıştır. Böylece Sadrazam Damat İbrahim Paşa kalan borcun ödenmesi hususunu İsveç'e bildirmek üzere 1727 yılında Közbekçi Mustafa Ağa'yı görevlendirerek Stockholm'e göndermiştir.[130] Ancak İsveç'in Büyük Kuzey Savaşı'ndan mağlup ayrılması ve savaşın yarattığı ekonomik sıkıntılar neticesinde Kral I. Friedrich'in Osmanlı'ya borcu ödeyemeyeceklerini bildirmesi üzerine başarısız bir şekilde Közbekçi Mustafa Ağa 1728'de tekrar İstanbul'a dönmüştür.[131] Kral Friedrich, Osmanlı'dan gelen ağa vasıtasıyla III. Ahmed'e borcun erteleneceğini bildirmesinin yanı sıra yeni bir İstanbul elçisi görevlendirdiğini de açıklamıştır. Ancak görevlendirilen elçi Kont Axel Renstierna İstanbul'a görevine giderken yolda ölmüştür.[132]

---

[124] Alakom, *İstanbul ve İzmir'de İsveç İzleri (1730-1930),* 12.

[125] Sütçü, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1709-1737),* 59; Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 70.

[126] Günaydın - Coşkun, "İsveç Kralı XII. Charles'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası", 45. Kral XII. Karl'ın kuşatma sırasında kimler tarafından öldürüldüğü hala netliğe kavuşmamıştır. Ateşlenen merminin, Karl'ın elbise düğmesinden yapıldığı iddia edilmiş ancak ölümünden sonra yapılan otopside kurşunun İsveç mi yoksa Danimarka tarafından mı atıldığı bulunamamıştır. Sütçü, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1709-1737)*, 60-61.

[127] Beydilli, "İsveç", 408.

[128] Sütçü, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1709-1737)*, 61.

[129] Vedat Kanat, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Topraklarında Kazaklar* (Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 30-31.

[130] Günaydın - Coşkun, "İsveç Kralı XII. Charles'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası", 46.

[131] Ural, *Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827),* 40.

[132] Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 43.

1730 yılında yaşanan Patrona Halil İsyanı neticesinde III. Ahmed tahtan feragat etmiş ve yerine I. Mahmud geçmiştir. Diğer yandan da Damat İbrahim Paşa'nın yerine Hekimoğlu Ali Paşa sadrazam olmuştur. Sadarete geldikten iki yıl sonra ise İsveç ile yaşanan borç meselesinin çözümü için tekrar çalışmalar başlatılmıştır. Bu kapsamda sadrazam, Kasım 1732'de borçların kapatılabilmesi ümidiyle Hekimoğlu Ali Paşa, Yirmisekiz Mehmed Said Efendi'yi[133] İsveç elçisi olarak Stockholm'e göndermiştir.[134] Ancak Közbekçi Mustafa Ağa gibi o da borç tahsiline muvaffak olamamış ve Eylül 1733'te İstanbul'a dönmüştür. Diğer yandan Yirmisekiz Mehmed Said Efendi Stockholm'de yaşadıklarını anlatan bir İsveç sefaretnamesi yazmıştır.[135]

İki ülke arasında dosthane ilişkiler devam ederken 1734 yılına geldiğimizde I. Friedrich tarafından ilk başta elçi olarak Carl Rudenschöld[136] atanmış ama ülkesinden ayrılmamasının ardından Osmanlı'ya olan borçlarının düzenlenmesi için iki maslahatgüzar (Frederik von Höpken[137] - Edward Karlson[138]) tayin edilmiştir. Bu kapsamda atanan söz

---

[133] Yirmisekiz Mehmed Said Paşa, babasının Paris elçiliği sırasında kethüda olarak Fransa'ya gitmiştir. Geri döndükten sonra İbrahim Müteferrika ile Osmanlı'daki ilk Türk matbaasını kurmuştur. I. Mahmud tahta geçtikten sonra cülus haberini vermesi adına Rusya'ya gönderilen Mehmed Said Paşa iki yıl sonra yine Rusya'ya fevkalade elçi olarak gönderilmiştir. Aynı yıl hem XII. Karl'ın borçları konusunda hem de İsveç-Rusya arasında bir ittifak olup olmadığını öğrenmek üzerine İsveç elçisi olarak görevlendirilmiştir. 1733'te İstanbul'a döndükten sonra çeşitli görevlerde ve çalışmalarda bulunan Mehmed Said Paşa, 1755'te ise sadrazamlığa getirilmiştir. Erhan Afyoncu, "Mehmed Said Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara:: TDV Yayınları, 2003), 28/524-525.

[134] Muhammed Erdoğan, *Sultan I. Mahmud Dönemindeki Sefaretnamelerin Osmanlı Modernleşmesi ve Diplomasisi Üzerindeki Etkileri* (Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 64-65.

[135] Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri,* 30. İstanbul'a döndükten sonra kaleme alınan İsveç sefaretnamesi, 19 sayfadan oluşmakla birlikte Yirmisekiz Mehmed Said Efendi'nin İsveç'e gidiş yolculuğunu, İsveç coğrafyasının iklimini, orada yaşadıkları ve karşılaştıkları olayları, İsveç devletinin bürokratik ve askeri kollarının yapılarını anlatan ve direk mahallinde yapılan bir tetkik örneğidir. İlk defa İskender Hoçi Bey tarafından tesadüfen terekeden çıkartılmış sefaretname, Tarihi Osmani Encümeni Mecmuasında yayınlanmıştır. Baş, *Türk-İsveç İlişkileri ve Mehmed Said Efendi'nin İsveç Elçiliği*, 54.

[136] Carl Rudenschöld (1698-1783) İsveçli diplomattır. İstanbul'a elçi olarak görevlendirilse de siyasi kariyer için İsveç'te kalmayı seçmiştir. Daha sonra İsveç'in Prusya elçisi olarak görevlendirilmiştir. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 190.

[137] Carl Frederik von Höpken (1713-1778) İsveçli diplomattır. 1734 yılında İstanbul'a maslahatgüzarı olarak gelmiştir. Bu süre zarfında İstanbul'da Hollandalı bir ailenin kızı olan Petronella Constanti Leytslar ile evlenmiştir. 1741'de ülkesine tekrar çağrılan von Höpken, önce Kopenhag temcilciliğinde bulunmuş daha sonra da Taht Arazileri Yargı Kurulu ve Denetim Kurulu gibi kurumların başında görev yapmıştır. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 190-191.

[138] Edward Karlson/Carlson (1704-1767) İsveçli diplomattır. Frederik von Höpken ile birlikte maslahatgüzar olarak İstanbul'a gönderilen Karlson, İstanbul'da Klara adında biriyle evlendikten sonra 1745'te görevini bitirerek ülkesine dönmüştür. İstanbul'daki görevi sırasında "asalet ünvanı" verilmiş ve Carleson ismini almıştır. İsveç'e döndükten sonra parlamentoda görev alan Karlson, daha sonra Dışişleri Vekaleti müsteşarı ve Şansölye olmuştur. En sonunda ise Kraliyet Bilim Akademisi Başkanı olmuştur. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 190-192.

konusu İsveçli diplomatların çalışmaları ile borçlar meselesi çözüme kavuşturulurken[139] 10 Ocak 1737'de Osmanlı-İsveç arasında ticaret anlaşması[140] imzalanmış ve iki yıl sonra 22 Aralık 1739'da ise savunma ittifakı oluşturulmuştur.[141]

Söz konusu ticaret anlaşmasının imzalanmasından sonra ise, Osmanlı topraklarında ticaret yapan ve yapılan ticareti daha sistematik hale getirmek için çeşitli şirketler kuran ülkeler gibi İsveç'te, anlaşmanın imzalanmasından hemen sonra Edward Karlson ve Frederik von Höpken öncülüğünde Levantiska Kompaniet adıyla bir şirket açmıştır.[142] Böylece iki ülke arasındaki ticari faaliyetler yeni bir boyut kazanıp gelişirken, İzmir şehri (Smyrna) önemli bir merkez haline gelmiştir.[143]

1737 yılında Osmanlı-İsveç devletleri arasında yapılan ticaret anlaşmasından iki yıl sonra bahsedildiği üzere bir ittifak anlaşması da imzalanmıştır. Bu anlaşmanın oluşturulmasında ise en önemli bir rol Osmanlı'nın Rusya ve Avusturya ile olan savaşıdır. Bu kapsamda Rusya'nın özellikle Osmanlı-İran savaşı sırasında Kırım ordusunun Kafkasya üzerinden geçmesine izin vermemesi, Avusturya ile ittifak girişimlerinde bulunması ve Osmanlı'nın elindeki Azak Kalesi'ni yeniden almaya çalışması üzerine 1736 yılında iki ülkeyle de savaşa girmiş ve yapılan savaşların sonunda Avusturya ve Rusya ile ayrı ayrı Belgrad

---

[139] 1737 Osmanlı-İsveç ticaret anlaşması kapsamında XII. Karl'ın aldığı borçlara karşılık İsveç'ten tam teçhizatlı bir savaş gemisinin yanı sıra yetmiş iki toplu bir fırkateyn ve otuz bin tüfek istenmiştir. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 44. Anlaşmaya uygun olarak belirlenen savaş gemisi Sverig/Sverige yola çıktıktan sonra Cebelitarık Boğazı'nda batmasının ardından Parioten adlı ikinci bir gemi gelmiş ancak anlaşılan otuz bin tüfek yerine sadece on bin tüfek getirmiştir. Sonrasında alacak olarak on dokuz bin tüfeğinde altı binini Ulrika adlı bir gemiyle gönderen İsveç, Osmanlı ile yaptığı müzakereler sonucunda kalan on üç bin tüfeği vermekten kurtulmuş ve böylece XII. Karl'dan beri süregelen borç meselesi kapanmıştır. Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri*, 30-31.

[140] Yapılan ticaret anlaşmasının detaylı maddeleri için bkz. Serhat Kuzucu, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti ile İskandinav Ülkeleri Arasındaki Ticari İlişkiler (İsveç ve Danimarka-Norveç)", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 13/35* (2016), 406-409.

[141] Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri*, 30; Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 43.

[142] Beki, *Osmanlı İsveç Ticaret İlişkileri (1736-1758)*, 13-14. Açılan Levantiska Kompaniet şirketinin kurucuları; Anders Plomgren, Claes Grill, Johan Classon, Jacob Buckall, Samuel Worster, Mikael Hising, Gustav Kierman, Thomas Plomgren, Henrik Schröder & Son. Alakom,*İstanbul ve İzmir'de İsveç İzleri (1730-1930)*, 100-101. Kurulan Levantiska Kompaniet şirketi için 8 maddelik bir kararname gönderen İsveç Kralı I. Friedrich, 6 sayfalık söz konusu belgenin 5. maddesinde İsveç konsolosunun İzmir'den İsveç'e hareket eden her gemideki yükü kontrol etmekle mükellef olacağını ve bu kapsamda konsolosa 10 yıllığına 2000 riksdaler maaş ödeneceğini belirtmiştir. Gönderilen bu belge 10 yıl bittikten sonra 1748 yılında tekrar 10 yıl daha uzatılmış ancak artan taşıma masrafları sebebiyle şirket 1756 yılında faaliyetlerini durdurmuştur. Beki, *Osmanlı İsveç Ticaret İlişkileri (1736-1758)*, 14; Alakom, *İstanbul ve İzmir'de İsveç İzleri (1730-1930)*, 101-103.

[143] Ticari faaliyetler sebebiyle Smyrna kelimesi İsveç'te de kullanılmaya başlanmıştır. Mesela İsveç'te Göteborg'daki bir kiliseye Smyrnakyrkan ismi verilirken Smyrna-flossa (İzmir dokuması), Smyrna-matta (İzmir halısı), Smyrna-vin (İzmir şarabı), Smyrna-fickon (İzmir inciri), Smyrna-knut (İzmir düğümü), Smyrna-duk (İzmir örtüsü) gibi kelimeler İsveç diline girmiştir. Alakom, *İstanbul ve İzmir'de İsveç İzleri (1730-1930)*, 100-101.

Antlaşması'nı imzalamıştır.[144] Ardından ise kendisi gibi Rusya'ya karşı öteden beri mücadelede olan İsveç ile 22 Aralık 1739'da bir ittifak anlaşması imzalanmıştır.[145] Yapılan söz konusu ittifak anlaşmasıyla iki devlet, olası bir Rus saldırısı karşısında birbirlerine derhal askeri yardım yapmayı ve birbirlerine danışmadan Rusya ile tek tek bir anlaşma imzalanmayacağını taahhüt etmekle birlikte Osmanlı, İsveç'in garp ocaklarıyla yapacağı anlaşmaları destekleyeceğini de belirtmiştir.[146]

İsveç'in dış politikası özellikle 1738 yılında Hat Partisi'nin (Hattpartiet) iktidara gelmesiyle farklı bir ivme kazanmıştır. Keza Nystad Anlaşması ile kaybettiği toprakları geri alma ideolojisiyle hareket eden İsveç, 1741 yılında Rusya'ya savaş açmıştır. Böylece Sultan I. Mahmud (1730-1754), 1739 yılında imzaladığı ittifak anlaşmasına riayet ederek İsveç'e ekonomik destekte bulunmuş ve savaşın sonlanması için Rusya ile diplomatik görüşmeler yapmıştır.[147] Hat Partisi'nin savaş ısrarı neticesinde yeterince hazırlanmadan savaşa giren İsveç 1743'te Finlandiya'nın güneydoğusunu da kaybederek Rusya ile Åbo Anlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştır.[148]

1751 yılına gelindiğinde İsveç kralı olan Adolf Friedrich, Gustaf Celsing'i[149] orta elçi olarak görevlendirdiğini ve Kral Friedrich'in ölümü üzere tahta cülus ettiğini I. Mahmud'a bildirmiştir. 1754 yılında da I. Mahmud'un ölümünün ardından Adolf Friedrich, Sultan III. Osman'a (1754-1757) hem taziye hem de tebrik mesajlarını iletmiş ve iki ülke ilişkileri özellikle İsveç elçisi Celsing'in diplomatik başarısı neticesinde olağan şekilde devam etmiştir. 1771 yılına kadar İstanbul İsveç elçiliği görevini yürüten Gustaf Celsing, İsveç hükümetine elçilik vazifesini bırakma talebini iletmiş ve görevini kardeşi Ulric Celsing'e[150] devretmiştir.[151]

---

144 İnal, *Osmanlı Tarihi*, 357.

145 Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 109.

146 Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 57. İttifak anlaşmasının detaylı maddeleri için bkz. Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 110-114.

147 Görür, *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri*, 70-71.

148 Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden*, 64.

149 Gustaf Celsing (1723-1789) İsveçli diplomattır. Celsing, İstanbul'da orta elçilik görevini yürütmüş ve Osmanlı-İsveç ilişkilerinin olağan şekilde devam etmesini sağlamıştır. Özellikle 1768 yılında Osmanlı-Rusya arasında gerçekleşen savaşa İsveç'i dahil etmemeye hem de Osmanlı'nın İsveç'e verdiği mali desteğinin devamını sağlamaya çalışmıştır. Diğer yandan ise Osmanlı, yabancı elçilere normalde tahsis ettiği mali desteği kesince Gustaf Celsing ve diğer elçilik görevlileri ekonomik zorluklar yaşamıştır. Keza elçiliği mutazammın şekilde sürekliliğini koruyabilmek için devamlı kendi parasını harcayan Celsing, en sonunda bütün parasını tüketmiş ve 20 yılın sonunda görevi kardeşine devretmiştir. Theolin,*The Swedish Palace in İstanbul*, 62.

150 Ulric Celsing (1731-1805) İsveçli diplomattır. Babası, XII. Karl'ın Osmanlı'ya sığındığı yıllarda İstanbul'daki İsveç temsilciliğinde sekreterlik yapmıştır. Oğullarını da bu konularda iyi eğitmiştir. Ulric Celsing İstanbul İsveç elçiliğinde 1756-1758 ve 1760-1769 yılları arasında sekreterlik yapmıştır. Kardeşi Gustaf Celsing'in İsveç elçiliğini bırakmasının ardından da onun görevini devralmış ve 1779 yılına kadar bu görevde kalmıştır. Ulric Celsing İstanbul elçiliğinden başka Viyana elçiliği görevinde de bulunmuştur..Celsing kardeşlerin Osmanlı tabloları ve eşyalarından oluşan koleksiyonları (Biby Koleksiyonu) günümüzde Uppsala Üniversitesi kütüphanesinde bulunmaktadır. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 192-193. Ayrıca Ulric Celsing, Sultan III. Ahmet tarafından hediye edilmek suretiyle kürkü bir kaftan alan ilk elçidir. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 65.

151 Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 121-122.

1757 yılında padişah olan III. Mustafa (1757-1774) döneminde Osmanlı-İsveç ilişkilerine bir üçüncü devlet daha girmiştir ki; bu devlet Prusya'dır. 1755'te Prusya tarafından görevlendirilen ve gizlice başlayan Karl Adolf von Rexin ile İsveç İstanbul elçisi Gustaf Celsing'in katkılarıyla Osmanlı ile gizlice görüşmeler başlamışsa da resmi müzakereler ancak 6 yıl sonra gerçekleşmiştir.[152] Bu bağlamda 22 Mart 1761 tarihinde İsveç'in de yıllarca süren çabaları neticesinde Osmanlı-Prusya arasında ilk resmi anlaşma özelliğini barındıran dostluk ve ticaret anlaşması imzalanmış ve karşılıklı elçiler görevlendirilmiştir.[153]

Diğer yandan Osmanlı ve İsveç ortak düşmanları Rusya'ya karşı sürekli temkinli devam etse de Küçük Kaynarca Anlaşması'ndan sonra Kırım'ı ilhak etmek için uygun ortamı oluşturan Rusya, 1783'te bunu başarmıştır. Böylece 1787'de Osmanlı-Rus savaşı patlak vermiştir. İsveç'te Osmanlı'nın yanında savaşa girip Rusya'yı iki cepheli bir savaşta yenme düşüncesiyle savaşa girmeye karar vermiş ve bunun karşılığında Osmanlı'dan savaş süresince kendilerine yıllık 8 bin kese ve sonra 10 yıl boyunca yıllık 2 bin kese akçe talep etmiştir. Böylece bu şartlar neticesinde iki ülke 24 Haziran 1788 tarihinde bir ittifak anlaşması imzalamışlardır.[154]

1789 yılına gelindiğinde, Osmanlı'da taht değişikliği yaşanmış ve imparatorluk önemli yeniliklerin yaşanacağı bir döneme girmiştir. Padişah olan III. Selim'in cülusundan üç ay sonra ise Osmanlı-İsveç arasında yeniden bir ittifak anlaşması için müzakereler başlamıştır. Özellikle Reisülküttab Raşid Efendi ve İsveç elçisi Heidenstam'ın[155] girişimleri sayesinde Temmuz 1789'da Beykoz İttifak Antlaşması[156] imzalanmıştır. Böylece Osmanlı, devam eden Rusya savaşı için İsveç'ten uyulması beklenen şartlara riayet etmesine müteakip İsveç'e ekonomik yardım yapacağını içeren anlaşmayı imzalamıştır.[157]

Devletler arasında ittifak anlaşmaları yapılırken 1787'de başlayan ve devam eden savaşta iki devlet birbirlerini bırakıp Rusya ile ayrı olarak bir barış anlaşması imzalamayacaklarını vadetseler de İsveç savaşın kendi için menfi sonuçlar doğurması üzerine 1790 yılında Rusya ile imzalamış olduğu Verela Barışı (Freden i Värälä) ile savaştan çekilme

---

[152] Kemal Beydilli, "Prusya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/357.

[153] Uğur Kurtaran, "Osmanlı Prusya İlişkilerinin Gelişiminde Prusya Elçisi Karl Adolf Von Rexin'in Faaliyetleri (1755-1761)", *Uluslararası İlişkiler Dergisi 12/47* (Aralık 2015), 127.

[154] Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 125-126.

[155] Gerhard Johan Balthasar von Heidenstam (1747-1803), İsveçli diplomattır. İlk olarak 1774'te İstanbul'daki İsveç konsolosluğunun sekreteri olarak başladığı görevine 1779'da maslahatgüzarı olarak ve 1783'te ise İstanbul İsveç elçisi olarak devam etmiştir. 1787 yılında Osmanlı'nın Rusya'ya savaş ilan etmesinde de önemli bir payı bulunmaktadır. Bunun dışında önemli vazifelerinden biri de Osmanlı'nın İsveç'e ekonomik destekte bulunmasını sağlamaktı. Bu görevinde de başarıya ulaşan Heidenstam, 1790 yılında İsveç'in anlaşmayı ihlal edip savaştan ayrılmasından sonra Babıali'ye karşı mahçup olmuş ve aynı yıl görevini bırakmıştır. Elçilik görevini sonlandırdıktan sonra ailesiyle birlikte İzmir'e yerleşen Heidenstam, 12 yıl burada yaşayarak ülkesine dönmüştür. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 193-194.

[156] Yapılan ittifak anlaşmasının detaylı maddeleri için bkz. Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 128-131.

[157] Ünver, *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*, 128-130.

kararı almıştır. Bunun üzerine Osmanlı, D'Ohsson[158]'ın tüm çabalarına rağmen İsveç ile yapılan ittifak anlaşmasında ödemeyi taahhüt ettiği mali yardımı, İsveç'in anlaşmayı ihlal ettiği gerekçesiyle ödememiştir.[159] İsveç'in Verala ile ittifak anlaşmasına riayet etmeyip savaştan çekilmesi ve 1798'de Fransa'nın Mısır'a saldırmasında D'Ohsson'ın Napolyon yanlısı bir politika takip etmesi[160] yıllardan beri süregelen Osmanlı-İsveç dostluğuna bir zarar getirmemiş ve iyi ilişkiler devam etmiştir.

[158] İgnatius Mouradgea D'Ohsson (1740-1807), İsveçli diplomattır. İstanbul'da doğan ve bir Ermeni olan D'Ohsson'ın asıl adı Muradcan Tosunyan'dır. Babası Ohannes İzmir İsveç Konsolosluğu'nda tercüman iken, annesi Claire Pagy İstanbul Fransız Konsolosluğu'nda görevli bir katibin kızıdır. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 196. 1763 yılında babası gibi İsveç Konsolosluğu'nda görev alan D'Ohsson'ın ilk görev yeri ise İstanbul'dur. Oradaki elçilikte tercümanlık yapmaya başlamış ve 5 yıl sonra elçilik baştercümanı olmuştur. 1775'te ise İsveç Kralı III. Gustav'ın sır katibi olan D'Ohsson, 1783 Osmanlı-İsveç anlaşmasının imzalanmasındaki katkılarından dolayı Vasa Nişanı'na da layık görülmüştür. Anlaşmadan bir yıl sonra Fransa'ya giden ve bir süre orada yaşayan D'Ohsson, 1796 yılında İstanbul İsveç elçisi olarak görevlendirilmiştir. Özellikle İstanbul'a döndükten sonra Fransız Devrimi'ni destekleyici bir mantalitede İstanbul'daki devrim yanlıları Jakoben'ler le sıkı ilişkiler kurmuştur. Kemal Beydilli, "D'Ohsson, İgnatius Mouradgea", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/496. İsveç elçilik görevini yürüttüğü sırada fazlasıyla Fransa yanlısı bir politika izlemesi, onun elçilikten azline gidecek bir yola girmesine yol açmıştır. Binaenaleyh Fransa elçisi General Aubert du Bayet, D'Ohsson hakkında, onun "iyi bir Fransız" olduğuna ilişkin söylemi manidardır. Söz konusu İsveç elçisinin Fransa yanlısı tutumu İngiltere, Osmanlı ve Rusya'nın tepkisini çekmiş ve bir ilk olarak İstanbul'da "istenmeyen adam (persona non grata)" ilan edilmiştir. Ardından da 1799'da görevinden alınmıştır. Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 198. Sefirlik görevinin yanı sıra 82 gemiden oluşan bir ticaret filosu kurup ticaretle uğraşan D'Ohsson (Kemal Beydilli, "Selim III", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/421), aynı zamanda da bir tarihçidir. Keza Tableau Général L'empire Othoman" adında üç ciltlik bir eser meydana getirmiştir. Söz konusu eserinin ilk cildinde İslam hukukundan bahseden D'Ohsson, ikinci cildinde ise Osmanlı devlet teşkilatı ve harem hakkında bilgiler vermektedir. Eserini kaleme alabilmek için tam 22 yıl bilgi ve malzeme toplarken, aynı zamanda birçok devlet adamının fikir ve bilgisinden faydalanmıştır. Başlarda Fransızca basımının yanı sıra İngilizce ve Rusça olarak da çevrilip yayınlanan eser daha sonra birçok dile de çevrilip yayınlanmıştır. E. Saadet Öner, *İsveç Devlet Arşivi'nde Mahfuz İ. M. D'Ohsson Evrakı Tasnif ve Tahlili* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 29-31.

[159] Beydilli, "İsveç", 412.

[160] Beydilli, "İsveç", 412.

İKİNCİ BÖLÜM

2. 1839-1876 Yılları Arasında Osmanlı İsveç İlişkileri

1808 yılında tahta çıkan II. Mahmud döneminde Osmanlı-İsveç ilişkilerinde bir problem yaşanmasa da Napolyon ile başlayan Koalisyon Savaşları neticesinde dünyadaki politik dinamikler değişmiştir. Avrupa'da savaş devam ederken 1806 yılında başlayan Osmanlı-Rus savaşında Eflak ve Boğdan'ı işgal eden Rusya ile önce 1807 yılında Slobozia Anlaşması yapılıp Rusya'nın işgal ettiği topraklardan çekilmesine karar verilse de bu mümkün olmamıştır. Ardından ise Napolyon ile Rus Çarı I. Alexander (1801-1825) aynı yıl Rusya'nın hem Eflak ve Boğdan'ı elinde tutmasını hem de Finlandiya'yı işgal etmesi hususunda karara varılan Erfurt Anlaşması'nı imzalamıştır.[161] Böylece Napolyon söz konusu anlaşmadan karlı çıkmış ve I. Alexander'a Finlandiya'yı hedef göstererek Orta Avrupa'da söz sahibi bir Rus devletini engellemiştir.[162]

Rusya'nın Finlandiya'ya saldırmasıyla toprak kayıplarına uğrayan İsveç'te bir gelişme daha yaşanmış ve gerçekleşen toprak kayıpları İsveç Kralı IV. Gustav Adolf'un (1792-1809) tahtan indirilerek XIII. Karl'ın (1809-1818) İsveç tahtına oturmasına sebep olmuştur. 1812 yılında Napolyon Fransa'sına karşı kurulan ittifaka girerek ülkesinin toprak kayıplarını engelleyerek uluslararası ilişkiler platformundan uzak kalmak istemeyen XIII. Karl, bunun yanı sıra iki yıl sonra Norveç topraklarını da almıştır.[163]

18. yüzyılın sonlarında başlayan Koalisyon Savaşları'nın neticesinde Avusturya-Macaristan İmparatoru Metternich'in öncülüğünde Viyana'da bir kongrenin toplanmasına karar verilmiştir.[164] 1815'te toplanan söz konusu kongrede Rusya, 1809'da işgal ettiği Finlandiya'daki varlığını uluslararası platformda garantilerken[165]; İsveç'te Norveç'teki varlığını korumuştur.[166]

19. yüzyıla kadar İsveç'in Osmanlı ile olan ilişkileri genelde diplomatik bir şekilde devam etmiş ve 1812 yılında Osmanlı-Rusya arasında imzalanan Bükreş Anlaşması'ndan itibaren Osmanlı-İsveç ilişkileri daha çok ekonomik sahada devam etmiştir.[167]

---

[161] Yılmaz, *Avrupa Tarihi*, 193-194.
[162] Catherine Evtuhov - Richard Stites, *Rusya Tarihi*, çev. Ahmet Cevdet Aşkın (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2020), 17.
[163] Beydilli, "İsveç", 408.
[164] Yılmaz, *Avrupa Tarihi*, 198.
[165] Merriman, *Modern Avrupa Tarihi*, 626.
[166] Yılmaz, *Avrupa Tarihi*, 200.
[167] Beydilli, "İsveç", 412.

2.1. Osmanlı İmparatorluğu'nun Durumu

18. yüzyılın sonlarından itibaren Rusya ve Avusturya'ya karşı alınan mağlubiyetler Osmanlı'nın çeşitli alanlarda gücünü azaltmıştır. Böylece söz konusu devlette yeni reformların gerekliliği savlarını destekleyici bir ortam oluşmuştur. Sultan III. Selim ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda ciddi manada başlayan modernleşme ve ıslahat hareketleri; II. Mahmud devrinde oldukça gelişmiştir. Keza söz konusu padişah döneminde Osmanlı'nın birçok organı ıslah edilerek, Batılı tarzda yeniden tesis edilmiştir.[168]

19. yüzyılda, imparatorluktaki en büyük değişimlerin yaşandığı alanlardan biri de Osmanlı ordu teşkilatıdır. III. Selim döneminde oluşturulan Nizam-ı Cedid orduları ile Osmanlı ordusuna modernlik kazandırılmaya çalışılsa da Yeniçeri isyanları neticesinde devamı getirilmemiş ve kaldırılmıştır. 17, 18. yüzyıllar ile 19. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Osmanlı iç siyasetini meşgul eden Yeniçeri isyanları ve uygunsuz hareketleri[169] neticesinde II. Mahmud tarafından radikal ve ciddi bir adım atılarak 1826'da Yeniçeri Ocağı lağvedilmiştir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu topraklarında isyan hareketleri sadece askeri alanda yaşanmamıştır. Bab- Âli, 19. yüzyılın başlarından itibaren topraklarında ciddi boyutlara ulaşan isyanlar ile uğraşmıştır. Osmanlı, yeni kurulmuş ve tecrübesi az olan bir orduyla isyanları bastırmaya çalışırken diğer yandan da isyan ve savaşların getirdiği ekonomik buhranı atlatmaya çalışmaktadır.

Osmanlı'da 18. yüzyılın sonlarından itibaren savaşlar sebebiyle ekonomik buhranlar artmaya başlamıştır. Bab- Âli, bozulan ekonomik tabloyu düzeltmek için çeşitli yöntemlere başvurmuş ve bunun neticesinde 1774-1840 yılları arasında iç borçlanma (esham) uygulamasına gitmiştir. Ancak bu sistemin hazineye külfeti ağır olmuştur. Bu kapsamda hem iç borçlanmayı hafifletmek hem de Kırım Savaşı'nın yükünü azaltmak için ilk kez 1854'de dış borç almıştır. Ardından da üç defa borç (1855-1858-1860) daha alınmıştır. Bozulan bir ekonomide iktidara gelen Abdülaziz ise mevcut durumu düzeltmek için tekrar dış borçlanmaya gitmiş ve bu kapsamda Londra ve Paris Borsa'sından toplamda 97.708.820 Osmanlı lirası borç alınmıştır.[170] 1839-1876 yılları arasında görüldüğü üzere Osmanlı, borcu borç alarak kapatmaya çalışan ve muhtemel bir iflası sadece "geciktirmeye" uğraşan bir ekonomi politikasıyla hareket etmiştir.

Bozulan ekonominin yanı sıra 1789 Fransız Devrimi ile çok uluslu yapıları etkileyen nasyonal paradigmalar, Osmanlı'da da etkisini göstermiş ve çeşitli milletler bağımsız olma

---

[168] İdari ve hukuki alanda yapılan ıslahat hareketleri için bkz. Hayta - Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri*, 102-106.

[169] İsyancı Yeniçeriler, halka musallat olurken onları haraca bağlamaktadırlar. Hatta Yeniçerilerin radikal seviyelere ulaşan uygunsuz tavırları ve bir türlü ıslah edilememelerinden dolayı Ahmed Cevdet Paşa; Yeniçerilik kurumunu Devlet-i Aliyye'deki bir kanser olarak nitelemiştir. Diğer yandan Yeniçeri Ocağı'nda çeşitli iktisadi rolleri olan bazı Yahudi Ocak Bezirganlarından casusluk yapanlar da çıkmıştır. Ahmet Yüksel, "Yeniçeri Ocağı, Bozulma ve Casusluk", *History Studies* 9/2 (Haziran 2017), 273-276.

[170] Hayta - Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri*, 139,150,153.

fikirleriyle hareket etmişlerdir. Buna karşılık Osmanlı hükümeti Rusya ve Avusturya devletlerinin Balkan coğrafyasındaki halka, bağımsızlık fikirlerini empoze etmelerini engellemek için Tanzimat (1839) ve Islahat (1856) fermanlarını[171] yayınlamıştır. Söz konusu fermanlar Osmanlı'daki milletlerin isyan etmesini yeterince engelleyemezken isyanlar ile bozulan istikrarın yanı sıra ekonomik buhranlar yaşanan şartlarda, dış siyaset; söz konusu yüzyılda Rusya ile Osmanlı'nın sürekli karşılıklı savaşlarına şahit olmuştur.

2.2. İsveç'in Durumu

19. yüzyılda XIII. Karl'ın varisi olmamasından dolayı Napolyon Bonapart'ın mareşallerinden Baptiste Jules Bernadotte -kral olduktan sonra XIV. Karl Johann (1818-1844) ismini alacaktır- 1818'de İsveç tahtına oturmuştur. Onun kral olmasından dolayı İsveç'te çeşitli zümreler sevinmişlerdir. Çünkü Napolyon'un desteğini kazanıp Finlandiya'yı egemenlikleri altına almayı düşünmüşlerdir. Ancak kral olduktan sonra Fransız Devrimi'ni görmesine rağmen mutlak monarşi yanlısı bir tutum izleyen XIV. Karl, bakanlarını kendisi seçerken onları parlamentoya değil kendisine hesap vermelerini emretmiştir. Böylece bir süreliğine otoriter politikaya bürünen bir devlette liberalist[172] İsveçliler, krala karşı muhalif

[171] 1839 yılında Mustafa Reşid Paşa öncülüğünde yayınlanan Tanzimat Fermanı (Gülhane Hatt-ı Hümayun) ile Babıali "Osmanlı halkı" fikrini ortaya atarak nasyonal mantalitelerin etkisini kırmaya çalışmıştır. Bu sebeptendir ki Rusya; Tanzimat Fermanı'nın Osmanlı lehine sonuçlar getirerek özellikle dış siyasette İngiltere ve Fransa'nın desteğini almasından dolayı eleştirmiştir. Ali Akyıldız, "Tanzimat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/3. Söz konusu ferman ile Müslüman ve Hıristiyan Osmanlı vatandaşlarının namus, can ve mal güvenliği, devletin teminatı altına alınırken kişilerin dininden dolayı bir ayrım yapılmayacağı ve eşit olacakları vurgulanmıştır. Ancak söz konusu eşitlik iki tarafı da (Müslüman-Hristiyan) memnun etmemiştir. Keza Müslümanlar kendilerini bir Hristiyanla eşit görülmesini kabullenemezken; diğer bir tepki de Hıristiyanlardan, daha spesifik olarak Rum vatandaşlar tarafından gelmiş ve "ayrıcalıklı azınlık" statüsünü kaybetmek istenmemiştir. Diğer taraftan azınlıklara sağlanan eşitlikler, yükümlülüklerde de etkisini gösterince -özellikle gayrimüslimlerin askerlik yapması meselesi- ikinci bir tepki daha gelmiştir. Ancak askerlik yerine belli bir miktar ücret karşılığında muaf sayılabileceklerdir. 1856 yılında yayınlanan Islahat Fermanı ise Tanzimat Fermanı'nın daha geliştirilmiş ve detaylandırılmış halidir. Kırım Savaşı sırasında Fransa, İngiltere ve Avusturya'nın baskılarıyla hazırlanan fermanda Gülhane Hatt-ı Hümayun'unda belirtilen hususlar yinelenirken dini ritüellerin özgürce yapılması için Bab- Âli'nin gerekli tüm önlemleri alacağı belirtilmiştir. Diğer yandan ırk ve din farklılığını ifade eden her türlü kelime resmi yazışmalardan kaldırılması kararı alınırken bu durum Osmanlı'nın "ötekileştirme" politikasını terk etiğine işaret etmektedir. Bu fermanda Osmanlı'da bir ilk olarak gayrimüslim gruplara okul açabilme ve hangi dine mensup olursa olsun şartları yerine getirdiği takdirde gayrimüslimlere hem memur olabilme hem de askeri-mülki okullara gidebilme hakkı getirmiştir. Bürokrasi alanında ise gayrimüslim tebaanın temsilcilerinin Meclis-i Vala-i Ahkam-ı Adliye'de bulunmasının önü açılmıştır. Hayta - Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri*, 121-130.

[172] 17. yüzyılda ortaya çıkan ve özellikle 19. yüzyılda gelişen Liberalizm; politik, ekonomik ve düşünce tarzı bağlamında insanın hak ve özgürlüklerine odaklanan bir ideolojidir. Semra Aktuğ, *Üç Farklı Liberalizm Türünde Birey, Toplum ve Devlet Anlayışı* (Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ensitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 16,21.

kadroları oluşturmuşlar ve çeşitli alanlarda reformlar talep etmişlerdir. İsveç coğrafyası özellikle 19. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra liberalizmin, kendi topraklarında egemen olmaya çalışmasına şahit olmuştur.[173]

1830'da ise muhalif bir görüş kapsamında genç bir memur olan Lars Johan Hierta, İsveç'in ilk modern gazetesi olan Aftonbladet'i (The Evening Paper) kurarak liberal fikirleri buradan yayınlamaya başlamıştır. Gazetedeki yazılar halkın dikkatini çekerken İsveç'te yayın hayatı gelişmiş ve yeni muhalif gazeteler kurulmuştur. Bunların yanı sıra hükümet yanlısı gazeteler de yayın hayatına başlamıştır. Böylesi bir durumda İsveç hükümeti özellikle radikal bir liberal gazetesi olan Aftonbladet'i etkisiz hale getirmeye çalışmış ve kurduğu "geri çekme ofisi" ile herhangi bir yayını durdurma tekelini elinde bulundurmuştur. Bu kapsamda basın üzerinde baskı kurarak liberalizmin İsveç'te büyümesini engellemeye çalışan hükümet bu konuda başarıya ulaşamamıştır. Keza her engellemeden sonra gazete adını değiştirerek yayın hayatına devam etmiştir. Yapılan yayın faaliyetleri ve liberal görüşteki insanların artması sebebiyle XIV. Karl en sonunda onların ülke içinde nüfuzunu kabul etmek zorunda kalmış ve mutlakiyet yanlısı konsey üyelerini görevden alarak yerlerine liberal insanları yerleştirmiştir.[174]

İsveç'te mutlakiyet yanlıları güç kaybederken liberaller tarafından talep edilen reformlar ancak XIV. Karl'ın oğlu I. Oscar (1844-1859) zamanında gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Kral Oscar babasına göre fazlasıyla liberal ve reformcu olduğu için 1844'de tahta geçene kadar yönetimden uzaklaştırılmış ve etkisizleştirilmiştir. Bundan sebeptir ki Onun İsveç tahtına geçmesi, liberaller tarafından büyük bir coşkuyla karşılanmıştır.[175]

Reformcu kral I. Oscar döneminde İsveç'te çeşitli alanlarda yenileşmeler kendini gösterirken bu kapsamda lonca teşkilatının yerine daha modern bir yapıda ticaret ve sanayi birlikleri kurulmuş, ithalat ve ihracattaki tüm sınırlamalar kaldırılmıştır. Diğer yandan özellikle ceza ve miras konusunda da çalışmalar yapılarak kadın ile erkeğin eşit miras hakkına sahip olması ve cezaların daha insancıl bir şekle indirgenmesi gibi reformlar da yapılmıştır.[176]

1859 yılında I. Oscar'ın ölümüyla kral olan oğlu XV. Karl (1859-1872) döneminde İsveç yönetimi pan-İskandinavist bir politikadan ayrılmıştır. Bunun en net örneklerinden biri 1848'de yapılan Danimarka-Prusya Savaşı'nda (Birinci Schleswig-Holstein Savaşı) İsveç, Prusya'ya karşı tedbirler alırken[177] 1864 yılında yapılan İkinci Schleswig-Holstein Savaşı'nda Danimarka'ya askeri yardım vaadini yerine getirmeyerek tarafsızlık politikasını sürdürmesidir.[178]

---

[173] Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden*, XXXVIII - XXXIX.
[174] Grimberg, *A History of Sweden*, 328-329.
[175] Grimberg, *A History of Sweden*, 330.
[176] Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden*, XXXIX.
[177] İsveç söz konusu tedbirler kapsamında 2 İsveç ve 1 Norveç fırkateyni, 2 kruvat, 1 vapur ve bir kaç küçük gemiden oluşan bir kuvveti oluşturmuştur. BOA, *İrade Hariciye Evrakı [İ.HR]*, No. 56, Gömlek No. 2611, 1
[178] Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden*, XXXIX.

XV. Karl'ın oğlu olmadığı için 1872 yılında tahta kardeşi II. Oscar (1872-1907) geçmiştir. Döneminin bilgi ve kültür yönünden en donanımlı krallarından birisi olan[179] II. Oscar döneminde İsveç, Rusya'ya karşı bir güç olarak Alman yanlısı bir politika sürdürmüş ancak bunu diplomatik bir anlaşmaya dökememiştir.[180]

19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren liberal ve mutlakiyetçi zümrelerin rekabetine şahit olan İsveç devletinde özellikle 1830'lardan sonra liberalizm egemenliği görülmüştür. Diğer yandan I. Oscar ile başlayan reformlarla birlikte tarımsal modernleştirilme sağlanırken İsveç çeliği gibi ürünler yurtdışına ihraç edilmiş ve demir endüstrisi geliştirilmeye çalışılarak bir sanayi devletine dönüştürülmüştür.[181]

2.3. Politik Kapsamda Osmanlı-İsveç İlişkileri

2.3.1. 1840 Osmanlı-İsveç İttifak Antlaşması

İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler göz önüne alındığında 1840 yılında yapılan ticaret antlaşmasının ardından aynı yıl Mart ayında İngiltere, Fransa ve Felemenk ülkelerden başka İsveç ile de yeni bir ittifak anlaşması imzalanmıştır. Bu kapsamda Osmanlı-İsveç arasında imzalanan 21 maddelik anlaşmaya baktığımız zaman[182]:

1. Madde: Devlet-i Aliyye ile dost olan Fransa, İngiltere, Flemenk, İsveç devletleri ile anlaşma imzalanmıştır. Söz konusu anlaşma tarafı olan devletlerin (İngiltere, Fransa, Flemenk, İsveç) vatandaşları bu anlaşmaya riayet edeceklerdir.
2. Madde: Osmanlı limanlarında anlaşma devletlerinin gemileri ve halkından gümrük vergisi %3 alınacaktır. Osmanlı gemileri ve vatandaşları da anlaşma devletlerinin limanlarına gittiklerinde aynı tarife uygulanacaktır.
3. Madde: Osmanlı Devleti'nin iskele veya limanlarında İsveç konsoloslarının görev ve rütbelerine göre beratlar verilecektir.
4. Madde: Osmanlı şehirlerinde İsveç tüccar veya halklarından birisi ölürse malları hakimler ve zabitanlar tarafından müsadere edilmeyecek ve hiçbir şekilde malları kayıptır diye mallarına el konulmayacaktır. Bu kapsamda varsa arkadaşı veya bağlı olduğu ülkenin vekil ya da konsolosuna; ailesine gönderilmek üzere teslim edilecektir. Ancak öldüğü bölgede arkadaşı, vekil veya konsolos yoksa mallar o bölgenin kadısı tarafından bir defter tutulup ölen kişinin malları bu deftere kaydedilecektir. Mallar büyük bir titizlikle saklanacak ve görevlendirilecek vekile teslim edilecektir.

[179] Grimberg, *A History of Sweden*, 333.
[180] Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden*, XL.
[181] Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden*, XL.
[182] BOA, *Hatt-ı Hümayun [HAT]*, No. 1445, Gömlek No. 59420, 1.

5. Madde: Konsolos ve tercümanları ile dört bin akçeden fazla dava olursa, davaları yerel bölgelerde görülmeyecek ve İstanbul'a havale olunacaktır. Osmanlı halkıyla anlaşma devletlerinin tüccar, halk veya onlara bağlı kişiler ile yapılacak alış-veriş ticaretiyle ilgili kadıya gittiklerinde tercümanlar olmadan davalar görülmeyecektir. Anlaşma devletlerinin tüccarlarının kendi arasında ortaya çıkan davalara konsolos ve tercümanları; şartlara ve kurallara göre bakarak sonuca vardıracaktır. Aynı durum onların ülkesine giden Osmanlı tüccarları ve halkı için de geçerlidir.
6. Madde: Osmanlı'nın hakim ve zabitanı hiçbir şekilde İsveç devletine bağlı vatandaşlara karşı onların gururunu kıracak bir harekette bulunmayacak, zulmetmeyecek ve hapse atmayacaktır. İsveç vatandaşlarından birisi, böylesi bir duruma getirilip hapse atılırsa konsolosluk talep ettiği anda hapisten çıkartılıp söz konusu elçiliğe teslim edilecektir.
7. Madde: Osmanlı'nın halkı ve tüccarı emin ve rahat olması için İsveç diyarına şehbender gönderilecektir.
8. Madde: İsveç limanlarında sıkıştırılan gemiler serbest bırakılacak ve kırık dökük olan gemilerde her türlü ticari değeri olan mal bulunursa sahiplerine teslim edilmek üzere konsoloslara verilecektir.
9. Madde: İsveç ve Osmanlı devletleri, gemilerin asker ve cephane nakliyelerinde[183] zorluk çıkartmayacaktır.
10. Madde: Osmanlı gemileri İsveç limanlarına gideceklerinde gereklilikleri yerine getirdikten sonra giriş yapabileceklerdir.
11. Madde: Osmanlı Devleti'nin savaş gemileri ve İsveç savaş gemileri denizde karşılaşınca bayraklarını dikip, karşıdan top ile selamlayıp dostluk göstereceklerdir. Tarafların tüccar gemileri de birbirlerini gördüklerinde bayraklarını açıp dostane muamele edeceklerdir. İsveç savaş gemileri birbirlerinin tüccar gemilerine rastlayınca yollarını açacak, gerekli olan yardımı edecektir. Ardından savaş gemileri, karşılaştıkları tüccar gemisine iki asker gönderip, bayrak ve senetlerine baktıracak ve senetlerin birer mühürlü kopyasını alacaklardır.
12. Madde: İsveç vatandaşı olan biri Osmanlı'ya gelip Müslüman olmayı tercih ederse bunu konsolos ya da konsolos tercümanlarının birine bildirecektir. Ardından kendi eşyası dışında elinde başkasının malı varsa onu sahiplerine iletilmesi için konsolosluğa verecek ve bu konuda konsoloslar bilgilendirilecektir.
13. Madde: İsveç bayrağı ve yol kağıdı olan gemileriyle Osmanlı vatandaşı olan korsanlar karşılaştıklarında sıcak bir çatışma yaşanmazsa korsanlar söz konusu gemilere ve gemi içindeki tüccar ile emtiaya el koymayacaktır. Eğer söz konusu olaylar yaşanıp da korsanlar, gemiye ve içindekilere el koyup tüccarları esir ederse İsveç'e tekrar iade edilecektir.

[183] Bu kapsamda Osmanlı donanması için İsveç'ten ham demir ithal etmiştir. 218.679 guruş olan demir bedeli ise tersane-i amire hazinesi tarafından karşılanmıştır. BOA, *Cevdet Bahriye [C.BH]*, No. 268, Gömlek No. 12378, 1.

14. Madde: Korsanlar tarafından el konan gemilerdeki İsveç vatandaşları uygun bir şekilde serbest bırakılacak ve güzel muamele edilecektir.
15. Madde: İsveç vatandaşlarından birisi gümrükten eşya kaçırırsa Osmanlı, dost olan devletlerin halkına verdiği cezadan daha ağırını vermeyecektir. Tüccarlar eğer isterlerse simsar görevlendirebilecek iken tüccarlara kimse zorla müdahale etmeyecektir. Bunun yanı sıra liman veya iskelelere gelen İsveç gemilerinden yoklama alınacaktır.
16. Madde: Osmanlı Devleti'ne bağlı gemileri, İsveç liman ve sahillerine yaklaştıklarında takip edip saldırmak isteyen gemilere İsveç izin vermeyecektir. Osmanlı'da İsveç'e aynı şekilde muamele yapacaktır.
17. Madde: Osmanlı Devleti halkından olan özellikle Arnavut asıllı korsanlar İsveç ülkesi gemileriyle dostane geçinecektir ve bu kapsamda onlara düşmanlık etmemeleri hususunda tenbih edilecektir. Bu karar üzerine korsanlık faaliyetlerini devam ettirirlerse haklarından gelinmesi uygundur. Aynı durum Osmanlı içinde geçerlidir. Söz konusu korsan faaliyetleri aynı zamanda Cezayir, Tunus ve Trablusgarp'a da bildirilecek ve bu kapsamda Kuzey Afrika ocaklarına Osmanlı tarafından söz konusu meseleyi anlatması için bir görevli gönderilecektir.
18. Madde: Osmanlı ve İsveç liman ve iskelelerinde iki ülkenin düşmanı olan devletler adına savaş gemisi oluşturulmayacaktır. Düşman bayrağı ile gelen gemilerden Osmanlı/İsveç gemilerine zulüm/baskı olmasına izin verilmeyeceğinden tedbir amaçlı Osmanlı ve İsveç'e bağlı gemiler limandan çıktıktan 24 saat sonra düşman savaş gemileri limandan ayrılacaktır.
19. Madde: Kral tarafından görevlendirilen ve gelen konsolosların bayrağı elinde olanlar ticarete dair eşyaları için gümrüklerini verdiklerinde diğer dost olan devletlerden alınan konsolato vergisine izin verilecek ve halktan bir kişi barut, top ve silah gibi ürünler hariç ticarete dair eşyaları gemilere yüklerse engel olunmayacaktır.
20. Madde: İsveç vatandaşı olanlar alış-veriş yaptıklarında onlara karşı dostça muamele olunacaktır. Ayrıca anlaşma dışında aykırı bir vergi alınmayacaktır.
21. Madde: Gitmek üzere olan gemiler (cizye ve diğer vergilerin talep edilmesi ile kanun gereği öldürülmesi gerektiği durumlar hariç) dava bahanesiyle alıkonmayacaktır. Bu maddeler ile bunların dışında açıklanmayan konularda diğer dost olan ülkelere nasıl muamele olunuyorsa aynı şekilde davranılacaktır. İki tarafın menfaati için imzalanan anlaşma; taraflara faydalı ve gerekli olan durumlarda müzakere edilerek madde ekleme ve çıkarma yapılma hakkına sahiptir.

1840 yılında imzalanan söz konusu anlaşmada belirtildiği üzere Osmanlı gemileri İsveç limanlarına gittiklerinde arkasından düşmanın takibine veya saldırmasına İsveç izin vermeyecekken; aynı durum Osmanlı limanlarında olursa, Osmanlı'da İsveç'e karşı aynı tutumu sergileyecektir. Bununla birlikte iki ülkenin savaş gemileri birbirlerini gördüklerinde bayrak açıp top atışı yaparak dostluklarını göstereceklerdir. Söz konusu hususlar genel olarak bir politik ittifak anlaşmasında karşılaştığımız maddeler iken; anlaşmanın bütününe bakıldığı

zaman aslında aynı yıl imzalanan Osmanlı-İsveç ticaret antlaşmasının daha da sağlam zeminde devam etmesini sağlayan bir ek anlaşma gibi nitelendirilebilmektedir. Bu hususta vergisel olarak çok genel %3'lük bir gümrük vergisinden bahsedilmekle birlikte ileriki sayfalarda ticaret bölümünde daha detaylı olarak bahsedilecektir.

Maddelere genel olarak bakıldığında ticari faaliyetlerin refah içinde yapılmasını sağlayıcı bir anlaşma olduğu anlaşılacaktır. Keza söz konusu anlaşmaya göre Osmanlı topraklarında ölen İsveçli tüccarların mallarına el konulmaması ve sahibi yoksa kadıların, konsolos vekillerine teslim edene kadar mallara sahip çıkması hususuna bir vurgu yapılırken; güvenlik kapsamında özellikle bu hususta dikkat çeken kararlardan biri de 1840 ticaret antlaşmasında olmayıp sonradan ittifak antlaşmasına eklenen; korsanlara karşı İsveçli tüccarların canlarını, gemilerini ve ticari mallarını korumaya yönelik maddedir. Bu hususta İsveçli tüccarlara dokunulmaması için tenbih olunacaklardan özellikle Arnavut korsanlarına vurgu yapılırken; "Garp Ocakları yani Cezayir, Tunus ve Trablusgarp korsanlarına da tenbih olunacaktır" şeklinde daha üst bir başlıkla yer verilmiştir.

1840 yılında imzalanan Osmanlı-İsveç ittifak antlaşması, önceki ittifak anlaşmalarına nazaran farklı bir anlam ifade etmektedir. Keza önceki ittifak anlaşmalarının konusu genelde diplomatik ve askeri alanda yardımları içermektedir. Ancak 19. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra daha da detaylı olarak Napolyon Bonapart'ın Koalisyon Savaşları'ndan sonra İsveç politikadan uzak kalmayı ve kendi ülkesinin iç işleriyle uğraşmayı tercih etmiştir. Böylece Osmanlı ile olan ittifak endeksinden kendini yavaş yavaş uzaklaştırmış ve kendini daha çok ekonomik dostluğa yöneltmiştir.

2.3.2. Kırım Savaşı ve Stockholm-İstanbul Diplomasisi

Kırım Savaşı 1853-1856 yılları arasında yapılan Osmanlı-Rus savaşıdır. Söz konusu savaş; Rusya'nın galibiyet kazanarak Avrupa güç dengesini tehdit etmesinden çekinen İngiltere[184], Fransa ve Piyemote-Sardinya'nın katılmasıyla uluslararası bir boyut kazanmıştır.

Savaşın uluslararası bir boyut kazanmasını tetikleyen çeşitli zeminler de hazırlanmıştır. Osmanlı-Rusya diplomasisinde yaşanan Macar mülteci[185] sorunuyla birlikte

[184] Mevcut Avrupa statükosuna bakıldığında gerçekten de İngiltere'nin Osmanlı'yı desteklemekten başka bir yolu da yoktur ki; bu kapsamda İngiltere başbakanı Lord J. Russell "eğer Rusya'yı Tuna üzerinden durdurmazsak, günün birinde İndus kıyılarında durdurmak zorunda kalacağız" sözü de manidardır. Bu kapsamda bizzat Britanya, donanmasını Çanakkale Boğazı önlerine demirletmiştir. İngiltere'nin bu hamlesiyle St-Petersburg ile Londra diplomasisi gerilmiş ancak Çar I. Nikola (1825-1855) Osmanlı hükümetinden talep etmiştir. St. Petersburg'da Britanya elçisi Sir George Hamilton Sermour'a ittifak çağrısında bulunarak Osmanlı'nın yıkılmasının yakın olduğunu ve olası bir yıkımdan sonra oluşabilecek kargaşayı önleyerek Osmanlı topraklarını aralarında paylaştırma fikirlerini öne sürünce İngiliz elçi bunu kesin bir dille reddetmiştir. Karal, *Osmanlı Tarihi*, 221-222.

[185] 15 Mart 1848'de Lajos Kossuth önderliğinde Macarlar Avusturya'ya karşı ayaklanmışlardır. Ayaklanmayı tek başına bastıramayacağını düşünen Viyana hükümeti, Rusya'dan yardım istemiştir. Bunun sonucunda Çar I. Nikola'nın desteğiyle Avusturya orduları Ağustos 1849'da ayaklanmayı

savaşın bir diğer habercisi de İstanbul Rusya elçisi Prens Aleksander Mençikof'un taleplerinin[186] reddedilmesidir. Prens Mençikof'un taleplerinin reddedilmesi üzerine Rusya güvenlik tedbiri bahanesiyle 1853'ün Haziran ayında Eflak ve Boğdan'a girmiş ve Osmanlı'nın tüm ültimatomlarına rağmen Eflak ve Boğdan'dan ayrılmayınca savaş fiilen başlamıştır.[187]

Osmanlı müttefiki devletler, Rusya'yı bir barışa zorlamak için Kırım'a[188] bir cephe açmaya karar vermişlerdir. Savaş devam ederken İngiltere ve Fransa, savaşın daha da geniş bir coğrafyaya yayılarak Baltık Denizi tarafından Ruslara karşı bir saldırı düzenlemeyi düşündülerse[189] de İsveç-Norveç ve Danimarka'nın tarafsızlık çağrıları üzerine fikir askıda kalmıştır.

Osmanlı arşivlerinden edindiğimiz bilgiler ışığında İsveç-Norveç''in ilk tarafsızlık düşüncesinin Ocak 1854'te oluştuğu görülmektedir. Bu kapsamda İsveç, savaşı takip etmekle birlikte Baltık Denizi'nin savaştaki konumu ile ilgili Danimarka ile müzakere yapmanın gerekli olduğunu düşünerek savaş hakkında görüşmeye başlamıştır.[190]

İsveç Dışişleri Bakanı Baron Stierneld[191], İstanbul maslahatgüzarı Mösyö Testa[192] aracılığı ile söz konusu savaşta tarafsız olduğunu Osmanlı'ya bildirirken; Sünne Boğazı'nın savaşan devletlerin gemilerine açık tutulacağı ve bir kaç liman dışında limanlarından su ve yemek gibi iaşe ihtiyaçlarının giderilebileceğine dair İsveç ve Danimarka arasında bir muahede imzalanmıştır. Boğazın açık bırakılmasına İngiltere ve Fransa sevinse de Rusya

---

bastırırken, Macar ayaklanmacılar Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmışlardır. Kaan Cem Geniş, "1848 Macar İhtilali ve Macar Mültecileri Meselesi", *Uluslararası Beşeri İlimler ve Eğitim Dergisi 4/8* (Ekim 2018), 116-118.

[186] Bu taleplere bakıldığında genel manada Rusya'nın teolojik bir fikirle Ortodoksluk mezhebini; kendi politikasına bir araç olarak kullandığı görülmektedir. Keza Osmanlı'dan Beytül-Lahm Kilisesi'nin bütün anahtarlarını isterken, Hz. İsa'nın doğduğu yer olarak düşünülen bölgenin Ortodokslara bırakılmasını ve Kamame Kilisesi'nin tamir hakkının Fener Rum Patrikliği'ne verilmesini talep etmiştir. Midhat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi* (İstanbul: Güven Yayınevi, 1972), 6/3020-3021. Bu talepler Osmanlı'nın kutsal bölgelerle ilgili Fransa'ya verdiği ayrıcalıklara aykırı bir durumdur. Diğer yandan Katoliklerin hamisi Fransa böyle bir imtiyazın Ortodoks Rusya'ya verilmesini hiçbir şekilde kabul etmeyecektir. Böylelikle olası bir savaşta İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı'ya desteği kaçınılmazdır.

[187] İnal, *Osmanlı Tarihi*, 423. Osmanlı savaşın ilanı ile birlikte Silistre, Vidin, Rusçuk gibi kritik noktaları güçlendirmek için mühendisler gönderirken diğer yandan da Erzurum, Trabzon, Kars gibi Kafkasya bölgesinden gelebilecek tehlikeyi önlemesi için muhasara topları ve sahra bataryaları göndermiştir. Ardından da 60 bin kişiden oluşan Osmanlı ordusu Balkanlar'a gönderilmiştir. Enver Ziya Karal, *Tanzimat-ı Hayriye Devri* (İstanbul: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, 1999), 83-84.

[188] Savaşta önemli ölçüde demografik bir problem yaşanmıştır ki; söz konusu durum Kırım Tatarlarının göç meselesidir. Ruslar Kırım Tatarlarını bu bölgede hep bir tehdit olarak algılayarak her Osmanlı-Rus savaşında onları sindirmeye çalışmıştır. Bu faaliyetlerin Kırım Savaşı sırasında daha da sertleşmesi, topraklarının alınarak slavlara verilmesi ve onların himayesine terkedilen 200 bin Kırım Tatarı, bunun üzerine Osmanlı İmparatorluğu'na göç etmek zorunda kalmıştır. Böylece Kırım'da geriye kalan Tatarlar azınlık hale gelmiştir. Hakan Kırımlı, "Kırım", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 25/457-458.

[189] Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997), 244.

[190] Osmanlı Arşivi (BOA), *Hariciye Nezareti Tercüme Odası [HR.TO]*, No. 272, Gömlek No. 52, 1.

[191] Tam adı Baron Gustaf Nils Algernon Adolf Stierneld'dır.

[192] Detaylı bilgi için 44. sayfaya bakınız.

Baltık Denizi'nden çıkma gibi bir fikri bulunmamasından dolayı Sünne Boğazı'nın açık tutulmasını kendine zararlı görerek kapalı tutulmasına gayret etmiştir. Bu konuda İsveç kraliyeti mensuplarından bazı kişilerin Rusya ile yakından ilişkiler kurmasına kıyasla İsveç yönetiminde Rus muhalifi bürokrat çok olduğundan ve Danimarka'da Rusya emellerine itibar eden çok az kişi kaldığından dolayı söz konusu Rusya talepleri kabul edilmemiştir.[193]

İsveç Sefareti'nin tarafsızlık kararını Bab- Âli'ye bildirmesinin üzerine Osmanlı, İsveç ile uzun yıllardır dost olduklarını[194] ve bu tarafsızlık kararına karşı memnuniyetlerini Stockholm hükümetine bildirmiştir.[195]

Savaşta bunlar olurken Rusya safhasında taht değişikliği yaşanmış ve Çar I. Nikola'nın ölmesi üzerine yerine geçen Çar II. Aleksander (1855-1881) barış istemiştir. Bu kapsamda 15 Mayıs-14 Haziran 1855'te Viyana'da barış görüşmeleri yapılmaya başlanarak Paris Konferansı'nda müzakere edilecek hususlar değerlendirilmiştir.[196]

2.3.3. İstanbul İsveç Elçiliği

2.3.3.1. İstanbul Pera (Beyoğlu) İsveç Büyükelçilik Binası

İsveç hükümetinin Osmanlı İmparatorluğu başkentindeki elçilik binası çeşitli olaylarla karşı karşıya gelmiş ve en son halini 1870 yılında almıştır. Söz konusu elçilik binasının tarihine baktığımız zaman öncelikli olarak binanın olduğu bölge; İstanbul'da gayrimüslim halkın yoğun olduğu ve yabancı elçilik binalarının bulunduğu yer olan Beyoğlu veya eski adıyla Pera civarındadır. İsveç elçiliğinin ilk binası; İstanbul İsveç elçisi Gustav Celsing tarafından Fenerli bir Rum aile olan Ghaki ailesinden arsayı satın almasıyla inşa edilmiştir. Ancak İstanbul'da meydana gelen 1787, 1808, 1811 ve 1818 yangınlarında elçilik binası etkilenmiş; özellikle de son yangında (1818) elçilikteki büyük köşk yanmıştır. Yanan köşkün ardından

---

[193] *İsveç ve Danimarka devletleri beyninde taarruzu ve tedâfi'i şürûtunu hâvi bir mu'âhede 'akd olunmuş ve işbu mu'âhede işe devleteyn-i müşârun-ileyhimanın mesele-i hâzıra da bi-taraf kalacakları Sünne Boğazı harb üzere bulunacak devletlerin cenk gemilerine meftûh bırakılacağı beyân ve ilan kılınmış ve birkaç limandan başka devleteyn-i müşârun-ileyhimânın diğer limanlarının her birinden su ve zehâ'ir ahz ve iştirâsına muhârib iki tarafın dahi me'zûn bulunduğu mu'âhede-i mezkûr de münderic bulunmuştur kaldı ki…boğaz-ı mezkurun açık bırakılması Fransa ve İngiltere devletlerince eyü bir şey ise de Rusyalının bahr-ı baltıkdan çıkmak ihtimâli olmadığından bu şart kendine mazarratla olduğu hasebiyle zikr olunan boğazın mesdûd tutulması için her ne kadar Rusya tarafından pek çok çalışılmış ise de muvaffak olunamamış ve İsveç devletinde kral hanedanının bazı mertebe Rusya'luya meyl ve rükunu olduğu iddi'â olunmakta ise de kaffe-i ahâlisi bu efkara muhâlif bulunduğu…* BOA, *Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi [HR.MKT]*, No. 70, Gömlek No. 16, 4.

[194] Savaşın sonlarına doğru dostluk çerçevesinde Trabzon İsveç konsolos vekili Philip Kabri kendi ürettiği fasulyesini Kırım'da Rusya'ya karşı savaşan müttefik ordusuna göndermiştir. BOA, *HR.TO*, No. 273, Gömlek No. 1, 1; BOA, *HR.MKT*, No. 134, Gömlek No. 91, 1.

[195] BOA, *HR.TO*, No. 272, Gömlek No. 54, 1; BOA, *Amedi Kalemi Evrakı [A.AMD]*, No. 51, Gömlek No. 65, 3; BOA, *HR.MKT*, No. 99, Gömlek No. 94, 4.

[196] İnal, *Osmanlı Tarihi*, 425.

geriye iki katlı ahşap bina[197] kalmıştır ki sonradan atanan İsveç elçileri veya maslahatgüzarları söz konusu ahşap köşkte ikamet etmişlerdir.[198]

Georg Christian Sibbern döneminde ise İsveç elçilik çevresinin ve binasının ne olacağı düşünülmeye başlanmıştır. Hatta bu kapsamda söz konusu dönemlerde çıkan İstanbul yangınlarında yanan diğer elçilik binalarını (Rusya, Hollanda, İspanya) tamir eden mimar Gaspare Fossati, İsveç elçilik binasını da tamir edebileceğini söylemiştir ancak İstanbul İsveç elçisi Sibbern tamirat fikrini reddetmiş ve yeniden daha modern ve sağlam bir şekilde İsveç büyükelçilik binası yapılmasını söylemiştir. Sibbern bunu düşünmüştür fakat o dönemin elçiliği yeni bir binanın yapılması için bir fon sağlayacak güçte değildir; o yüzdendir ki bu fikir bir süreliğine ertelenmiştir. Elçiliğin modernleşmesi çeşitli sebeplerle uzasa da Sibbern'in elçiliği döneminde yapılan en önemli işlerden biri 1818 yangınından sonra kullanılamaz hale gelen İstanbul'daki İsveç Şapeli[199]'nin yeniden inşa edilmesidir. 1709'dan söz konusu yangın olana kadar bilfiil hizmet veren İsveç Şapeli yandıktan sonra ancak yeniden 40 yıl sonra Sibbern'in girişimleri sonucunda inşa edilebilmiştir. Bu kapsamda 1818'den sonra rahip görevlendirilmezken; 1858'den sonra 1876 yılına kadar üç İsveçli rahip[200] görevlendirilmiştir.[201]

İstanbul yangınlarında yanan ve yenilenmeyi bekleyen İsveç elçiliği için ilk fikir Sibbern döneminde atılsa da ancak somut bir hamle Oluf Stenersen döneminde atılmıştır. Söz konusu elçilik binası için Stenersen, mimar Domanico Pulgher ile anlaşma sağlamıştır. Böylece yapılacak modern İsveç elçiliği için 10 bin liralık masraf çıkarılmıştır. Bu kapsamda en büyük problem olan fon meselesi ise Grande Rue de Pera'da (İstiklal Caddesi/İstanbul) 8 dükkanın kirasıyla karşılanacaktır. Üç kat olarak planlanan[202] ve Oluf Stenersen döneminde başlanan proje ancak Selim Ehrenhoff'un elçiliği sırasında tamamlanırken; 11 aylık inşaat süresinin ardından 1870 yılında Osmanlı ve Avrupa kamuoyunun önünde açılabilmiştir.[203]

Osmanlı arşivlerinde İsveç elçilik binasının yapımı ile ilgili bir bilgiye şu anki verimize göre rastlanmamışken; belgeler söz konusu elçilik binasıyla ilgili arazi meselelerinden öteye gidememiştir. Bu kapsamda 1870'lerde Pera caddesi genişletilmek istenmiştir. Bu kapsamda İsveç arazisinin alanı geniş olması[204] sebebiyle söz konusu genişletme projesine engel teşkil edeceğinden elçilik arazisinin bir kısmı istimlak edilmiştir.[205]

---

[197] Söz konusu binanın kendi döneminde çizilmiş resmi için ek: 1 kısmına bakınız.

[198] Engin Yenal, *Bir Zamanlar Türkiye/ Turkey As It Was*, *Bir İsveç Elçisinin 1820'lerdeki Türkiye Albümü/ A Swedish Diplomat's Turkish Portfolio in the 1820's,* çev. Robert Bragner haz. (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003), 26.

[199] Küçük kilise.

[200] Peter Blom (1859-1864), P.J. Svärd (1869-1873), J.L. Aspling (1874-1879). Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 156.

[201] Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 76, 152-156.

[202] Yapılan yeni İsveç elçilik binasının çizimi ve krokisi için ek: 2'ye bakınız.

[203] Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 76-126.

[204] Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 126.

[205] Söz konusu istimlak sırasında bir kısmı genişletilmeye ayrılacak arsanın bedelini İsveç Sefareti 700 Osmanlı lirası olarak belirlense de yapılan tetkik sonucunda bu arsanın bedelinin 550 Osmanlı lirası olduğu kanısı ortaya çıkmış ve anlaşılmıştır. Gerekli bedelin ise sefaretin karşısındaki emlak

2.3.3.2. İstanbul İsveç Elçileri ve Maslahatgüzarları

Osmanlı ve İsveç devletlerinin diplomatik ilişkilerine bakıldığı zaman genel olarak 18. yüzyılın başlarına kadar ad hoc bir zeminde devam etmiş ve bu kapsamda iki ülke, birbirlerine karşı çeşitli zamanlarda geçici görevliler göndermiştir. Fakat bir elçiliğin açılması ihtiyacı ve fikri o dönemlerde iki ülkede de oluşmamıştır. Böyle bir zemin ancak XII. Karl'ın Osmanlı'ya sığınmasından sonra oluşmuş ve İstanbul'da bir İsveç temsilciliği açılmasına karar verilmiştir. 18. Yüzyılın başlarında XII. Karl'ın Martin von Neugebauer'i elçi olarak göndermesiyle başlayan Stockholm-İstanbul elçilik ilişkileri olumlu bir şekilde devam etmiş ve İsveç hükümeti tarafında İstanbul'a çeşitli zamanlarda mukim elçiler, tam yetkili elçiler veya maslahatgüzarları görevlendirilmiştir. Söz konusu yüzyılın ortalarından sonra ise bir elçilik binası açılarak Stockholm-İstanbul diplomasisi daha kapsamlı hale getirilmiştir. İstanbul'daki İsveç elçiliğinin tarihine bakıldığında Osmanlı döneminde toplamda 35 İsveçli temsilci (elçilik binası açılmadan önce mukim olmayanlar da dahil) elçilik görevini yerine getirmiştir. Atanan elçiler iki ülke arasındaki yegane bağı temsil ederken çeşitli müzakere ve anlaşmalarda en önemli faktörü teşkil etmişlerdir ki; bir çok anlaşma onların talebi ve çalışmalarıyla mümkün olmuştur. Bu bağlamda 1839-1876 yılları arası İsveç Büyükelçiliği'ne toplamda Stockholm'den 9 temsilci gönderilmiştir. Görevlendirilen elçilere baktığımız zaman:[206]

Tablo 1: İstanbul İsveç elçileri ve maslahatgüzarları

	İsim	Osmanlı'daki Görev Tanımı	Osmanlı'daki Görev Süresi	Biyografisi
1	Uno von Troil	Elçi	1838-1839	Aslen Fin kökenli olan Troil diplomatik kariyerine ilk olarak Danimarka İsveç elçiliğinde başlamış ve ardından da İstanbul'a görevlendirilmiştir. 1839 yılında ölünce yerine maslahatgüzar getirilmiştir..
2	Antoine Testa	Maslahatgüzar	1839-1858	İsveç maslahatgüzarı olarak 1831-1838 ve 1839-1858 yılları arasında görev yapmıştır. Cenova kökenli olan Testa, 1827-1831 yılları arasında

sahiplerinden alınmasına karar verilmiştir. BOA, *HR.MKT*, No. 776, Gömlek No. 9, 1; BOA, *HR.MKT*, No. 776, Gömlek No. 9, 4; BOA, *HR.MKT*, No. 781, Gömlek No. 92, 1.

[206] Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 203-205.

				maslahatgüzar olarak görev yapmış Baron Albrecht Elf Ihre'nin yanında İsveç tercümanı olarak görev yapmıştır. Ihre Stockholm'e dönerken yerine Antoine Testa'yı önererek onun terfi etmesini sağlamıştır. İstanbul'da İsveç maslahatgüzarlık görevinden sonra ise İskenderiye'ye[207] İsveç konsolosu olarak gönderilmiştir.
3	Georg Christian Sibbern	Elçi	1858-1858	1854 yılında Amerika Birleşik Devletleri elçisi olarak görev yaptıktan sonra 1858 yılında İstanbul'a İsveç elçisi olarak görevlendirilmiştir[208]. İstanbul'da 1 yıl görev yapan Sibbern 1859'da İsveç'e dönerken[209] yerine elçi olarak Peter Collett (1820-1860) atanmıştır.
4	Peter Collett	Elçi	1859-1860	Sırasıyla Avusturya, Britanya ve Rusya'da çeşitli diplomatik görevlerde bulunan Peter Collett son görevini de İstanbul'da elçi olarak yerine getirmiş[210] ve bu görev sırasında da hayatını kaybetmiştir.
5	Carl Wachtmeister	Elçi	1861-1861	Osmanlı'daki temsilciliğinden[211] başka Danimarka ve Britanya'da da

[207] BOA, *HR.MKT*, No. 229, Gömlek No. 43, 1; BOA, *İ.HR*, No. 153, Gömlek No. 8117, 1.
[208] BOA, *HR.SYS*, No. 1896, Gömlek No. 31, 1; BOA, *HR.SYS*, No. 1896, Gömlek No. 30, 6; BOA, *İ.HR*, No. 155, Gömlek No. 8243, 1; BOA, *HR.SYS*, No. 1896, Gömlek No. 32, 1.
[209] BOA, *İ.HR*, No. 167, Gömlek No. 8974, 1; BOA, *HR.TO*, No. 273, Gömlek No. 17, 2; BOA, *İ.HR*, No. 169, Gömlek No. 9097, 1; BOA, *A.AMD*, No. 90, Gömlek No. 93, 1; BOA, *A.AMD*, No. 90, Gömlek No. 95, 1.
[210] BOA, *İ.HR*, No. 169, Gömlek No. 9145, 1.
[211] BOA, *HR.TO*, No. 273, Gömlek No. 36, 2; BOA, *İ.HR*, No. 189, Gömlek No. 10539, 1; BOA, *İ.HR*, No. 187, Gömlek No. 10379, 1.

				İsveç tarafından elçi olarak gönderilen Wachtmeister diplomatik görevlerindeki başarısından dolayı 1868-1871 yılları arasında İsveç Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştır.
6	Oscar Magnus Björnstjerna	Maslahatgüzar	1861-1863	Çeşitli askeri görevlerde bulunan Björnstjerna ilk olarak St. Petersburg'a askeri ataşe olarak atanırken 1861 yılında İstanbul İsveç maslahatgüzarı olarak atanmış[212] ve 2 yıl söz konusu görevini yürütmüştür. Ardından da elçilik görevine terfi edilmiştir.[213] 1864 yılında ise görevini bitirip Stockholm'e dönen Björnstjerna 1872'de İsveç Dışişleri Bakanı olmuştur.
7	Oscar Magnus Björnstjerna	Elçi	1863-1864	-
8[214]	Carl Fredrik Herman Palmstierna	Elçi	1865-1869	1842'te teğmen olarak askeri bir kariyere başlayan Palmstierna 1850'den İsveç Dışişleri Bakanlığı'na geçerek diplomatik alana giriş yapmıştır. 1854-1858 yılları arasında St. Petersburg İsveç Elçiliği'nde göreve başlamış ve 1865'te İstanbul'a elçi olarak gönderilmiştir.[215] 1869'a kadar bu görevde kalan Palmstierne Danimarka-Prusya savaşından dolayı Stockholm'e geri çağırılmış ve İstanbul'daki elçilik görevi böylece sonlandırılmıştır.[216]

[212] BOA, *HR.TO*, No. 273, Gömlek No. 43, 2; BOA, *İ.HR*, No. 190, Gömlek No. 10624, 1; BOA, *İ.HR*, No. 216, Gömlek No. 12552, 1.
[213] BOA, *HR.TO*, No. 274, Gömlek No. 3, 2.
[214]Palmstiernska Släktföreningen, "Carl Fredrik Herman Palmstierna" (1 Haziran 2022).
[215] BOA, *HR.MKT*, No. 528, Gömlek No. 67, 1; BOA, *İ.HR*, No. 216, Gömlek No. 12552, 1.
[216] BOA, *İ.HR*, No. 235, Gömlek No. 13901, 1.

9	Oluf Stenersen	Elçi	1869-1869	Viyana İsveç Büyükelçiliği'nde sekreter olarak göreve başlayan ve ardından Londra'ya gönderilen Stenersen, 1869 yılında İstanbul İsveç Elçisi olarak atanmıştır.[217] Aynı yıl elçi olarak İstanbul'dan alınıp[218] önce Brüksel, ardından Lahey'e ve en son da Amerika Birleşik Devletleri'ne elçi olarak gönderilmiştir.
10	Selim Ehrenhoff	Elçi	1869-1887	1869 yılında İstanbul İsveç elçisi olarak atanırken[219] 1879 yılında görev ve sorumlulukları daha da yükseltilerek olağanüstü elçi olarak İstanbul'da görev yapmıştır. Sultan Abdülhamid tarafından kendisine Seraphim nişanı verilmiştir.

2.3.4. Nişan Verilen Osmanlı-İsveç Memurları

Osmanlı ve İsveç devletleri uluslararası ilişkiler zemininde, karşılıklı olarak memurlara çeşitli nişanlar vermiştir. Bu nişanların sebepleri genel olarak karşılıklı mektupları götüren -daha çok taziye ve tahta çıkış tebriklerini ileten mektuplar- memurlara verilirken kimi zaman ziyaretler sebebiyle bir dostluk göstergesi olarak kimi zaman da memurların üstün hizmetlerine karşılık verilmiştir.

Tablo 2: Osmanlı ve İsveç devletlerinin çeşitli memurlara verdiği nişanlar ve sebepleri

	Nişan Verilen Memur	**Sebebi veya Verilen Nişan**	**Tarih**
1[220]	Hariciye Nazırı Reşid Paşa, Hariciye Müsteşarı Rıfat	1840 yılında imzalanan ticaret antlaşmasından dolayı söz	14 Şubat 1841

[217] BOA, *İ.HR*, No. 235, Gömlek No. 13952, 2; BOA, *İ.HR*, No. 237, Gömlek No. 14060, 3.
[218] BOA, *İ.HR*, No. 238, Gömlek No. 14126, 1.
[219] BOA, *HR.SYS*, No. 760, Gömlek No. 7, 1.
[220] BOA, *İ.HR*, No. 8, Gömlek No. 418, 1.

	Bey, Hariciye Katibi Şevket Bey, Divan-ı Hümayun Tercümanı Ali Efendi	konusu memurlara nişan verilmiştir.	
2[221]	Hariciye Nazırı Mehmed Emin Ali Paşa ve Hariciye Teşrifatçısı Kamil Bey	İsveç kralının, kendisine "padişah" ünvanıyla hitap edilmesi talebine karşılık olumlu bir cevap alınmasından dolayı Mehmed Emin Ali Paşa ve Kamil Bey'e nişan verilmiştir.	7 Ağustos 1849
3[222]	İsveç İstanbul Maslahatgüzarı Antoine Testa ve İsveç Dışişleri Bakanlığı Serkatibi Baron Basterom	Mehmet Emin Ali Paşa ve Kamil Bey'e verilen nişanlardan dolayı verilmiştir. Mösyö Testa'ya 1. dereceden nişan ve Baron Basterom'a 2. dereceden nişan takdim edilmiştir.	8 Aralık 1849
4[223]	İsveç İstanbul Maslahatgüzarı Antoine Testa	Mecidiye nişanı verilmiştir.	16 Kasım 1855
5[224]	İsveç Dışişleri Bakanı Elias Lagerheim, Norveç Meclis-i Umur Azası Dova, İsveç/Norveç Paris Orta Elçisi Baron Domander Strom, İsveç İstanbul Maslahatgüzarı Antoine Testa, İsveç Maslahat Mektupçusu Şaneblan Mösyö Mutrad (?),İsveç İstanbul Sefaret Tercümanı Mösyö Timoni, İsveç İsveç Dışişleri Bakanlığı Serkatibi Mösyö Belah (?), İsveç Dışişleri Bakanlığı Evrak Müdürü Mösyö Sabdal	Mecidiye nişanı verilmiştir.	17 Nisan 1857
6[225]	Hariciye Nazırı Mehmed	Belirtilmemiştir.	20 Ağustos 1857

[221] BOA, *İ.HR*, No. 57, Gömlek No. 2661, 1.
[222] BOA, *İ.HR*, No. 60, Gömlek No. 2886, 1; BOA, *HR.MKT*, No. 29, Gömlek No. 27, 1.
[223] BOA, *HR.TO*, No. 272, Gömlek No. 77, 1.
[224] BOA, *İ.HR*, No. 142, Gömlek No. 7455, 1; BOA, *İ.HR*, No. 142, Gömlek No. 7455, 2; BOA, *HR.MKT*, No. 188, Gömlek No. 82, 1.
[225] BOA, *A.AMD*, No. 75, Gömlek No. 46, 1.

	Emin Ali Paşa ve Divan-ı Hümayun Tercümanı Kabuli Efendi		
7[226]	Sebuh Efendi	İsveç Kralı I. Oscar'ın Sultan Abdülmecid'in portresini (tasvir-i hümayun) istemesi üzerine portreyi Stockholm'e Sebuh Efendi ulaştırmıştır. Bu yüzden İsveç hükümeti tarafından kendisine bir nişan verilmiştir.	4 Temmuz 1858
8[227]	Babıali Tahrirat-ı Ecnebiye Kalemi Müdürü Sahak Ebru Efendi	XII. Karl adlı tarihi kitabı Türkçe'ye çevirmiş ve bir örneğini de İsveç Kralı I. Oscar'a göndermiştir. Bundan dolayı kendisine İstanbul İsveç Elçisi Sibbern[228] aracılığı ile Atval Polir nişanı verilmiştir.	24 Aralık 1858
9[229]	İsveç İstanbul Elçisi Sibbern	İstanbul'da elçilik görevini bitirdikten sonra Stockholm'e dönerken kendisine Mecidiye nişanı verilmiştir.	13 Nisan 1859
10[230]	Mecalis-i Aliyye'de memur Mehmed Ali Paşa	Mehmed Ali Paşa, İsveç ve Danimarka kralları Avrupa'nın kuzeyinde seyahatteyken onlarla dostça bir şekilde görüşmüş ve bu yüzden söz konusu paşaya İsveç tarafından bir nişan ve Danimarka tarafından Danimarkın Gran Kordoni nişanı verilmiştir.	3 Temmuz 1859
11[231]	Osmanlı Berlin Elçisi Aristaki Bey ve sırkatibi Sermed Efendi	XV. Karl'ın tahta geçmesiyle de Osmanlı tarafından söz konusu diplomatik taziye ve tebrik için Aristaki Bey ve Sermed	3 Şubat 1860

[226] BOA, *İ.HR*, No. 156, Gömlek No. 8324, 1; BOA, *HR.MKT*, No. 246, Gömlek No. 28, 1.
[227] BOA, *HR.TO*, No. 315, Gömlek No. 52, 2; BOA, *İ.HR*, No. 164, Gömlek No. 8775, 1.
[228] Detaylı bilgi için 44. sayfaya bakınız.
[229] BOA, *İ.HR*, No. 166, Gömlek No. 8960, 1; BOA, *Name-i Hümayun Evrakı [A.DVN.NMH]*, No. 27, Gömlek No. 98, 1; BOA, *Divan Kalemi Evrakı [A.DVN],* No. 140, Gömlek No. 91, 1.
[230] BOA, *İ.HR*, No. 169, Gömlek No. 9122, 1; BOA, *HR.MKT*, No. 297, Gömlek No. 20, 1.
[231] BOA, *İ.HR*, No. 173, Gömlek No. 9487, 1

		Efendi'nin gönderilmesinin üzerine İsveç hükümeti tarafından Vaza nişanı verilmiştir.	
12[232]	İsveç İstanbul Sefareti memurlarından Şarl Jan Dese (?)	Dördüncü rütbeden bir Mecidiye nişanı verilmiştir.	25 Mayıs 1861
13[233]	Mösyö do Roe (?)	Sultan Abdülaziz'in tahta çıkmasına karşılık tebrik mesajı için İsveç hükümeti tarafından Mösyö do Roe'ye nişan ve buna ek 50 bin kuruş kıymetinde üzerinde Osmanlı tuğrası olan bir kutu verilmiştir.	15 Ekim 1861
14[234]	Hariciye Müsteşarı Said Efendi, Gümrük Emini Kani Paşa, Hariciye Teşrifatçısı Kamil Bey, Divan-ı Hümayun Tercümanı Arifi Efendi, Hariciye Nezareti memurlarından Kirkor Efendi, Manolaki Efendi (?), gümrük memurlarından Fettah Bey, Mecalis-i Aliyye'de memur Mehmed Ali Paşa, Bab-ı Hümayun Serkatibi Emin Bey	1863 yılında yapılan ticaret antlaşmasından dolayı verilmiştir.	23 Şubat 1863
15[235]	İsveç Gümrükler Bakanı Mösyö Fahiros, Norveç Hükümet Meclisi Azası Mösyö Lasernig (?),İsveç Dışişleri Bakanlığı Serkatibi Baron Palmestirna, İsveç Dışişleri Bakanlığı memurlarından	1863 yılında yapılan ticaret antlaşması vesilesiyle İsveç'in Osmanlı memurlarına nişan vermesine karşılık Osmanlı tarafından da çeşitli İsveç memurlarına nişan verilmiştir.	23 Şubat 1863

[232] BOA, *İ.HR*, No. 184, Gömlek No. 10258, 1; BOA, *Sadaret Mühimme Evrakı [A.DVN.MHM]*, No. 32, Gömlek No. 82, 1; BOA, *HR.MKT*, No. 380, Gömlek No. 39, 1.
[233] BOA, *Mabeyn-i Hümayun Evrakı İradeleri [MB.İ]*, No. 16, Gömlek No. 59, 1.
[234] BOA, *HR.TO*, No. 274, Gömlek No. 2, 2.
[235] BOA, *HR.TO*, No. 274, Gömlek No. 2, 2.

	Mösyö Rozen (?), Baron Ronbene (?),İstanbul İsveç Maslahatgüzarı Oscar Magnus Björnstjerna[236]		
16[237]	Hariciye Teşrifatçısı Kamil Bey	Kendisine İsveç hükümeti tarafından Vaza nişanı verilmiştir.	7 Şubat 1866
17[238]	İstanbul İsveç Maslahatgüzarı Stenersen[239]	Görevinin yanı sıra Sıhhiyye Kongresi'nde de aza olduğundan ikinci rütbeden bir Mecidiye nişanı verilmiştir.	7 Eylül 1868
18[240]	Fırkateyn Süvarisi Baron de Barlesburg, Fırkateyn İkinci Süvarisi Mösyö Van Gervele, Mösyö Oto, Salvesin (?), Helvudsen, Tabip Doktor Mösyö Yoil (?), Katip Mösyö Daşe (?)	İsveç/Norveç donanmasına ait bir gemi İstanbul'a gelmiştir. Bu kapsamda gemideki personele Mecidiye nişanı verilmiştir. Söz konusu görevlilerden Barlesburg'a 3. rütbeden Mecidiye nişanı, Gervele'ye 4. rütbeden Mecidiye nişanı ve geri kalanına da 5. rütbeden bir Mecidiye nişanı verilmiştir.	11 Şubat 1869
19[241]	Hariciye Müsteşarı Halil Bey, Tahrirat-ı Ecnebiye Müdürü Sergiz Efendi, Hariciye Teşrifatçısı Ali Rıza Bey	İsveç hükümeti tarafından söz konusu görevlilerden Halil Bey'e Enval Poler nişanı, Sergiz Efendi'ye Nodvicin Dosent Alof nişanı, Ali Rıza Bey'e ise Vaza nişanı verilmiştir.	27 Ocak 1870
20[242]	İstanbul İsveç Elçisi Ehrenhoff[243]	Bir süredir Dersaadet'te olduğu için kendisine 1. rütbeden bir Mecidiye nişanı verilmiştir.	16 Haziran 1872
21[244]	Osmanlı St. Petersburg	Kral II. Oscar'ın tahta çıkması	12 Mart 1873

[236] Detaylı bilgi için 44. sayfaya bakınız.
[237] BOA, *İ.HR*, No. 218, Gömlek No. 12630, 1.
[238] BOA, *İ.HR*, No. 233, Gömlek No. 13772, 1.
[239] Detaylı bilgi için 44. sayfaya bakınız.
[240] BOA, *İ.HR*, No. 235, Gömlek No. 13923, 1; BOA, *HR.MKT*, No. 645, Gömlek No. 3, 1.
[241] BOA, *İ.HR*, No. 241, Gömlek No. 14343, 1; BOA, *İ.HR*, No. 241, Gömlek No. 14343, 2.
[242] BOA, *İ.HR*, No. 255, Gömlek No. 15197, 2; BOA, *HR.MKT*, No. 750, Gömlek No. 4, 1.
[243] Detaylı bilgi için 44. sayfaya bakınız.
[244] BOA, *İ.HR*, No. 258, Gömlek No. 15411, 1; BOA, *İ.HR*, No. 258, Gömlek No. 15433, 4; BOA, *Hariciye Nezareti Petersburg Sefareti [HR.SFR.1]*, No. 39, Gömlek No. 26, 1.

	Elçisi Rüstem Bey	dolayısıyla tebrik sebebiyle Sultan Abdülaziz tarafından Stockholm'e gönderilen Rüstem Bey'e İsveç hükümeti tarafından St. Olaf nişanı verilmiştir.	
22[245]	Mösyö Magnus	İsveç kralına cülus tebriği için gönderilen Lübnan Mutasarrıfı Rüstem Paşa'ya Stockholm'e vardığında maiyetine verilen Mösyö Magnus'a 4. rütbeden bir Mecidiye nişanı verilmiştir.	19 Mart 1873
23[246]	İstanbul İsveç Sefareti Kançısı Alfred Dubar Nekoya (?), orman mühendislerinden Danimarkalı Mösyö Alinus Simon	Osmanlı hükümeti tarafından söz konusu görevlilerden Nekoya'ya 4. rütbeden Mecidiye nişanı ve Simon'a 5. rütbeden bir Mecidiye nişanı verilmiştir.	4 Mayıs 1873

2.3.5. Çeşitli Yazışmalar, Gönderilen Name-i Hümayunlar ve Konuları

Osmanlı arşivlerinden elde ettiğimiz bilgilere baktığımız zaman, iki ülke arasında yapılan anlaşma süreçlerindeki diplomasi trafiği, elçilik meseleleri ve çeşitli davalar dışında, Osmanlı-İsveç arasında gerçekleştirilen yazışmalar ve gönderilen name-i hümayunlar[247] konu başlıklarına göre, genel itibariyle şöyledir:

- Taht değişiklikleri
- Evlilik veya doğum üzerine gönderilen tebrik mesajları
- Babıali'den İstenilen Çeşitli Talepler

Söz konusu mektuplarda öncelikli olarak şunu belirtmek gerekir ki; her yazışmada Osmanlı ve İsveç'in kadim dostluğuna vurgu yapılmakla birlikte -ki geçmişteki ikili ilişkiler

[245] BOA, *HR.MKT*, No. 779, Gömlek No. 8, 1.
[246] BOA, *HR.MKT*, No. 784, Gömlek No. 74, 1.
[247] Osmanlı padişahlarının çeşitli konularda yabancı devletlerin krallarına gönderdiği mektuplara name-i hümayun denilmektedir. Zeynep Tarım Ertuğ, "Name-i Hümayun", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2019), Ek-2/345.

göz önüne alındığında bu vurgu çok anlamlıdır- iyi ilişkilerin aynı şekilde devam edeceği belirtilmiştir.[248]

2.3.5.1. Taht Değişiklikleri

Osmanlı-İsveç arasında taht değişiklikleri konuda yapılan yazışmalara bakıldığında karşılıklı taziye mektupları ve kralların tahta geçmesi üzerine gönderilen tebriklerden oluşmaktadır.

1839-1876 yılları arasında İsveç tahtında olanlara bakıldığında ilk olarak XIV. Karl'ı görmekteyiz. XIV. Karl'dan dolayı Fransız Bernadotte ailesi İsveç'te tahta egemen olurken bundan sebeptir ki; sonraki kralların hepsi de Fransız kökenlidir. Bu kapsamda söz konusu yıllarda kronolojik olarak XIV. Karl (1818-1844), I. Oscar (1844-1859), XV. Karl (1859-1872), II. Oscar (1872-1907) İsveç'e kral olmuşlardır.

Osmanlı İmparatorluğu da taht değişikliği yaşanan İsveç'e hem taziye mesajını hem de cülus tebriklerini iletmiştir. Bu kapsamda ilk olarak I. Oscar'ın tahta geçmesinden dolayı İstanbul İsveç maslahatgüzarı vasıtasıyla söz konusu mesajlarını iletmiştir. Spesifik olarak XIV. Karl'ın 81 yaşında ölmesi sebebiyle yerine 45 yaşındaki oğlu I. Oscar geçerken[249] Sultan Abdülmecid'in (1839-1861) yeni kral olan Oscar'a mesajını iletmesi için Prusya'daki maslahatgüzarı Talat Efendi'yi görevlendirerek fevkalade elçi sıfatıyla Stockholm'e göndertmiştir.[250] 1859'da I. Oscar'ın ölümü ile yerine XV. Karl'ın tahta geçmesiyle de Osmanlı tarafından söz konusu diplomatik taziye ve tebrik için Osmanlı Berlin maslahatgüzarı Aristaki Bey elçilik seviyesine terfi ettirilip görevlendirilmiştir.[251] Bu kapsamda Sultan

---

[248] Bu ilişkiler sürecinde veliaht prens Oscar, Dersaadet'i ziyaret etmiş ve kendisine tören düzenlenerek ağırlanmıştır. BOA, *İ.HR*, No. 38, Gömlek No. 1762, 1; BOA, *İ.HR*, No. 38, Gömlek No. 1762, 2; BOA, *Sadaret Mektubi Kalemi Evrakı [A.MKT]*, No. 56, Gömlek No. 50, 1.

[249] BOA, *Hariciye Nezareti Mütenevvia Kısmı [HR.MTV]*, No. 749, Gömlek No. 17, 3; BOA, *İ.HR*, No. 25, Gömlek No. 1167, 1. BOA, *İ.HR*, No. 26, Gömlek No. 1213, 2; BOA, *İ.HR*, No. 26, Gömlek No. 1213, 4; BOA, *İ.HR*, No. 26, Gömlek No. 1213, 6; BOA, *İ.HR*, No. 26, Gömlek No. 1213, 7.

[250] BOA, *İ.HR*, No. 26, Gömlek No. 1221, 1; BOA, *A.MKT*, No. 14, Gömlek No. 14, 1; Talat Efendi'ye bu görev için 2 bin dolar harcırah tahsis edilmiştir. BOA, *Cevdet Hariciye [C.HR]*, No. 28, Gömlek No. 1355, 3.

[251] *…Berlin maslahatgüzârı Aristaki Beyin irsâli hâtıra gelmiş ise de maslahatgüzârlık sıfatıyla gönderilmesi uyamayacağından mumâ-ileyh sefâret-i memuriyetinin kıdemlilerinden ve zaten ashab-ı dirayetten olup Berlin'de hayli işe yaramakta olduğundan memuriyet-i asliyesi için ikâmet elçiliği 'unvanı verilerek bu sıfatla ve me'mûriyet-i mahsûsa ve muvakkate ile İsveç'e gönderilmesi…* BOA, *İ.HR*, No. 171, Gömlek No. 9243, 1. Bu kapsamda ise Aristaki Bey için 2 bin dolar harcırah verilmiştir. BOA, *HR.MKT*, No. 312, Gömlek No. 31, 1; BOA, *HR.MKT*, No. 316, Gömlek No. 70, 1; BOA, *İ.HR*, No. 172, Gömlek No. 9324, 1. 1875 yılında Berlin'e gitmiş olan Kral II. Oscar'da orada Osmanlı'nın Berlin elçisi Aristaki Bey ile görüşerek Osmanlı ile kadim olan dostluğunu devam ettirme niyetinde olduğunu belirtmiştir. BOA, *İ.HR*, No. 267, Gömlek No. 16045, 1; BOA, *İ.HR*, No. 267, Gömlek No. 16045, 3.

Abdülmecid, I. Oscar'ın ölümü sebebiyle XV. Karl'a gönderdiği name-i hümayunda şunları belirtmiştir:

"Haşmetlü İsveç ve Norveçya kralı hazretlerine nâme-i hümâyun

Peder-i muhteremlerinin tekmil-i enfâs-ı hayât etmesiyle bi'l-ırs ve'l-istihkâk sandali-i kraliye kuud etmiş olduklarını mütezammın irsâl-i su-yi hâlisânemiz kılınan bir kıta'a nâme-i vedâd-ı 'allâme-i fehimâneleri reside-i dest-i muhibbânemiz olup müşârun-ileyhin vuku'ı vefâtıyla taraf-ı haşmet-penâhilerine ve hânedân-ı asâlet nişân-ı fehimânelerine hâsıl olan hüzn ve eseften hasbe'l-mevâlat hissedâr olduğum…"[252]

1872 yılında ise söz konusu Fransız hanedanlığının 4. kralı olan II. Oscar, kardeşi 15. Karl'ın ölümü sebebiyle İsveç tahtına geçerken; taziye ve tebrik mesajı sebebiyle Osmanlı St-Petersburg elçisi Rüstem Bey görevlendirilmiştir.[253] Sultan Abdülaziz tarafından gönderilen name-i hümayuna karşılık II. Oscar; padişaha teşekkür olarak gönderdiği[254] belgede verdiği cevap şu şekilde kayda geçirilmiştir:

"*Birâderimin vefâtından hânedânımızca hâsıl olan hüzn ve te'essüften zât-ı şevket-simât-ı hazret-i pâdişahinin dahi hissedâr olmalarıyla beraber taht-ı kraliye kuudumuzdan dolayı icrâ buyurulan tebrik ve tehniyyet fevka'l-gâye mûceb-i mahzûziyetim olmuştur Devlet-i Aliyye ile İsveç ve Norveçya devleti beyninde ki münâsebât-ı dostu vuku'ât-ı mâziye fâhire ile mü'ebbed olarak müstemirrdir metbû'-ı mufahhamınız cânib-i seniyyü'l-cevânibinden tebliğ ettiğiniz efkâr-ı dostü işbu münâsebât-ı hasenenin kemâgan devâmına zamân-ı cedîddir münâsebât-ı mezkûre tarafeyn hakkında da fâ'ide bahş olması cihetle 'indimde gâyet kıymettar olup 'ahd-ı hükümetimde daha ziyâde te'ekküd edeceğini me'mûl eylerim bu maksada ittisâl için elden gelen mesâ'iyi sarf edeceğim derkârdır taraf-ı eşref-i hazret-i pâdişahiden şu me'mûriyetin ifâsına zât-ı 'âlileri gibi hüsn-i hayat ve haysiyet ashâbından bir zâtın intihâb buyurulmasından dolayı memnûniyetim bu da nazar-ı hakkımdaki meveddet-i seniyye-i mülûkâenin bir delil-i cedîdidir zât-ı şevket-simât-ı hazret-i mülûkâneye işbu me'mûriyetinizden dolayı fevka'l-gâye minnetdar olduğumu ve teşekkürât-ı hâlisamı 'arz ettiğimizi temenni ederim"*[255]

2.3.5.2. Evlilik veya Doğum Üzerine Gönderilen Tebrik Mesajları

Osmanlı ve İsveç devletlerine dostluk kapsamında bakıldığında diğer konularda olduğu gibi evlilik ve doğumlarda da karşılıklı tebrik mesajları göndermişlerdir. Bu kapsamda 1845 yılında I. Oscar, Şehzade Mehmed Reşad'ın doğumu üzerine Sultan

[252] BOA, *Amedi Kalemi Evrakı [A.AMD]*, No. 91, Gömlek No. 60, 1.
[253] BOA, *İ.HR*, No. 258, Gömlek No. 15403, 1; Bu görev için Rüstem Bey'e 500 Osmanlı lirası harcırah verilmiştir. BOA, *İ.HR*, No. 258, Gömlek No. 15397, 1.
[254] BOA, *İ.HR*, No. 256, Gömlek No. 15310, 1; BOA, *İ.HR*, No. 256, Gömlek No. 15310, 3.
[255] BOA, *İ.HR*, No. 258, Gömlek No. 15433, 4.

Abdülmecid'e gönderdiği mesajında devleti adına söz konusu olaydan dolayı tebriklerini iletmiştir:

"*Biz ki İsveç ve Norvecya hükümetleriyle Got ve Vandal tâ'ifelerinin kralı Oskarız bu def'a bir şehzâde-i 'âlileri gehvâre zib-i ilm-i şühûd olarak Sultân Mehmed Reşâd ism-i sâmisiyle tesmiye buyurulmuş olduğunu mütezammın bin iki yüz altmış sene-i hicriyesi Zi'l-kaadenin gurresi târihiyle ısdâr buyurulan bir kıt'a nâme-i hümâyunları tevârüd etmiş ve ol vechle zât-ı şevket-simât hazret-i şahânelerine mûris-i envâ' sürûr ve behcet olan işbu vak'a-i mütemennie? mûceb-i kemâl-i mahzûziyet-i hâlisanemiz olmuştur bu keyfietinin lütfen suy-i hâlisanemize iş'ârına masrûf buyurulan himem-i seniyye-i şahâneleri devlet-i 'aliyyeleriyle devletimiz beyninde öteden beri derkâr ve bundan böyle dahi devâm ve istikrârı bedîdâr olan münâsebât-ı kadime ve revâbıt-ı samimeyeye bir delil-i cedid ittihâz olunmuş olmakla ol babda merâsim-i tebrîk ve tehniyetinin bi hulusü'l-ilbâs ifâsıyla beraber tezâyüd-i ömr ve şevket hazret-i şahâneleri ediyye-i hayriyesi bâdi ve tezkâr kılınmıştır*"[256]

Osmanlı arşivi belgelerinde de belirtildiği üzere 1850 yılında İsveç kralı I. Oscar'ın oğlu Karl (XV. Karl), Wilhelmina Frederika Alexandrine Anna Louise ile evlenmiştir[257]. Daha sonra kral I. Oscar'ın Louise Josephine Eugenie adında bir kız[258] ve Oscar adında bir erkek[259] torunu dünyaya gelirken Osmanlı da söz konusu olaylara sebep, gönderdiği name-i hümayunlar ile tebriklerini iletmiştir.

2.3.5.3. Babıali'den Bazı Talepler

İsveç, Osmanlı ile olan kadim dostluğa nazaran maslahatgüzarı aracılığı ile diplomatik yazışma ve söylemlerde kendileri için Prusya'ya kullanıldığı gibi "imparator" kelimesiyle hitap etmelerini istemiştir.[260] Bab-ı Âli ise söz konusu talebe olumsuz bir cevap vermemiştir. Hatta bu talebin olumlu karşılanmasına nazaran Osmanlı memurlarına nişanlar dahi verilmiştir. Ancak söz konusu "imparator" kelimesinin kullanıldığı bir belgeye rast gelinmemişken; Osmanlı hükümeti "kral" demeye devam etmiştir.

İsveç tarafından diğer bir talep ise padişah portresidir. Keza III. Selim ile birlikte Osmanlı'da yeni bir uygulamaya gidilmiştir. Tasvir-i Hümayun olarak adlandırılan ve padişah portresi anlamına gelen söz konusu uygulama kapsamında III. Selim, portrelerini uluslararası diplomatik ilişkilerde de kullanmayı düşünerek başka ülkelere hediye etmek için göndermiştir.[261] Bu kültür devam ederken 1857 yılında İsveç kralı I. Oscar, Sultan

[256] BOA, *İ.HR*, No. 30, Gömlek No. 1369, 1.
[257] BOA, *İ.HR*, No. 67, Gömlek No. 3285, 4.
[258] BOA, *İ.HR*, No. 84, Gömlek No. 4082, 1; BOA, *A.AMD*, No. 35, Gömlek No. 75, 1.
[259] BOA, *HR.TO*, No. 272, Gömlek No. 48, 1.
[260] BOA, *Hariciye Nezareti Siyasi [HR.SYS]*, No. 760, Gömlek No. 3, 5.
[261] Sefa Açoğlu - Doğan Yavaş, "Osmanlı Padişah Portreciliğinde Sultan III. Selim ve Sultan II. Mahmud İle Değişen Gelenek", *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi 7/19* (Eylül 2019), 38.

Abdülmecid'in portresini istemesi üzerine[262] Stockholm sarayına sultanın portresi gönderilmiştir.[263]

2.4. Davalara Konu Olmuş Çeşitli Olaylar

1839-1876 yılları arasında Osmanlı arşivlerine baktığımız zaman davalara yansıyan durumlar çok sınırlıdır. Birazdan bahsedeceğimiz uygunsuz durumlara karşılık verilen cezalar ise genelde görevden azletmeler olarak görülmektedir. Söz konusu dönemde ilk görevden alınma Sinop İsveç konsolos vekili ve Devlet-i Aliyye kumpanya vapurları müdürü olan Senyör Şarli'dir. Sinop karantinasında doktor olarak görev yapan babası Bernel'in uygunsuz tavırlarından dolayı azledilmesinin ardından kendisi de bazı davranışlarda bulunmuş hatta evinin etrafından geçen bir Osmanlı vatandaşını darp etmiştir. Bunun sonucunda o da babası gibi bütün görevlerinden azledilmiştir.[264]

1853'ün sonlarına doğru ise bu sefer bir Osmanlı memuru tarafından uygunsuz bir davranışta bulunulmuştur. Söz konusu olayda Trablusşam'da bir Osmanlı mutasarrıfı İsveçli konsolos tercümanlarını yanına çağırarak yalan haberlerle onlar üzerinde baskı kurmaya çalışarak kendi başına ceza dahi vermiştir. Bu kapsamda iki konsolos tercümanına şehirdeki evlerini terk etmelerini bildirmiş ancak 50 bin kuruş vermeleri karşılığında rencide olmadan konunun kapanacağını söylerken; bu durum Trablusşam İsveç Konsolosluğu tarafından Babıali'ye iletilmiştir. Söz konusu olayın iki ülke dostluğuna yakışmadığını ve gerekenin yapılmasını talep etmişlerdir.[265] Ancak arşivlerde mutasarrıfa ne ceza verildiğine rastlanmamıştır.

Belgelerde Osmanlı toplumunun refahını bozacak eylemlerde bulunan bir diğer kişi Kıbrıs'ın Tuzla kasabasındaki İsveç'in konsolos vekili olan Antonaki Vetertcitlo (?)'dur. Söz konusu ülkenin konsolos vekili bazı zamanlarda Osmanlı vatandaşlarını evinde toplar ve onlara bazı haberler anlatıp (Osmanlı arşivlerinde söz konusu haberlerin yalan olduğu belirtilmektedir), toplumda refahın azalmasını oluşturmaya yönelik hareketler yapmaktadır.[266] Örneğin evinde topladığı ahaliye Prusya, Rusya ve Avusturya ittifak oldu ve yakında Osmanlı'ya karşı düşmanlıklarını ilan edecekler şeklinde sözler söyleyerek halk arasında korku ve kaos yaratmaya çalışmıştır.[267] Söz konusu konsolos vekilinin diğer bir karıştığı olay gümrükten ham ipek kaçırmasıdır. Bu kapsamda Osmanlı hükümetinin tüm ülkelerin sefarethanelerine gönderdiği emirnamelerde özellikle üstünde durduğu konu olan

[262] BOA, *HR.MKT*, No. 158, Gömlek No. 67, 1.
[263] BOA, *İ.HR*, No. 150, Gömlek No. 7910, 1.
[264] BOA, *HR.MKT*, No. 31, Gömlek No. 45, 1; BOA, *Nezaret ve Devair Evrakı [A.MKT.NZD]*, No. 4, Gömlek No. 36, 1.
[265] BOA, *HR.TO*, No. 573, Gömlek No. 56, 1.
[266] BOA, *HR.SYS*, No. 2925, Gömlek No. 143, 1.
[267] BOA, *HR.MKT*, No. 86, Gömlek No. 90, 3.

gümrükten bir ürünün kaçırılmaması ve bu konuda çok dikkatli olunmasını belirtmiştir.[268] Ancak Antonaki Vetertcitlo (?) bu konuda da kanunlar aleyhinde hareket ederek gümrükten 23 balya ipek kaçırmışsa da söz konusu durum, yüklenen geminin batmasının ardından ortaya çıkmış ve bu işle bağlantılı olan konsolos vekili hariç tüm kişiler ise 6 aylık hapis cezasına çarptırılmıştır.[269] Bu olaylara karşın konsolos vekilinin azli istenmiş -bu konuda Osmanlı Kıbrıs kaymakamı Şerif Paşa bizzat Bab-ı Âli'ye bildirdiği yazısında söz konusu konsolos vekilinin azledilmesi gerektiğini de bildirmiştir[270]- ve İsveç Dışişleri Bakanlığı söz konusu durumlardan dolayı Antonaki Vetertcitlo'nun ihraç talebini onaylarken tüm görevlerinden de azletmiştir.[271]

Konu başlığı altığında belgelerde son gördüğümüz olay ise İsveç Sefareti tarafından 1839-1876 yılları arasında sadece bir kez yaşanan kaçırma eylemidir. Bu kapsamda İzmir İsveç konsolosu Mösyö Vanli (?)'nin oğlu Alfred Oscar, hapisten yeni tahliye olan eşkiyalar tarafından kaçırılıp 1500 lira fidye istenmiştir. Osmanlı hükümeti bu konuda bütün tedbirleri alırken konsolosun oğlunu kısa zamanda kurtarmıştır. Yapılan eyleme karşılık verilen cezaya belgelerde rast gelinmezken sadece eşkiya grubunun elebaşısı, sağlık durumu çok kötü olduğundan dolayı cezasının kaldırılmış olduğu belirtilmiştir.[272]

2.5. Ticari İlişkiler

Osmanlı İmparatorluğu 19. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra ekonomisini canlandırmak için çeşitli hamleler düşünmüştür. Keza söz konusu dönemde Osmanlı hükümeti Vaka-i Hayriyye'den sonra kurmuş olduğu Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun masraflarını karşılamak ve hazinesini canlandırmak için yabancı tüccardan alınan vergileri artırmaya başlamış ancak bu hamlesinden sonra Osmanlı, ekonomik ilişkiler yürüttüğü Avrupa'yı rahatsız etmiştir.[273]

1820'lerden sonra Osmanlı'da yabancı tüccarların gözünden baktığımızda Bab-ı Âli, kendilerini çeşitli vergilere tabi tutmaktadır. Bu vergiler genel olarak resm-i miri, reftiyye[274],

[268] BOA, *HR.TO*, No. 488, Gömlek No. 75, 1.
[269] BOA, *Umum Vilayet Evrakı [A.MKT.UM]*, No. 357, Gömlek No. 84, 1; BOA, *Meclis-i Vala Evrakı [A.MKT.MVL]*, No. 134, Gömlek No. 87, 1; BOA, *HR.SYS*, No. 2937, Gömlek No. 49, 2; BOA, *Meclis-i Vala [MVL]*, No. 786, Gömlek No. 51, 1.
[270] BOA, *HR.MKT*, No. 86, Gömlek No. 90, 4.
[271] BOA, *HR.TO*, No. 272, Gömlek No. 64, 1.
[272] BOA, *HR.MKT*, No. 614, Gömlek No. 64, 1; BOA, *HR.MKT*, No. 614, Gömlek No. 64, 2; BOA, *HR.MKT*, No. 656, Gömlek No. 32, 3.
[273] Mübahat S. Kütükoğlu, "Baltalimanı Muahedesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/38.
[274] Osmanlı'da ihraç edilmek üzere çıkartılan ürünlerden alınan vergidir.

ruhsatiyye[275], kantariyye[276], amediyye resimleridir.[277] İlk olarak 1200 kuruş resm-i miri verdikten sonra ticaret beratı hakkına sahip olan[278] bir tüccar bunların dışında gümrük vergisi olarak ihraç malları için %3'lük reftiyye resmi ve %9'luk amediye resmi öderken ithal mallardan %3'lük amediye vergisi ile %2'lik munzam resmi vermek zorunda kalmaktadır.[279]

Alınan vergiler 1838 yılında İngiltere ile imzalan Baltalimanı Antlaşması'nda gündeme gelirken yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu kapsamda ihracata uygulanan vergiler %12'ye ithalattan alınan vergiler %5'e sabitlenirken önemli bir karar alınarak yabancı tüccarların iç gümrük vergisinden muaf tutulup yerli tüccarın muaf tutulmaması[280] Osmanlı'yı ithalata bağımlı bir ülke olmasında önemli bir katkı sağlayacaktır.

İngiltere ile başlayan vergisel temelli imtiyazları içeren ticaret antlaşması çeşitli ülkelerle de yapılmaya devam etmiştir. Bu devletlerden birisi de İsveç olmuştur.

2.5.1. 1840 Osmanlı-İsveç Ticaret Antlaşması

31 Ocak 1840 yılında imzalanan ticaret antlaşması Sadrazam Mehmed Emin Rauf Paşa ve İsveç maslahatgüzarı Antoine Testa öncülüğünde imzalanırken[281]; söz konusu anlaşma İsveç ve o yıllarda İsveç'in siyasal egemenliği altında olan Norveç'e[282] vergisel imtiyazlar sağlamıştır. Anlaşma maddelerine bakacak olursak[283]:

1. Madde: Yapılan ticaret anlaşmasında bir süre sınırı yoktur ve Osmanlı vatandaşlarına sağlanan çeşitli imtiyazlar (imtiyaz detayları anlaşmanın diğer maddelerinde açıklanacaktır) İsveç ve ona bağlı Norveç tüccarlarına da uygulanacaktır.

---

[275]Osmanlı'dan yurtdışına çıkartılması yasak olan ürünlerin ihraç engelinin kaldırılması için tüccardan ruhsatiyye vergisi alınmaktadır. Mübahat S. Kütükoğlu, "Baltalimanı Muahedesi", 38.

[276] Kantarda tartılan üründen kantariyye adı altında vergi alınmaktadır. Alınan verginin miktarı ürünün cinsi, ağırlığı ve getirilen şehre göre farklılık göstermekle birlikte söz konusu vergiler kantar ağası tarafından tatbik edilmektedir. Cengiz Kallek, "Kantar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/317.

[277] Kütükoğlu, "Baltalimanı Muahedesi", 38.

[278] Mustafa Can Güripek, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi Düşüncenin Modernleşmesi ve Hayriyye Tüccarları* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 75.

[279] Mübahat S. Kütükoğlu, "Gümrük", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/264.

[280] Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi* (Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları, 2017), 215-2016.

[281] BOA, *İ.HR*, No. 5, Gömlek No. 236, 1; BOA, *İ.HR*, No. 8, Gömlek No. 410, 1; BOA, *İ.HR*, No. 4, Gömlek No. 172, 1.

[282] Napolyon Bonapart'ın başlattığı Koalisyon Savaşları neticesinde Avrupa'daki siyasal sınırlar değişime uğrarken İsveç'te kral XIII. Karl önderliğinde bir süreliğine Norveç'i topraklarına katmıştır. Beydilli, "İsveç", s. 408.

[283] BOA, *Name-i Hümayun Defteri [A.DVNSNMH.d]*, No. 11, Gömlek No. 280, 114,115,131; BOA, *A.DVN.NMH*, No. 3, Gömlek No. 21, 1; BOA, C.HR, No. 145, Gömlek No. 7222, 1; BOA, *A.DVN.NMH*, No. 4, Gömlek No. 7, 3.

2. Madde: İsveç/Norveç tüccarı Osmanlı'dan her eşyanın ithalatını yapabilme hakkını elde edecektir. Diğer yandan anlaşma ile imtiyaz elde eden tüccarlar Osmanlı'da şehir değiştirirken hiçbir şekilde izin belgesine ihtiyaç duymayacaklardır ve bu tür bir belgeyi talep etmekte ısrar eden şehir zabıtası veya diğer memurları hakkında işlemler yapılacaktır.
3. Madde: Osmanlı'da ticaret yapan tüccarın en iltimaslı olanına tanınan tüm ayrıcalıklar İsveç/Norveç halklarına da yansıtılacaktır. Diğer yandan daha önce yapılan ticaret anlaşmaları da geçerliliğini devam ettirecektir.
4. Madde: Osmanlı topraklarından ihracat yapan bir İsveç/Norveç tüccarı satacağı ürün için bir vergi vermeyecektir. Sadece iskele veya limana yanaştığında satacağı eşyanın değerinden %9'luk bir vergi ve %3'lük gümrük vergisi ödeyecektir. [284]Ancak tüccar Osmanlı'ya getirdiği ve imdadiyye vergisi[285] ödediği ürünün iskeleye varışında zarar etmişse sadece %3'lük vergi alınacaktır. Diğer yandan ise İsveç vatandaşları cizyeden muaf olacaklardır.
5. Madde: Söz konusu anlaşma devletinin tüccar veya halkı Osmanlı içine her türlü ürünü getirip ticaret yapabilecektir. Osmanlı İmparatorluğu'nun iç kesimlerine götürmek isterse gümrük vergisine ek olarak bir kereliğe mahsus %2'lik bir vergi alınacaktır.
6. Madde: Anlaşma ile imtiyaz sahibi olacak tüccarlar söz konusu %2'lik ek vergiyi ödedikten sonra hariçten bir vergi daha vermeyecektir ve istediği şehirde istediği ürünü satabilme hakkına sahip olacaktır.
7. Madde: İsveç/Norveç halklarından olan tüccarlar başka ülkelere ticaret yapmak için Osmanlı topraklarından geçip bir limanda dururlarsa kendilerinden bir vergi alınmayacak ancak sadece %3'lük ithalat vergisi alınacaktır.
8. Madde: Akdeniz ve Karadeniz'den geçerken alınan geçiş izni sırasında imkanlar el verdikçe İsveç ve Norveç gemileri bekletilmeyecektir.
9. Madde: Bab-ı Âli, İsveç hükümeti ile imzalamış olduğu ticaret anlaşması şartlarının tüm Osmanlı İmparatorluğu topraklarında geçerli olacağını bildirmiştir.
10. Madde: İsveç/Norveç tüccarlarının Osmanlı topraklarında yapacakları ticarette, vergi aşaması sırasında satacakları ürünün kıymetinin belirlenmesi için görev süreleri 7 yıl ile sınırlandırılan memurlar gönderilecektir. Söz konusu memurlar iskele ve limanlarda görev yapacaktır. Devletler, belirlenen hususlar hakkında 7 yıl içerisinde yeniden görüşme ve maddelerde revize etme hakkına sahiptir. Hiçbir talep olmazsa 7 yıl sonundan anlaşma 7 yıl daha uzayacak ve böyle devam edecektir.

[284] BOA, *Cevdet Maliye [C.ML]*, No. 65, Gömlek No. 2993, 6.

[285] Devletin ekonomik sıkıntılardan kurtarılması amacıyla sefer sırasında masrafları karşılanması için alınan imdadiyye vergisi 18. yüzyıl sonlarıyla düzenli bir vergi türü haline gelmiştir. Ahmet Tabakoğlu, "İmdadiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/221.

1827 yılında yapılan müzakereler sonucunda Karadeniz limanlarında ticaret serbestliğini kazanan[286] İsveç hükümeti, 1840 anlaşması ile İsveç/Norveç vatandaşlarının ticari işlerini daha hızlı yapabilmesi için Osmanlı hükümetinden tüccarlara uygulanan bürokratik engeller ve gecikmelerin olabildiğince ortadan kaldırılmasını da kazanmıştır. Söz konusu anlaşma, İsveç ve Norveç tüccarına Osmanlı'da her ürünü satın alabilme imkanı verirken özellikle ödenecek vergiler kapsamlı şekilde anlatılmıştır. Bu kapsamda tüccarlar Osmanlı liman veya iskelelerindeki ürünlerinden %9 kıymet vergisi (zarar etmediği takdirde) ve %3'lük gümrük vergisi ödeyeceklerdir. Bunlara ek ise Osmanlı'nın Anadolu gibi iç taraflarında ticaret yapacaklarsa %2'lik bir vergi daha ödeyeceklerdir. Söz konusu anlaşmada görüldüğü üzere genel olarak vergisel bir düzenleme vurgulanmıştır.

Böylelikle İsveç ile yapılan diplomatik sahadaki ittifak girişimlerinin yanı sıra ticari alanda da anlaşmalar yapılmıştır. Bu bağlamdaki söz konusu ticaret antlaşması Osmanlı ve İsveç devletleri arasındaki ticareti canlandırma mantalitesiyle imzalanmış olup 22 yıl yürürlükte kalmıştır.

2.5.2. 1862 Osmanlı-İsveç Ticaret Antlaşması

1862 yılında Osmanlı-İsveç devletleri, aralarındaki diplomatik ilişkiyi daha da kuvvetlendirmek için 1840 ticaret anlaşmasına kıyasla daha güncel ve imtiyazlı yeni bir ticaret antlaşması imzalanmasına karar vermişlerdir. Bu kapsamda 23 maddelik bir ticaret antlaşması imzalanmıştır. Söz konusu ekonomik antlaşmanın maddeleri ise şöyledir[287]:

1. Madde: Kadim sözleşmeler ile İsveç ve ona bağlı Norveç vatandaşı ve gemilerine uygulanan tüm kanunlar ve prosedürler bu anlaşma ile değişecektir.
2. Madde: İsveç ve Norveç vatandaşı veya kral vekilleri Osmanlı İmparatorluğu'nda ticaret yapabilecek yada istediği ürünü satın alabilecektir. 1840 yılında yapılan anlaşmada da bahsedilen bir eşyanın alış veya satışı için bir yerden başka yere naklinde yerel yönetimlerden verilen tezkirenin söz konusu ülke tüccarlarına kaldırılması aynı şekilde devam edecektir. Bu konuda aykırı davranan Osmanlı memuruna derhal gereken yapılacaktır.
3. Madde: İsveç hükümetine bağlı tüccarlar Osmanlı İmparatorluğu'nda her türlü eşyayı satın aldıklarında satın alma işlemi sırasında rüsümat ödeyeceklerdir.
4. Madde: Anlaşma devletlerinden birbirlerine gönderilmek üzere ihraç olunacak her türlü eşyadan bu süreçte verecekleri rüsumattan başka bir şey alınmayacaktır.

[286] Beydilli, "İsveç", 413.
[287] BOA, *Sadaret Mukavelenameler [A.DVN.MKL]*, No. 75, Gömlek No. 19, 1-2-3-4-5.

Osmanlı'da İsveç ve Norveç vatandaşları tarafından satın alınacak eşyadan hiçbir şekilde resim veya gelir talebinde bulunmayacak ancak ihraç olunacak malın iskele veya limandayken kıymeti üzerinden en fazla %8 olacak şekilde bir reftiye resmi alacaktır. Tüccarlar bunu bir kereliğine verecek iken; daha Osmanlı liman veya bölgelerinde ikinci bir reftiye vermeyecektir. Ayrıca her yıl %8'lik vergi %1 indirime tâbi tutulacaktır.

5. Madde: Osmanlı İmparatorluğu'ndan veya İsveç topraklarından ithal edilen ürünlerden rüsumattan başka vergi alınmayacaktır. Spesifik olarak İsveç devletinden ihraç olunacak ürünler Osmanlı'nın hangi bölgesine gönderilirse gönderilsin %8'den başka vergi alınmayacaktır. Söz konusu %8 eşyanın kıymetine göre ayarlanacak ve vergi eğer gemiden geliyorsa, limana ürünü indirdikleri zaman alınacak eğer karadan geliyorsa ilk gümrükte alınacaktır. Bunu verdikten sonra Osmanlı'da her türlü alım satımdan hiçbir vergi alınmayacaktır. Ancak gelen eşya satılmaz ve satılmadığı ispat edilirse gümrük idaresi tarafından tüccarın verdiği %8 vergi iade olunacaktır.
6. Madde: Eflak, Boğdan ve Sırp emirliklerine gitmek üzere Osmanlı İmparatorluğu'ndan ihraç olunan mallar söz konusu emirliklere eşyayı götürdüğü anda tüccar, gümrük resmini verecek iken diğer yandan emirliklerden Osmanlı'nın diğer taraflarına ihraç olunacak malların gümrük resmi, eşya gideceği şehre vardığında değil, ilk gümrükte alınacaktır. Emirliklere gidenler vergilerini, emirliklerin gümrük idaresine teslim edecektir. Oradan Osmanlı'nın diğer topraklarına gelecek mallar ise gümrükteki Osmanlı memurlarına verilecektir. Bu aşamalarda bir defaya mahsus olmak üzere duruma göre amediye ve reftiye vergilerini vereceklerdir.
7. Madde: Anlaşma devletleri rüsumatların iadesinde kolaylık sağlayacak ve birbirlerinin işlerini zorlaştırmayacaktır.
8. Madde: İsveç ve Osmanlı devletlerinin gemileri birbirlerine, ürünleri ihraç ettiklerinde taraf devletlerin topraklarında alınacak ihracat vergisi ve rüsumat iadesi eşit şekilde olacaktır.
9. Madde: Hiçbir rüsumat taraf devletlerin limanlarında eşitlik kapsamında yerli gemiden alınmadıkça diğer gemilerden alınmayacaktır.
10. Madde: Osmanlı ve İsveç/Norveç gemilerinin hepsine anlaşmada belirtildiği şekilde muamele olunacaktır.
11. Madde: İsveç/Norveç tüccarlarının, Osmanlı İmparatorluğu boğazlarından geçerek başka yere eşya götürecek gemileri, Osmanlı limanlarında durduğunda kendilerinden hiçbir rüsumat veya başka vergi alınmayacaktır.
12. Madde: Kara transferinde başka ülkelere götürülmek üzere Osmanlı topraklarından geçirilen ürünlere gümrükten %3 gümrük resmi alınırken bu %2'ye düşürülmüştür. 8 yıl sonrada %1 daha indirim uygulanacaktır.
13. Madde: İsveç ve ona bağlı Norveç vatandaşları yapacakları ticarette diğer devletlere tanınan hukuk ve imtiyazlara da sahip olacaktır.

14. Madde: İsveç/Norveç vatandaşları tuz ve tütün satın alabilecek ve kendi ülkelerine götürebileceklerdir. Bu konuda iki üründe ticaret yapan en imtiyazlı devlete tanınan haklar İsveç ve Norveç'e de tanınacaktır. Söz konusu iki üründe, İsveç ve Norveç tüccarından hiçbir vergi alınmayacaktır. Ancak götürdükleri tuz ve tütün miktarını gümrük idaresine beyan edeceklerdir.
15. Madde: Bab-ı Âli, anlaşma tarafı devletten Osmanlı topraklarına harp mühimmatı[288], barut gibi ürünlerin genel olarak ihracını yasaklama hakkına sahiptir. Ancak kanunların belirlediği ölçüden fazla barut satışı olmayacaktır. Osmanlı limanlarına gelen barut gemileri limana geldiğinde Osmanlı memuru gelip barut ambarına bakacak ve onun nezaretinde ihraç olunacaktır.
16. Madde: İsveç ve Norveç gemileri Osmanlı boğazlarından geçerken geçiş izni aşamasında mümkün olduğunca bekletilmeyecektir.
17. Madde: Osmanlı limanlarına ürün ihracı için gelen İsveç ve Norveç gemileri, limana gelince gemi kapudanı, yüküyle ilgili evrakın bir kopyasını gümrük idaresine verecektir.
18. Madde: Gümrükten kaçırılan eşya yakalanınca memurlar tarafından tutulacak, ardından konsolosluğa bildirilecek ve eğer kaçırma faaliyeti kesin ise müsadere edilebilecektir.
19. Madde: Osmanlı İmparatorluğu'ndan İsveç ve Norveç'e ihraç edilen ürünler sırasında Osmanlı tüccarları İsveç hükümetinin en imtiyazlı devletiyle aynı muameleyi görecektir.
20. Madde: Anlaşma tasdik olunduktan sonra 1840 antlaşmasının yerine geçecek olan 1862 ticaret antlaşması söz konusu yılın 13 Mart'ından sonra yürürlüğe girecektir. Bu anlaşma Osmanlı'nın şehirlerine ulaştırılacaktır.
21. Madde: Osmanlı İmparatorluğu kadim sözleşmelerden beri gelen ve bu anlaşma ile İsveç ve Norveç'e verdiği imtiyaza aykırı davranmayacaktır.
22. Madde: Gerek İsveç ve Norveç'ten Osmanlı'ya ihraç edilen veya Osmanlı'dan İsveç ve Norveç'e ihraç edilen her türlü ürünün alım-satımında İsveç ve Norveç vatandaşları Osmanlı içinde serbest olacaktır. Gümrük resmi tarifesinin tanzim edilmesi içinde iki tarafta komiser tayin edecektir. Anlaşmada gümrük vergisi tarifesi 13 mart 1862'de yürürlüğe girecekken 7 yıl yürürlükte kalacaktır. Anlaşma tarafı olan devletler gümrük resmiyle ilgili değişime gitmek isterlerse 7 yıllık süre bitmeden 1 yıl önce haber vereceklerdir. Eğer söz konusu yıla kadar bir düzenleme talebi veya anlaşma ile ilgili bir müzakere isteği çıkmazsa bir 7 yıl daha uzayacaktır. Böylece her 7 yılda bir böyle devam edecektir.[289]

[288] Bu kapsamda 1866 yılında İsveç'ten şeşhaneli toplar sipariş edilmiştir. BOA, *HR.TO*, No. 508, Gömlek No. 46, 1.

[289] BOA, *A.DVN.NMH*, No. 13, Gömlek No. 18, 3.

23. Madde: Yapılan ticaret antlaşması tasdik olunduktan sonra 13 Mart 1862'de yürürlüğe girecektir.

Osmanlı ve İsveç devletleri arasında tasdiklenen[290] ticaret antlaşmasının yürürlüğe girmesiyle barut gibi savaş malzemelerinin, tuz ve tütün ürünlerinin alım satım işlemlerinde denetim amaçlı yeni sistemler getirilirken; İsveç-Norveç vatandaşlarına önceki anlaşmadan daha da fazla imtiyazlar sağlanmıştır. Ancak genel perspektifte bakıldığında hem 1840 antlaşması hem de 1862 antlaşmasının birçok maddesi aynı olmakla birlikte vergisel olarak yeni bir düzenleme getirmiştir. Bilindiği üzere 1840 yılında imzalanan ticaret antlaşmasıyla belirlenen vergi miktarına bakıldığında satılacak ürünün kıymetinden %9 ve gümrük vergisi olarak da %3'lük bir vergi vermelerine hükmedilmiştir. Ancak 1862'de İsveç ile ilişkilerin daha da geliştirilmesi için vergi miktarları biraz daha yumuşatılmıştır. Böylece Bab-ı Âli, tüccarların ödediği %9'luk vergide %1'lik bir azaltmaya giderken, her yıl söz konusu verginin %1 daha düşeceğini bildirmiştir. Ayrıca satacağı eşya için ödediği kıymet vergisi, eşya satılmadığı takdirde geri ödenecektir. Diğer yandan da gümrük vergisi olan %3'lük miktar da %2'ye düşürülmüş ve 8 yılda bir %1 daha düşürüleceğine karar verilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu ticaret antlaşmaları ile İsveç'e imtiyazlar sağlarken iki ülke arasında ithalat ve ihracat da paralel şekilde canlı olarak devam etmiştir. Bu kapsamda gümrük defteri incelendiğinde İsveç tüccarları Osmanlı'dan İskandinav coğrafyasına genel olarak gıda ve kumaş cinsi ürünler götürmüştür. Diğer yandan Osmanlı ise gıda maddelerini Norveç'ten, hırdavat ve çeşitli savaş malzemelerini de İsveç'ten temin etmiştir.

Tablo 3: Osmanlı'dan İsveç'e götürülen ürünler [291]

	Ürünler
1	İzmir Karaburun çekirdeksiz üzümü
2	İzmir Karaburun razaki üzümü
3	İzmir Çeşme çekirdeksiz üzümü
4	İzmir Urla çekirdeksiz üzümü
5	Kos/İstanköy Adası razaki üzümü
6	Muğla Mandalyat üzümü
7	Beylerce üzümü

[290] BOA, *İ.HR*, No. 192, Gömlek No. 10841, 1; BOA, *İ.HR*, No. 193, Gömlek No. 10866, 1.
[291] BOA, *A.DVN.NMH*, No. 39, Gömlek No. 14, 1-2-3-4.

8	Siyah üzüm
9	Kuş üzümü
10	Kayseri anasonu
11	Rumeli anasonu
12	Peynir
13	Pekmez
14	Helva
15	Pastırma
16	Sucuk
17	Balık yumurtası
18	Balık yağı
19	Bamya
20	Böğrülce
21	Fasulye
22	Nohut
23	Mercimek
24	Bezelye
25	Ceviz
26	Keçiboynuzu
27	Buğday (hınta)
28	Arpa (şair)
29	Anadolu ve Rumeli safranı
30	Zeytinyağı
31	Sade yağ
32	Fındık
33	Kuru incir

34	İzmir meyan balı
35	Kaya tuzu
36	Amonyak tuzu (nişadır)
37	Çeşitli tuzlu balık
38	Yemen kahvesi
39	Çavdar
40	Kimyon
41	Sinameki
42	Keten tohumu
43	Gülbahar
44	Mısır asfur bitkisi (yemeklerde kullanılan bir bitki çeşididir
45	Ankara postu
46	Tavşan, koyun, kuzu ve keçi derisi
47	Kayseri, Zonguldak Ereğli, Balıkesir, Uşak ve Kastamonu Tosya sahtiyanı (tabaklanmış deri)
48	Siyah sahtiyan
49	Sof (astarlık kumaş)
50	Kastamonu Taşköprü, Sakarya Geyve ve Isparta astarı
51	Rumeli ihramı (dikişsiz elbise)
52	Manisa, Denizli, Halep ve Şam kumaşı (alaca)
53	Anadolu ham pamuğu ile Hint ve Mısır pamuğu
54	Aydın, Muğla Menteşe, Şam, Halep, Beyrut, Yanya, Tırhala, Yenişehir (Yunanistan/Larissa), Selanik, Amasya, Samsun Çarşamba ve Bafra, Edirne, Dimetoka, Filibe (Bulgaristan), Kıbrıs ipeği
55	Makinelerde çekilen ham ipek
56	Bursa, Halep ve Şam ipek kumaşı (kutnu)
57	İpek kuşaklar
58	Bursa, Selanik peştemalı

59	Ankara, Manastır, Antalya Alanya ve Kastamonu ipliği (rişte)
60	Dokumada kullanılan iplik (kamçı başı) ve koza
61	Anadolu keten ipi
62	Tunus, Ankara, Kastamonu Tosya şalları
63	Yatak takımları (genellikle Kıbrıs'dan)
64	Türkmen kilimi
65	Manda, öküz ve geyik boynuzu
66	Sülük
67	Sabun çeşitleri
68	Devekuşu tüğü
69	Uşak halısı
70	Saman
71	Arap zamkı (yapıştırıcı)
72	Kitre (zamk cinsi)
73	Mum yağı
74	Mısır çivid boyası
75	Şam, Trablusgarp, Kıbrıs ve Anadolu kökboyası
76	Tunus fesi
77	Gülyağı
78	Kenevir tohumu
79	Güherçile (genellikle barut gibi patlayıcı maddelerde kullanılan bir maddedir)
80	Kereste

Tablo 4: İsveç'ten Osmanlı'ya gelen ürünler[292]

	Ürünler

[292] BOA, *A.DVN.NMH*, No. 39, Gömlek No. 14, 4-5.

1	İsveç çeliği
2	İsveç çivisi (mismar)
3	Ayakkabı çivisi
4	Kadife çivisi
5	İsveç ham bakırı (nühas)
6	İsveç kobaltı (madendeki bir element)
7	İsveç demir çubukları
8	İsveç demir topu
9	Demir kab (lenger)
10	Demir avani
11	İsveç çileği
12	İsveç katranı
13	İsveç zifti
14	İsveç barutu
15	İsveç güherçilesi (barutta kullanılan bir madde)
16	İsveç keten bezi

SONUÇ

Sultan II. Mahmud ile başlayan ve bütün devlet organlarına yansıtılan modernleşmelerin yanı sıra Osmanlı'nın iç siyasetinde özellikle de Tanzimat ve Islahat fermanları ile gayrimüslimlerin ulusal temelli girişimlerde bulunmasını engellemek için yeni haklar tanınırken; diğer yandan da bozulan ekonomisini toparlamaya çalışmıştır. Keza özellikle 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren ekonomik olarak hem esham sistemi hem de daha sonraları alınan dış borçlar endeksinde, ekonomisi oldukça zayıflamış bir devlet perspektifi görülmektedir. Buna bağlı olarak da dış siyasetteki gücü azalırken çeşitli devletlere -özellikle Baltalimanı Antlaşması'ndan sonra- imtiyazlar vererek diplomasi platformunda gücünü devam ettirmeyi hedeflemiştir. İsveç'e bakıldığında ise önceki krallara nazaran farklı bir aile Stockholm tahtına egemen olmuştur. Keza Napolyon'un generallerinden olan ve daha sonra XIV. Karl ismini alacak olan Baptista Bernadotte ile başlayan Fransız etkinliği daha sonra kral olanlar I. Oscar, XV. Karl ve II. Oscar zamanında da devam etmiştir. İsveç hükümeti bir yandan Schleswig-Holstein savaşlarında İskandinavya coğrafyasındaki düzen için Prusya'ya karşı önlem alırken -daha sonra pan-iskandinavist politikayı terk etmiştir- diğer yandan da baktığımızda önceki yüzyıllardan farklı olarak Bernadotte ailesinin egemenliğinden sonra İsveç iç politikasında uyguladığı ve savunduğu görüşünde de bir değişiklik yaşanmıştır. Bu kapsamda özellikle Afronbladet gazetesinin yayınları ve muhalif kadrolarının başında olup, bir memur olan Lars Johan Hierta öncülüğünde devlet libarel bir mantaliteye bürünmüştür. Daha da doğru bir söylemle bürünmeye mecbur bırakılmıştır. XIV. Karl döneminde zorluklarla geliştirilen ve yeni doğmakta olan İsveç'teki liberalizm, özellikle en büyük destekçisi ve savunucularından biri olan I. Oscar'ın saltanatı döneminde oldukça gelişmiştir.

Söz konusu ülkelerin iç siyaseti böyleyken; 1839-1876 yılları arası Osmanlı-İsveç devletlerinin ilişkilerine baktığımızda öncelikli olarak 9 elçi/maslahatgüzar tayin edilmiş ve görevlendirilen memurlar; özellikle Georg Christian Sibbern'in çabalarıyla başlayıp daha sonraki temsilcilerinde özellikle ekonomik fon konusundaki katkılarıyla 1818'de yanan elçilik binasının yeniden inşa edilip açılmasında büyük pay sahibi olmuşlardır. İki ülke ilişkileri dosthane şekilde devam ederken politik bir diplomaside önemli gelişmeler veya kırılma noktaları yaşanmamıştır. Ancak 1853-1856 Osmanlı-Rus savaşı sırasında İsveç'in dosthane bir tutum izleyip İstanbul maslahatgüzarı Testa aracılığı ile tarafsızlığı ilan etmesinin yanı sıra özellikle Danimarka ile de müzakereler neticesinde Sünne Boğazı'nın açık bırakılması kararının alınmasıyla Rusya karşıtı bir hamle yapılmıştır. Böylece İngiltere ve Fransa'nın desteğini kazanmasından başka; Osmanlı ile olan dostluğu daha da kuvvetlenmiş ve söz konusu durum dönemin yazışmalarında da vurgulanmıştır.

Tezin kapsamını içeren yıllar arasında iki ülke ilişkileri genel perspektifte ticari ilişkilerden öteye gidememekle birlikte bu kapsamda 1827 yılında Karadeniz'de ticaret serbestliği hakkını elde eden İsveç ile 1840 yılında bir ticaret antlaşması yapılmıştır. Böylece

İsveç ve ona bağlı olan Norveç devletleri Osmanlı'dan hem çeşitli vergisel imtiyazlar elde etmiş hem de şehirlere giderken memurlara gösterdikleri izin belgesi gibi önlerine çıkan çeşitli bürokratik engellerinde kaldırılmasını sağlamışlardır. Buna karşılık yapılan ticari anlaşmadan sonra aynı yıl bir ittifak anlaşması da imzalanarak ticari faaliyetlerin ve ilişkilerin daha güvenli hale getirilmesi gerçekleştirilmiştir. İki ülkenin limanlarında Osmanlı-İsveç gemilerinin güvenliğinin sağlanması ve oluşabilecek bir saldırı durumunda birbirlerine yardım etmelerini taahhüt etmelerinden başka özellikle Arnavut, Cezayir, Tunus ve Trablusgarp korsanlarının tenbih edilip İsveç devleti gemilerine saldırmaması maddesiyle söz konusu ülke tüccarlarının ticari faaliyetleri artırılmaya çalışılmıştır. İmzalanan anlaşmalardan 12 yıl sonra ise 23 maddelik yeni bir ticaret antlaşması yapılmıştır. Söz konusu anlaşmayla İsveç devleti ve vatandaşları bütün vergi dilimlerinde %1'lik bir tenzilat hakkını ve daha sonraki yıllarda da paralel şekilde devam edip indirilecek vergi oranına mükellef olmuşlardır. Böylece 1840 yılındaki antlaşmanın daha radikal ve daha geniş imtiyazlı halini 1862 antlaşmasında görmekteyiz. Ancak bu imtiyazın yanı sıra savaş malzemelerinin daha da spesifik olarak barutun imparatorluk topraklarına ihraç edilmesinde denetim ve ölçüler konularak bir sınırlama getirildiğine belirtmek gerekir.

İsveç devleti vatandaşlarına ve çeşitli devlet görevlilerine diplomatik ve ticari alanlarda imtiyazlar sağlanırken; söz konusu perspektifte Stockholm-İstanbul diplomasisi bazı konsolos vekillerinin yanlış tavırları haricinde her alanda olumlu şekilde devam ettirilmiştir. Hemen hemen birçok belgede iki ülke arasındaki eskiden beri gelen dostluğa vurgu yapılmıştır. Böylece Osmanlı ve İsveç devletleri arasındaki ilişkiye zarar verecek bir tutum yaşanmamış ve iki ülke zor zamanlarında birbirlerine yardımı hiçbir zaman ihmal etmemiştir.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

I.I. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi (BOA) Belgeleri

Bab-ı Asafî Name-i Hümayun Defterleri

nr. 11/280

Sadaret Amedi Kalemi Evrakı [A.AMD]

nr. 51/65; nr. 91/60; nr. 35/75; nr. 75/46; nr. 90/93; nr. 90/95

Sadaret Divan Kalemi Evrakı [A.DVN]

nr. 140/91

Sadaret Mühimme Evrakı [A.DVN.MHM]

nr. 32/82

Sadaret Mukavelenameler [A.DVN.MKL]

nr. 75/19

Sadaret Name-i Hümayun Evrakı [A.DVN.NMH]

nr. 27/98; nr. 3/21; nr. 4/7; nr. 13/18; nr. 39/14

Sadaret Mektubi Kalemi Evrakı [A.MKT]

nr. 14/14; nr. 56/50

Sadaret Meclis-i Vala Evrakı [A.MKT.MVL]

nr. 134/87

Sadaret Nezaret ve Devair Evrakı [A.MKT.NZD]

nr. 4/36

Sadaret Umum Vilayet Evrakı [A.MKT.UM]

nr. 357/84

Cevdet Bahriye [C.BH]

nr. 268/12378

Cevdet Hariciye [C.HR]

nr. 28/1355; nr. 145/7222

Cevdet Maliye [C.ML]

nr. 65/2993

Hatt-ı Hümayun [HAT]

nr. 1445/59420

Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi [HR.MKT]

nr. 70/16; nr. 99/94; nr. 158/67; nr. 29/27; nr. 188/82; nr. 297/20; nr. 645/3; nr. 750/4; nr. 779/8; nr. 784/74; nr. 229/43; nr. 246/28; nr. 312/31; nr. 316/70; nr. 380/39; nr. 528/67; nr. 776/9; nr. 781/92; nr. 31/45; nr. 86/90; nr. 614/64; nr. 656/32; nr. 134/91

Hariciye Nezareti Mütenevvia Kısmı [HR.MTV]

nr. 749/17

Hariciye Nezareti Petersburg Sefareti [HR.SFR.1]

nr. 39/26

Hariciye Nezareti Siyasi [HR.SYS]

nr. 760/3; nr. 1896/31; nr. 1896/30; nr. 760/7; nr. 1896/32; nr. 2925/143; nr. 2937/49

Hariciye Nezareti Tercüme Odası [HR.TO]

nr. 272/52; nr. 272/54; nr. 272/48; nr. 272/77; nr. 315/52; nr. 274/2; nr. 273/17; nr. 273/36; nr. 273/43; nr. 274/3; nr. 573/56; nr. 272/64; nr. 488/75; nr. 508/46; nr. 273/1

İrade Hariciye Evrakı [İ.HR]

nr. 25/1167; nr. 26/1213; nr. 26/1221; nr. 171/9243; nr. 258/15403; nr. 258/15397; nr. 256/15310; nr. 258/15433; nr. 267/16045; nr. 30/1369; nr. 67/3285; nr. 84/4082; nr. 38/1762; nr. 56/2611; nr. 150/7910; nr. 57/2661; nr. 60/2886; nr. 142/7455; nr. 164/8775; nr. 169/9122; nr. 218/12630; nr. 233/13772; nr. 235/13923; nr. 241/14343; nr. 255/15197; nr. 173/9487; nr. 155/8243; nr. 156/8324; nr. 166/8960; nr. 167/8974; nr. 169/9097; nr. 172/9324; nr. 184/10258; nr. 189/10539; nr. 190/10624; nr. 216/12552; nr. 235/13901; nr. 235/13952; nr. 238/14126; nr. 258/15411; nr. 169/9145; nr. 187/10379; nr. 216/12552; nr. 237/14060; nr. 5/236; nr. 8/410; nr. 8/418; nr. 4/172; nr. 192/10841; nr. 193/10866

Mabeyn-i Hümayun Evrakı İradeleri [MB.İ]

nr. 16/59

Meclis-i Vala [MVL]

nr. 786/51

II. Telif Eserler

Afyoncu, Erhan. "Mehmed Said Paşa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 28/524-526. Ankara: TDV Yayınları 2003.

Aktepe, M. Münir. "Ahmed III". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 2/34-38. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

_____. "Baltacı Mehmed Paşa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 5/35-36. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Aktuğ, Semra. *Üç Farklı Liberalizm Türünde Birey, Toplum ve Devlet Anlayışı.* Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ensitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Akyıldız, Ali. "Tanzimat". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 40/1-10. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Alakom, Rohat. *İstanbul ve İzmir'de İsveç İzleri (1730-1930)*. İstanbul: Avesta Kitap, 2014.

Anar Öz, Hatice. *Diplomasi Dili: Fransızcadaki Diplomasi Terimlerinin Türkçeye Çevrilmesi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Armaoğlu, Fahir. *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997.

Baş, İbrahim. *18. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-İsveç İlişkileri ve Mehmed Said Efendi'nin İsveç Elçiliği (1732-1733)*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Beki, Merve. *49/1 Numaralı İsveç Ahidname Defterine Göre Osmanlı İsveç Ticaret İlişkileri (1736-1758)*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Beydilli, Kemal. "D'Ohsson, İgnatius Mouradgea", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 9/496-497. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

_____. "İsveç". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 23/407/414. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

_____. "Prut Antlaşması". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 34/359-362. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

_____. "Prusya". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 34/354-358. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

_____. "Mahmud Raif Efendi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 27/382/383. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

_____. "Selim III". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 36/420-425. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Can, Mustafa. *Sürekli Diplomasi Öncesi Osmanlı Devleti'nde Yabancı Elçiler (Elçi-Ağırlama-Huzura Kabul)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.

Cevrioğlu, Mahmut Halef. "İsveç Kralı XII. Karl'ın Osmanlı Devleti'nde İkametinin Boğdan'a Etkisi ve Nikolaos Mavrokordatos". *Karadeniz İncelemeleri Dergisi* 15/29 (Ekim 2020), 11-28.

Derry, Thomas Kingston. *A History of Scandinavia*, Minnesota: University of Minnesota Press, 1979.

Erdem, Ahmet Yavuzhan. *Osmanlı Diplomasisinin Modernleşmesinde Tanzimat Dönemi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Erdem, Gökhan. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sürekli Diplomasiye Geçiş Süreci*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.

Erdoğan, Muhammed. *Sultan I. Mahmud Dönemindeki Sefaretnamelerin Osmanlı Modernleşmesi ve Diplomasisi Üzerindeki Etkileri*. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Ergüven, Nasıh Sarp. "Uluslararası Hukukun Tarihsel Boyutuyla Diplomasinin Kurumsal Gelişim Süreci". *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7/1 (2016), 111-141.

Ertuğ Tarım, Zeynep. "Name-i Hümayun". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ek-2/345-346. Ankara: TDV Yayınları, 2019.

Evtuhov, Catherine - Stites, Richard. *Rusya Tarihi*. çev. Ahmet Cevdet Aşkın. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2020.

Forsberg, Anna Maria. "Propaganda, Habsburg and Sweden". *Images of Sweden: Past and Present Perspectives From Austria, An International Seminar.* Viyana/Foundation At Palais Daun-Kinsky: Axel and Margaret Ax:Son Johnson 2017.

Geniş, Kaan Cem. "1848 Macar İhtilali ve Macar Mültecileri Meselesi". *Uluslararası Beşeri İlimler ve Eğitim Dergisi* 4/8 (Ekim 2018), 113-130.

Gezer, Ömer. *Osmanlı Diplomasisinde Denge Politikaları (1774-1829)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Görür, Cem. *1736-1743 İttifak Sürecinde Osmanlı-İsveç İlişkileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Grimberg, Carl. *A History of Sweden*, çev. C. W. Foss. Rock Island/Illinois: Augustana Book Concern, 1935.

Güç, Ahmet. "Putperestlik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34/365/368. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Günaydın, Hamza - Çoşkun, Burak. "İsveç Kralı XII. Charles'ın (Demirbaş Şarl) Osmanlı Devleti'ne İlticası (1709-1714) ve İltica Sürecinde Ülkesinde Ombudsman Görevlendirmesine İlişkin Bir Değerlendirme". *Ombudsman Akademik* 5/9 (Aralık 2018), 15-73.

Güripek, Mustafa Can. *Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi Düşüncenin Modernleşmesi ve Hayriyye Tüccarları.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Hayta, Necdet - Ünal, Uğur. *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2017.

Hosking, Geoffrey. *Rusya ve Ruslar*. çev. Kezban Acar. İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.

İnal, Halil İbrahim. *Osmanlı Tarihi.* İstanbul: Nokta Kitap, 2012.

İnalcık, Halil. "Kırım". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 25/449/457. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

İpşirli, Mehmet. "Paşmakçızade Ali Efendi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 34/185-186. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

İslam, Fatma. *Kadeş Savaşı Sonrası Hitit-Mısır İlişkileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Jarring, Gunnar. "İsveç'te Türkoloji Araştırmaları". çev. Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/0 (Haziran 2004), 115-122.

Kallek, Cengiz. "Kantar". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 24/317-320. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Kanat, Vedat. *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Topraklarında Kazaklar*. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.

Karaağaç, Yunus. "Diplomasi Olgusu Çerçevesinde Propaganda ve Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinin Etkileşimi ve Farklılıkları". *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4/2 (Aralık 2019), 690-705.

Karal, Enver Ziya. *Osmanlı Tarihi*, 10 Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007.

_____. *Tanzimat-ı Hayriye Devri.* İstanbul: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, 1999.

Karasu, Cezmi. "Tanzimat Dönemi Osmanlı Diplomasisine Genel Bir Bakış". *OTAM*, 4/4 (Mayıs 1993), 205-221.

Kent, Neil. *A Concise History of Sweden*. New York: Cambridge University Press, 2008.

Kırımlı, Hakan. "Kırım". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 25/457-465. Ankara: TDV Yayınları, 2022.

Kodaman, Timuçin - Akçay, Ekrem Yaşar. "Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye'ye Bıraktığı Miras". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* ?/22 (Aralık 2010), 75-92.

Kurat, Akdes Nimet. *Prut Seferi ve Barışı 1123 (1711)*. 2 Cilt. Ankara: TTK Yayınları, 1951.

_____. *Rusya Tarihi (Başlangıçtan 1917'ye Kadar)*. Ankara: TTK Yayınları, 1987.

_____. *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı ve Bu Sıralarda Osmanlı İmparatorluğu*. İstanbul: Rıza Koşkun Matbaası, 1943.

Kurtaran, Uğur. "Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar İle Bu Kaynakların İncelenmesindeki Metodolojik ve Diplomatik Yöntemler Üzerine Bir Değerlendirme". *OTAM* 0/38 (Ocak 2015), 107-139.

_____. "Osmanlı Prusya İlişkilerinin Gelişiminde Prusya Elçisi Karl Adolf Von Rexin'in Faaliyetleri (1755-1761)". *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 12/47 (Aralık 2015), 114-131.

Kuzucu, Serhat. "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti ile İskandinav Ülkeleri Arasındaki Ticari İlişkiler (İsveç ve Danimarka-Norveç)". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13/35 (Hatay 2016), 402-426.

Kütükoğlu, Mübahat S.. "Baltalimanı Muahedesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 5/38-40. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

_____. "Gümrük", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 14/263-268. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

_____. "Layiha", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 27/116-117. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Lee, Stephen J.. *Aspects of European Hıstory 1494–1789*. London: Methuen & Co. Ltd, 1984.

Lockhart, Paul Douglas. *Sweden in the Seventeenth Century.* Londra: Palgrave Macmillan, 2004.

Merriman, John. *Rönesans'tan Bugüne Modern Avrupa Tarihi*, çev. Şükrü Alpagut. İstanbul: Say Yayınları, 2020.

Öner, E. Saadet. *İsveç Devlet Arşivi'nde Mahfuz İ. M. D'Ohsson Evrakı Tasnif ve Tahlili*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.

Ortaylı, İlber. *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat, 2008.

Roberts, John Morris. *Avrupa Tarihi.* çev. Fethi Aytuna. İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2010.

Sander, Oral. *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1987.

Sefa Açoğlu - Doğan Yavaş. "Osmanlı Padişah Portreciliğinde Sultan III. Selim ve Sultan II. Mahmud İle Değişen Gelenek". *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi* 7/19 (Eylül 2019), 35-52.

Sertoğlu, Midhat. *Mufassal Osmanlı Tarihi.* 6 Cilt. İstanbul: Güven Yayınevi, 1972.

Sütçü, Alper. *İsveç Kaynakları Işığında Osmanlı-İsveç İlişkileri (1709-1737)*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Sevinç, Tahir. "İsveç Kralı XII. Şarl'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası ve İkameti (1709-1714)". *History Studies* 6/1 (Ocak 2014), 139-159.

Scobbie, Irene. *Historical Dictionary of Sweden*. Maryland: The Scarecrow Press, 2006.

Tabakoğlu, Ahmet. "İmdadiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 22/221-222. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Theolin, Sture. *The Swedish Palace in İstanbul A Thousand Years of Cooperation Between Turkey and Sweden – İstanbul'da bir İsveç Sarayı İsveç ile Türkiye Arasında Bin Yıllık İşbirliği*. çev. Sevin Okyay. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2000.

Treasure, Geoffrey. *The Making of Modern Europe 1648-1780*, New York: Routledge, 2003.

Tuncer, Hüner. "Tarihte ve Günümüzde Ad Hoc Diplomasisi". *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 4/1 (1984), 50-57.

Turan, Namık Sinan. "Osmanlı Diplomasisinde Batı İmgesinin Değişimi ve Elçilerin Etkisi (18. ve 19. Yüzyıllar)". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/2 (Haziran 2004), 57-86.

Ünal, Mehmet Ali. *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi.* Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları, 2017.

Ünver, Mustafa. *18. Yüzyılda Osmanlı-İsveç Diplomatik İlişkileri*. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Ural, Candost. *50/2 Numaralı İsveç Ahkam Defteri'nin Işığında Osmanlı-İsveç İlişkileri (1759-1827)*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*. 6 Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.

Versan, Rauf. "Tarih Boyunca ve Günümüzde Diplomasi". *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 0/10 (Ocak 1995), 89-96.

Yenal, Engin. *Bir Zamanlar Türkiye/ Turkey As It Was*, *Bir İsveç Elçisinin 1820'lerdeki Türkiye Albümü/ A Swedish Diplomat's Turkish Portfolio in the 1820's,* çev. Robert Bragner. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003.

Yılmaz, Mehmet. *Avrupa Tarihi Ders Notları*. Konya: Şekeroğlu Dağıtım, 2004.

Yozcu, Betül. *Antik Roma Cumhuriyeti'nde Diplomasi*. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Yüksel, Ahmet. *Rusların Kafkasya'yı İstilası ve Osmanlı İstihbarat Ağı*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2014.

_____. "Yeniçeri Ocağı, Bozulma ve Casusluk". *History Studies*, 9/2 (Haziran 2017), 271-296.

Zinkeisen, Johann Wilhelm. *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. çev. Nilüfer Epçeli. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2011.

III. Dijital Kaynaklar

Geni, "Oluf Stenersen" (15 Haziran 2022).

https://www.geni.com/people/Oluf-Stenersen/6000000011709477333

Judaisme-Marocain, "Portrait De Selim D'Ehrenhoff (1822-1890)" (15 Haziran 2022).

https://www.judaisme-marocain.org/objets_popup.php?id=34736

Nasjonalbiblioteket, "Portrett av statsminister Georg Sibbern" (15 Haziran 2022)

https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digifoto_20160119_00053_blds_01000

Palmstiernska Släktföreningen, "Carl Fredrik Herman Palmstierna" (1 Haziran 2022).

https://palmstiernska.se

Wikipedia, "Carl Fredrik Palmstierna" (15 Haziran 2022).

https://sv.wikipedia.org/wiki/Carl_Fredrik_Palmstierna

Wikipedia, "Karl XV" (15 Haziran 2022).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Karl_XV_1865_fotograferad_av_Mathias_Hansen.jpg

Wikipedia, "King Oscar II of Sweden" (15 Haziran 2022).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:King_Oscar_II_of_Sweden_in_uniform.png

Wikipedia, "Oscar Magnus Björnstjerna" (15 Haziran 2022).

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Portr%C3%A4tt_av_generalmajor_Oskar_Magnus_Bj%C3%B6rnstjerna_(1819-1905),_1881_-_Skoklosters_slott_-_99512.tif

Wikipedia, "Oscar of Sweden" (1 Haziran 2022).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Crownprince_Oscar_of_Sweden_painted_by_Joseph_Karl_Stieler.jpg

EKLER

Ek 1: 1818 İstanbul yangınlarında yıkılan İsveç elçilik binası. (Yenal, *Bir Zamanlar Türkiye/ Turkey As It Was*, 27)

Ek 2: 1870 yılında yeniden yapılan Pera'daki İsveç'in yeni elçilik binası. (Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, 127)

Domanico Pulgher'in kaleminden, 1869 /İsveç Ulusal Mülkiyet Kurulu (Statens Fastighetsverk)

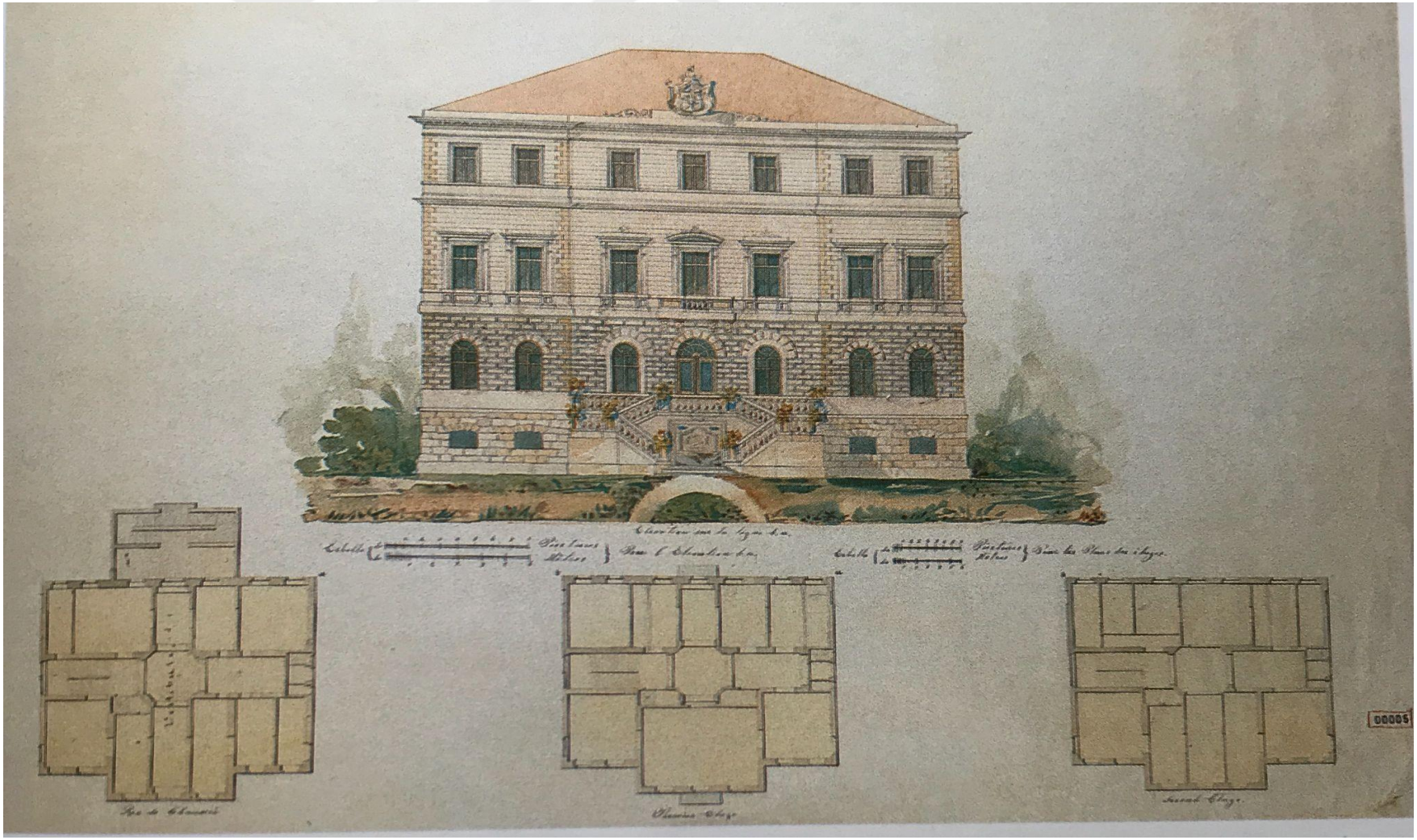

Ek 3: İsveç Kralı XIV. Karl'ın ölümü ve yerine I. Oscar'ın tahta çıkmasının üzerine, Sultan Abdülmecid'e gönderilen bir belge. (BOA, *HR.MTV*, No. 749, Gömlek No. 17, 1)

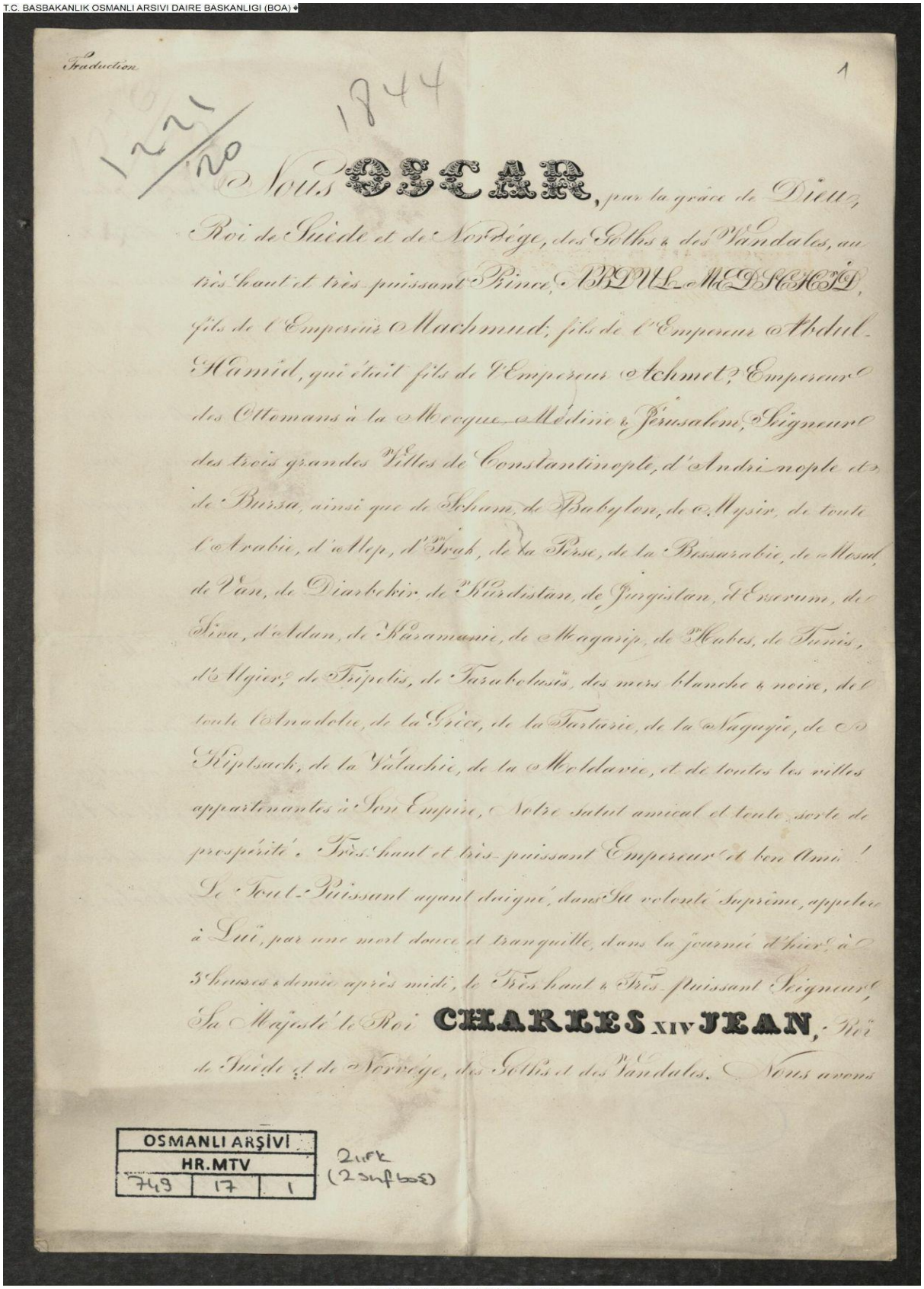

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

Traduction

1

1844

1221/20

Nous OSCAR, par la grâce de Dieu, Roi de Suède et de Norvége, des Goths & des Vandales, au très-haut et très-puissant Prince, ABDUL-MEDSCHID, fils de l'Empereur Machmud, fils de l'Empereur Abdul-Hamid, qui était fils de l'Empereur Achmet, Empereur des Ottomans à la Mecque, Médine & Jérusalem, Seigneur des trois grandes Villes de Constantinople, d'Andrinople et de Bursa, ainsi que de Scham, de Babylon, de Mysir, de toute l'Arabie, d'Alep, d'Irak, de la Perse, de la Bessarabie, de Mosul, de Van, de Diarbekir, de Kurdistan, de Jurgistan, d'Erserum, de Siva, d'Adan, de Karamanie, de Magarip, de Habes, de Tunis, d'Algier, de Tripolis, de Tarabolusis, des mers blanche & noire, de toute l'Anadolie, de la Grèce, de la Tartarie, de la Nagayie, de Kiptsack, de la Valachie, de la Moldavie, et de toutes les villes appartenantes à Son Empire, Notre salut amical et toute sorte de prospérité. Très-haut et très-puissant Empereur et bon Ami! Le Tout-Puissant ayant daigné, dans Sa volonté Suprême, appeler à Lui, par une mort douce et tranquille, dans la journée d'hier, à 3 heures & demie après midi, le Très-haut & Très-puissant Seigneur, Sa Majesté le Roi CHARLES XIV JEAN, Roi de Suède et de Norvége, des Goths et des Vandales. Nous avons

OSMANLI ARŞİVİ
HR.MTV
749 | 17 | 1

2 ıfk
(2 sıf boş)

HR.MTV.00749.00017.001

Ek 4: İsveç Kralı I. Oscar'ın portresi

Karl Joseph Stieler tarafından çizilmiştir. /İsveç Kraliyet Sarayı koleksiyonu

https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Crownprince_Oscar_of_Sweden_painted_by_Joseph_Karl_Stieler.jpg

Ek 5: 1840 yılında imzalanan ittifak anlaşması. (BOA, *HAT*, No. 1445, Gömlek No. 59420, 1)

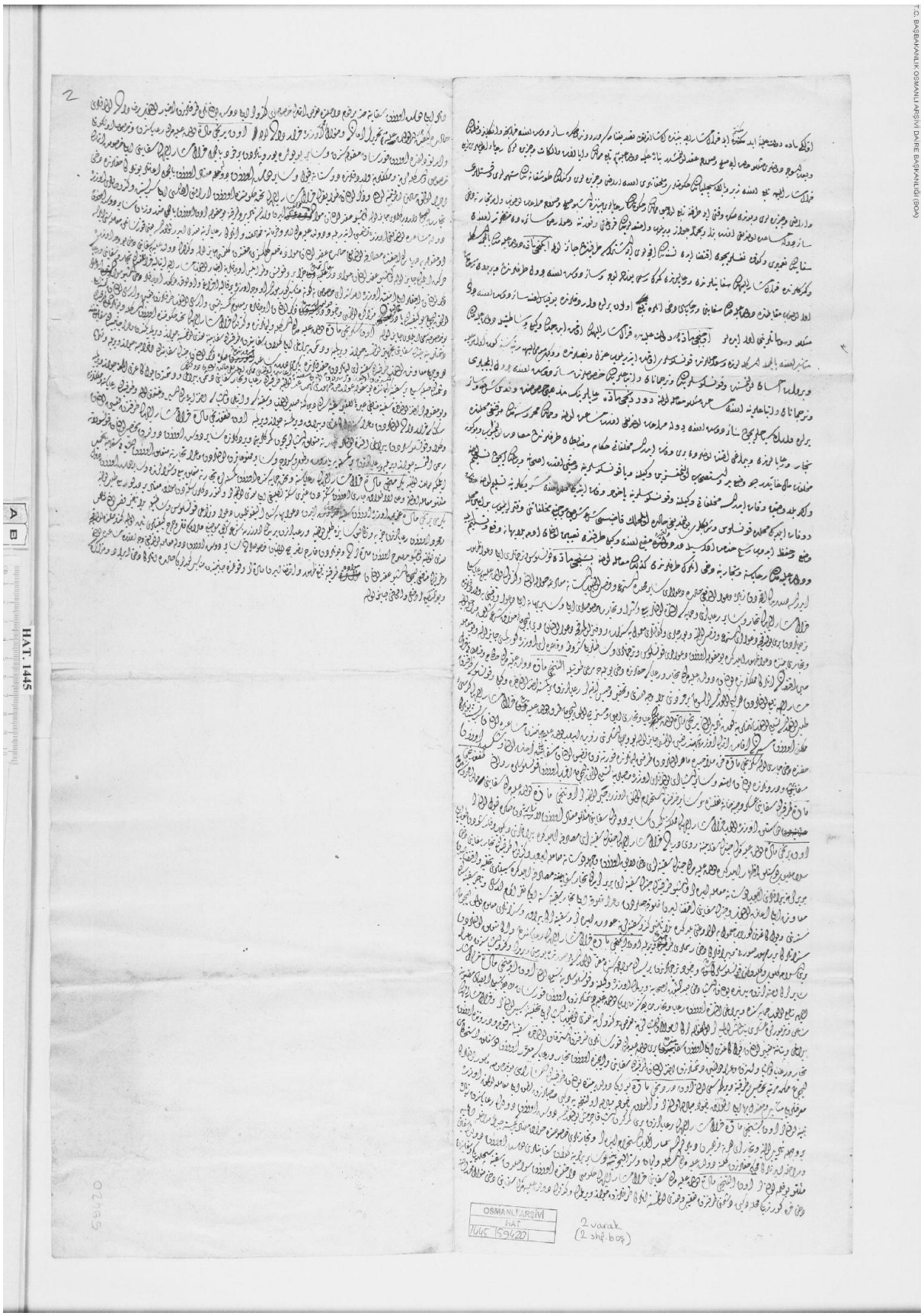

Ek 6: Şehzade Mehmed Reşad'ın doğumu üzerine İsveç Kralı I. Oscar'dan gelen tebrik mesajı. (BOA, *İ.HR*, No. 30, Gömlek No. 1369, 6)

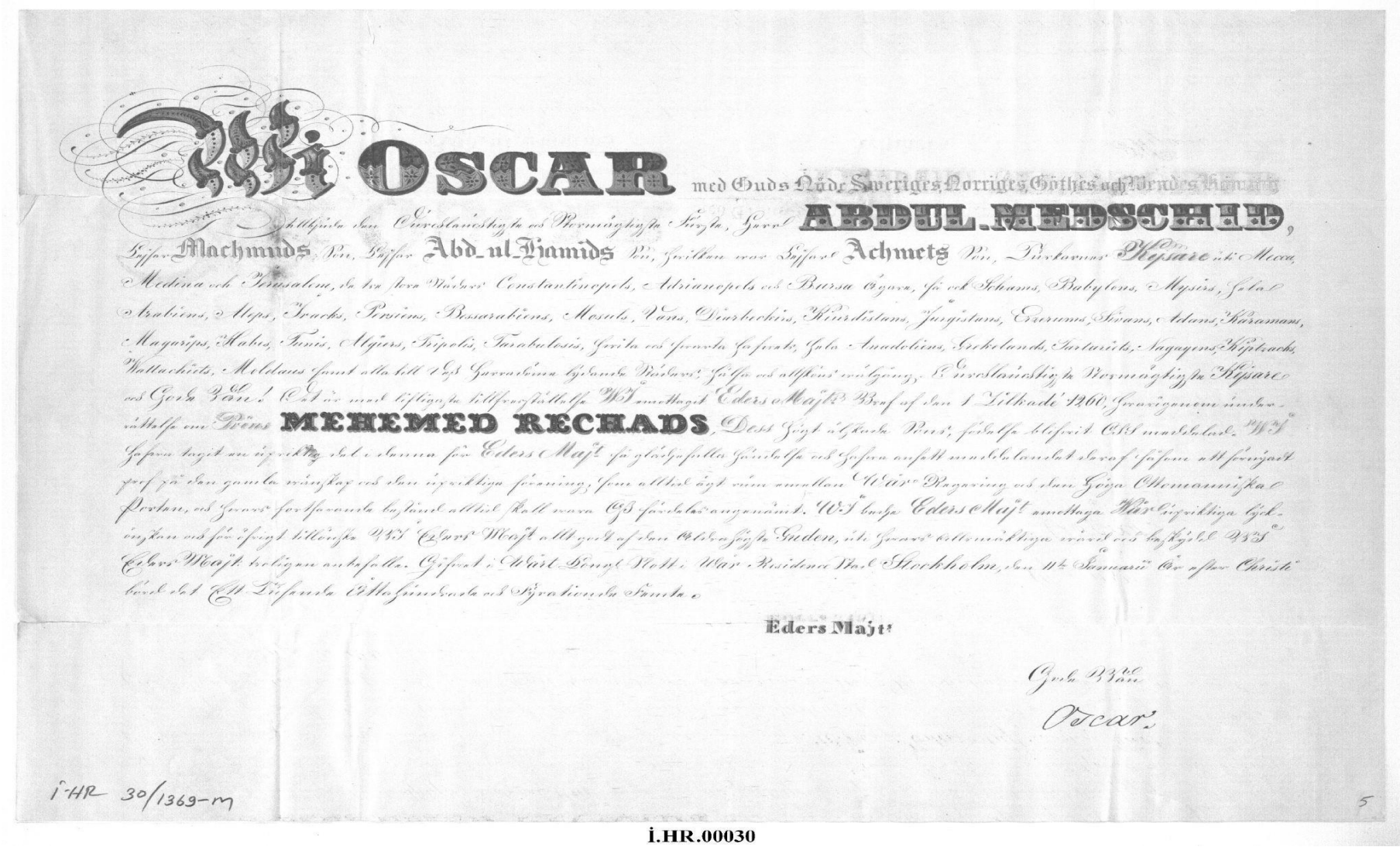

OSCAR med Guds Nåde Sweriges, Norriges, Göthes och Wendes Konung

tillbjude den Ourcslauchtigste och Stormägtigste Fürste, Herr ABDUL-MEDSCHID,

Lejfar Machmuds Son, Lejfar Abd-ul-Hamids Son, hvilken var Lejfar Achmets Son, Dürkarnes Kejsare uti Mecca,

Medina och Jerusalem, de tre store Städers Constantinopels, Adrianopels och Bursa Ägare, så ock Schams, Babylons, Mysirs, hela

Arabiens, Aleps, Iracks, Persiens, Bessarabiens, Mosuls, Vans, Diarbeckirs, Kiurdistans, Jurgistans, Erzerums, Sivans, Adans, Karamans,

Magarips, Habes, Tunis, Algiers, Tripolis, Tarabulosis, hvita och hvarta Hafvets, hela Anadoliens, Grekelands, Tartariets, Nagayens, Kiptzacks,

Wallachiets, Moldaus samt alla till Deß Herradöme lydande Städers, hälsa och allskons välgång. Ourcslauchtigste Stormägtigste Kejsare

och Gode Vän! Det är med lifligaste tillfredställelse WI emottagit Eders Majts Bref af den 1 Zilkadé 1260, hvarigenom under-

rättelse om Prins MEHEMED RECHADS, Dess högt älskade Sons, födelse blifvit OSS meddelad. WI

hafva tagit en upriktig del i denna för Eders Majt så glädjefulla händelse och hafva anfett meddelandet deraf såsom ett förnyadt

prof på den gamla vänskap och den upriktiga förening, som alltid ägt rum emellan Wår Regering och den Höga Ottomanniska

Porten, och hvars fortfarande bestånd alltid skall vara Oß fördeles angenämt. WI bedje Eders Majt emottaga Wår upriktiga lyck-

önskan och för öfrigt tillönske WI Eders Majt allt godt af den Aldrahögste Guden, uti hvars allsmäktiga vård och beskydd WI

Eders Majt troligen anbefalle. Gifvet i Wårt Kongl. Slott i Wår Residence Stad Stockholm, den 11te Januarii År efter Christi

bord det Ett Tusende Åttahundrade och Fyrationde Femte.

Eders Majts

Gode Vän

Oscar

İ-HR 30/1369-m

5

İ.HR.00030

Ek 7: 1852 yılında İsveç Kralı I. Oscar'ın oğlu XV. Karl ve eşi Wilhelmina Frederika Alexandrine Anna Louise'nin bir kız çocuğunun (Louise Josephine Eugenie) dünyaya gelmesi üzerine Sultan Abdülmecid'e gönderilen belge. (BOA, *İ.HR*, No. 84, Gömlek No. 4082, 4)

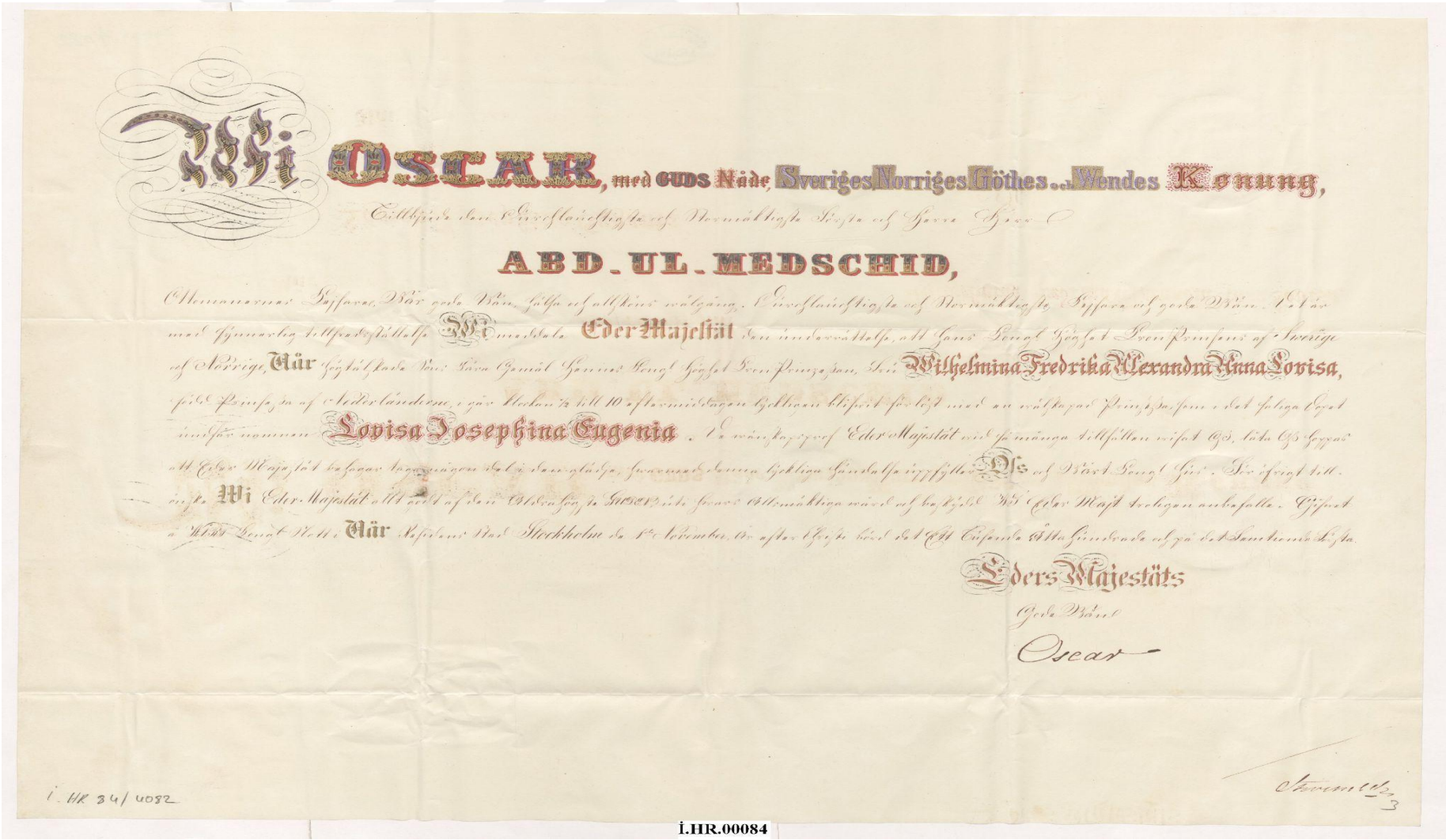

Ek 8: İstanbul İsveç kilisesinin ilahi kitabı. (Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul,* 151)

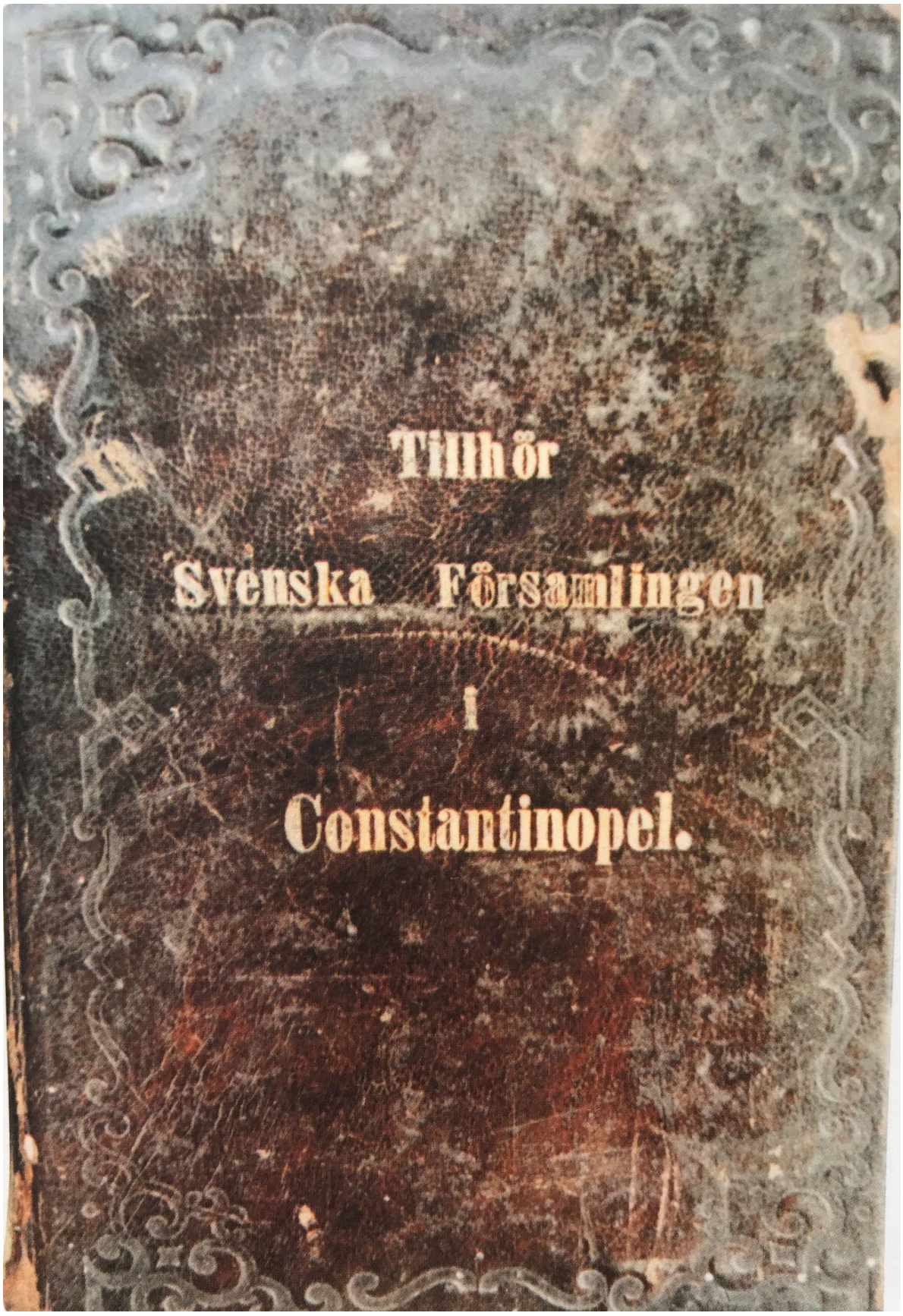

Ek 9: İsveç Kralı I. Oscar'ın Sultan Abdülmecid'in portresini talep etmesi ile birlikte söz konusu padişah portresinin Stockholm'e gönderildiğine dair bir belge. (BOA, *İ.HR*, No. 150, Gömlek No. 7910, 1)

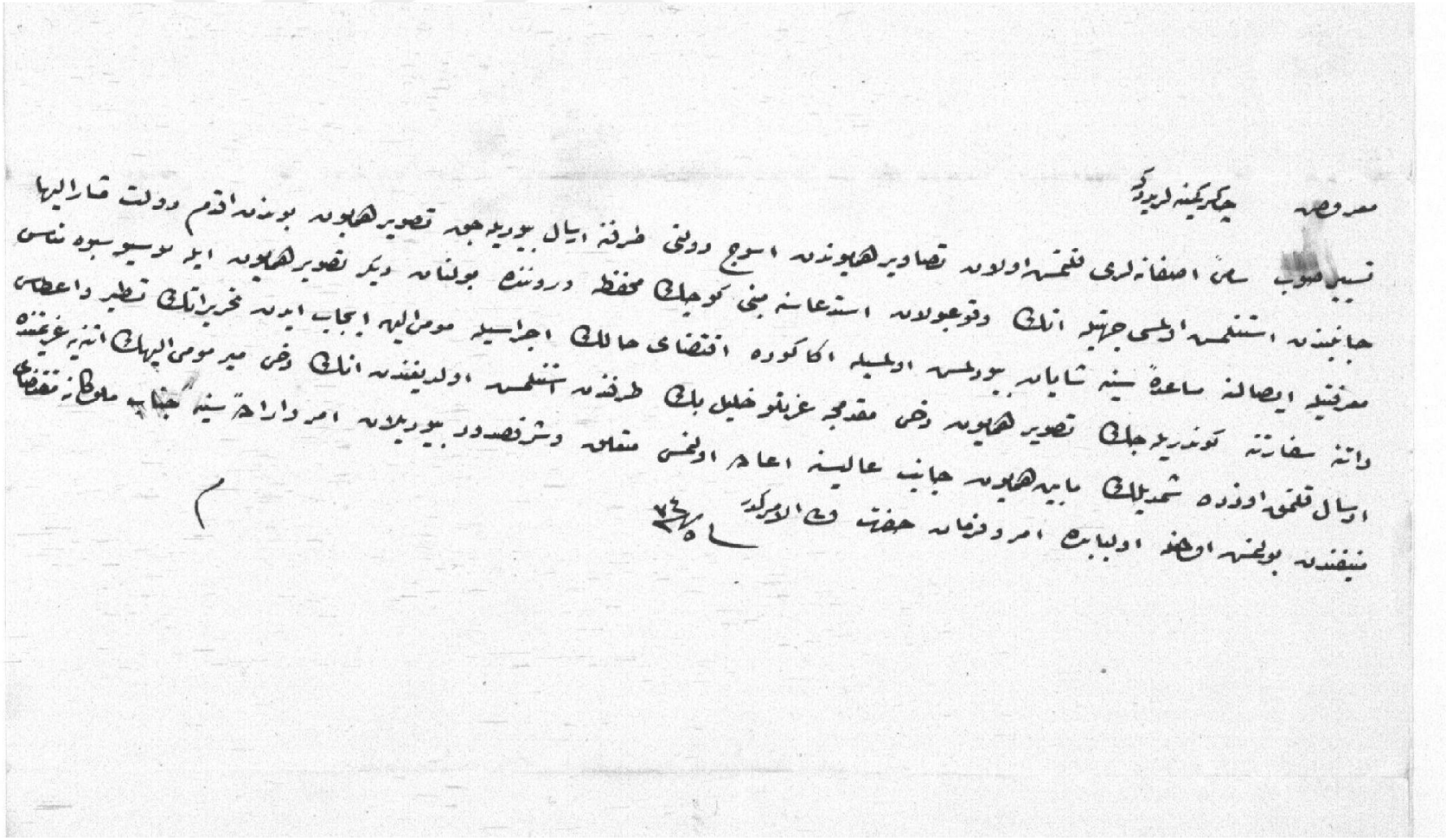

Ek 10: 1862 yılında imzalanan Osmanlı-İsveç ticaret antlaşmasının ilk sayfası. (BOA, *A.DVN.MKL*, No. 75, Gömlek No. 19, 1)

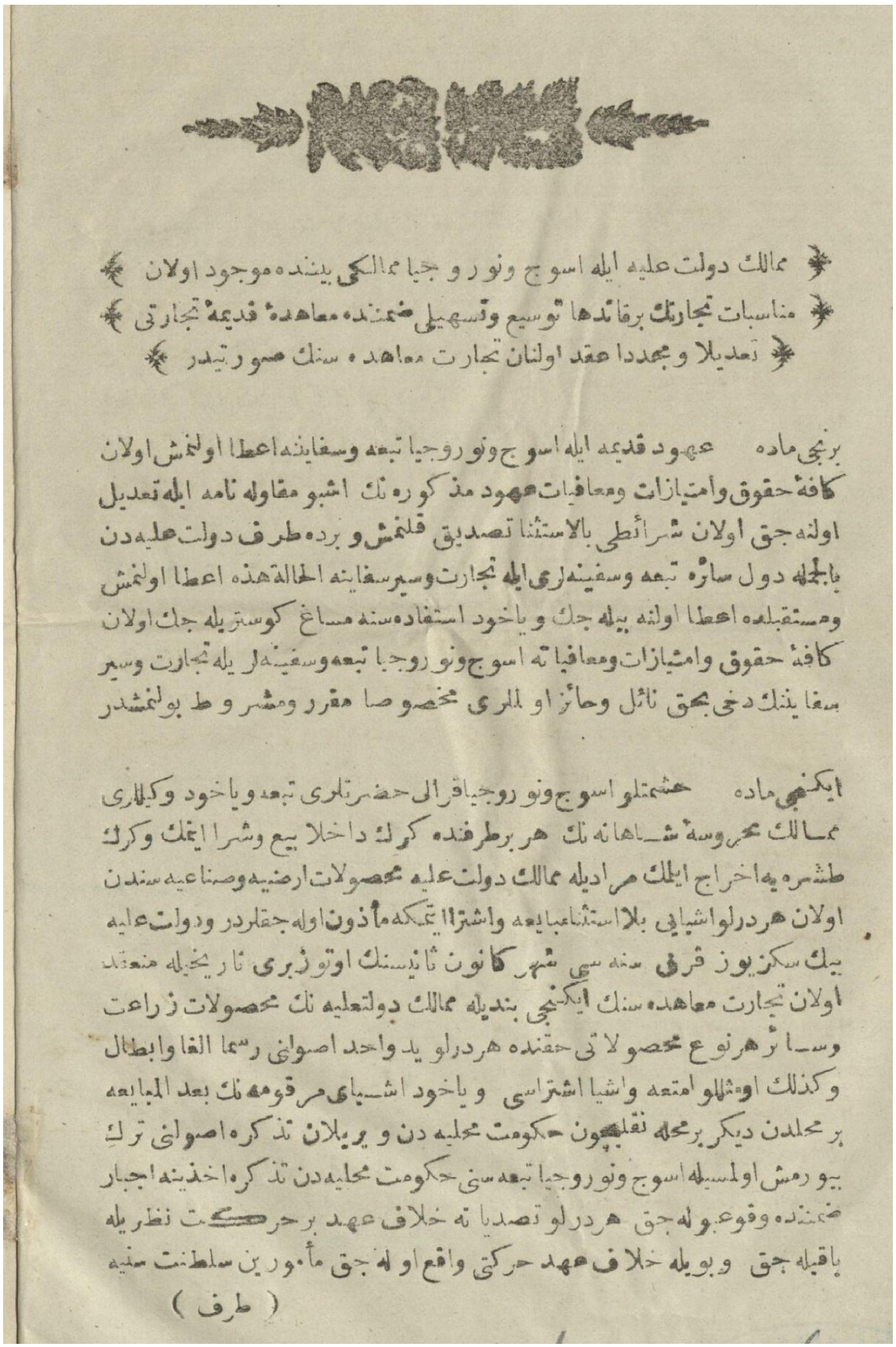

ممالك دولت عليه ايله اسوج ونوروجيا ممالكى بينده موجود اولان
مناسبات تجارتك برفائدها توسيع وتسهيلى ضمنده معاهدهٔ قديمهٔ تجارتى
تعديلا ومجددا عقد اولنان تجارت معاهده سنك صورتيدر

برنجى ماده عهود قديمه ايله اسوج ونوروجيا تبعه وسفاينه اعطا اولنمش اولان
كافهٔ حقوق وامتيازات ومعافيات عهود مذكوره نك اشبو مقاوله نامه ايله تعديل
اولنه جق اولان شرائطى بالاستثنا تصديق قلنمش و برده طرف دولت عليه دن
بالجمله دول سائره تبعه وسفينه لرى ايله تجارت وسير سفاينه الحالة هذه اعطا اولنمش
ومستقبلده اعطا اولنه بيله جك و ياخود استفاده سنه مساغ كوسترىله جك اولان
كافهٔ حقوق وامتيازات ومعافيات اسوج ونوروجيا تبعه وسفينه لريله تجارت وسير
سفاينك دخى بحق نائل وحائز اولمرى مخصوصا مقرر ومشروط بولنمشدر

ايكنجى ماده حشمتلو اسوج ونوروجيا قرالى حضرتلرى تبعه و ياخود وكيلارى
ممالك محروسهٔ شاهانه نك هر برطرفنده كرك داخلا بيع وشرا ايتمك وكرك
طشره يه اخراج ايلمك مراديله ممالك دولت عليه محصولات ارضيه وصناعيه سندن
اولان هردرلو اشيانى بلااستثنا مبايعه واشترا ايتمكه مأذون اوله جقلردر ودولت عليه
بيك سكزيوز قرق سنه سى شهر كانون ثانيسنك اوتوزبرى تاريخيله منعقد
اولان تجارت معاهده سنك ايكنجى بنديله ممالك دولتعليه نك محصولات زراعت
وسائر هرنوع محصولاتى حقنده هردرلو يد واحد اصولنى رسما الغا وابطال
وكذلك اوقيللو امتعه واشيا اشتراسى و ياخود اشيانى مرقومه نك بعد المبايعه
بر محلدن ديكر برمحله نقلبچون حكومت محليه دن و يريلان تذكره اصولنى ترك
يورمش اولمسيله اسوج ونوروجيا تبعه سنى حكومت محليه دن تذكره اخذينه اجبار
ضمنده وقوعبوله جق هردرلو تصديا ته خلاف عهد برحركت نظريله
باقيله جق ويويله خلاف عهد حركتى واقع اوله جق مأمورين سلطنت سنيه

(طرف)

Ek 11: 1853-1856 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Kırım coğrafyasınaki orduya, ürettiği fasulyeleri gönderen Trabzon İsveç konsolos vekili Philip Tabri'ye ait bir belge. (BOA, *HR.MKT*, No. 134, Gömlek No. 91, 1)

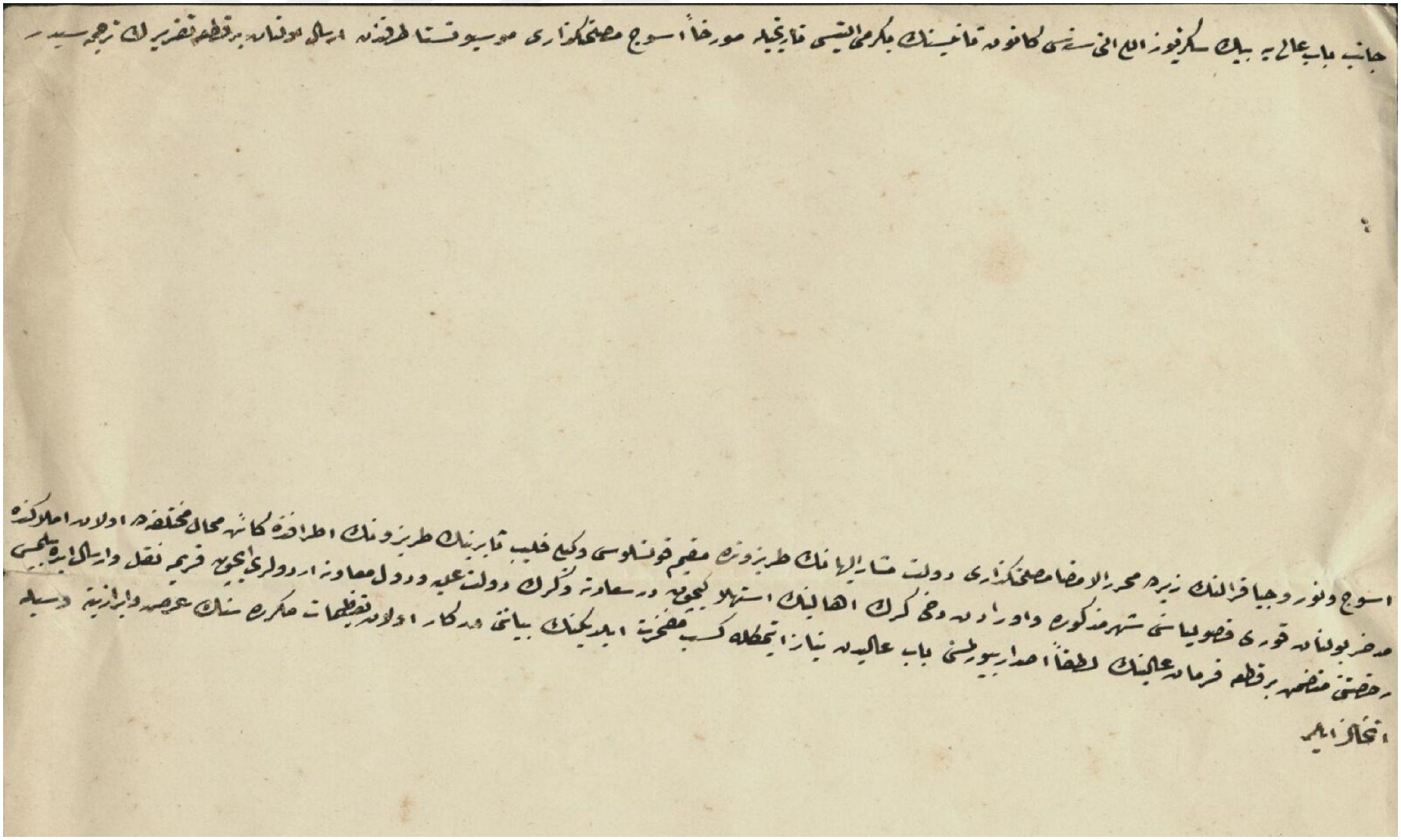

Ek 12: Georg Christian Sibbern'in İstanbul'a İsveç elçisi olarak görevlendirildiğine dair Babıali'ye gönderilen belge. (BOA, *HR.SYS*, No. 1896, Gömlek No. 31, 1)

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

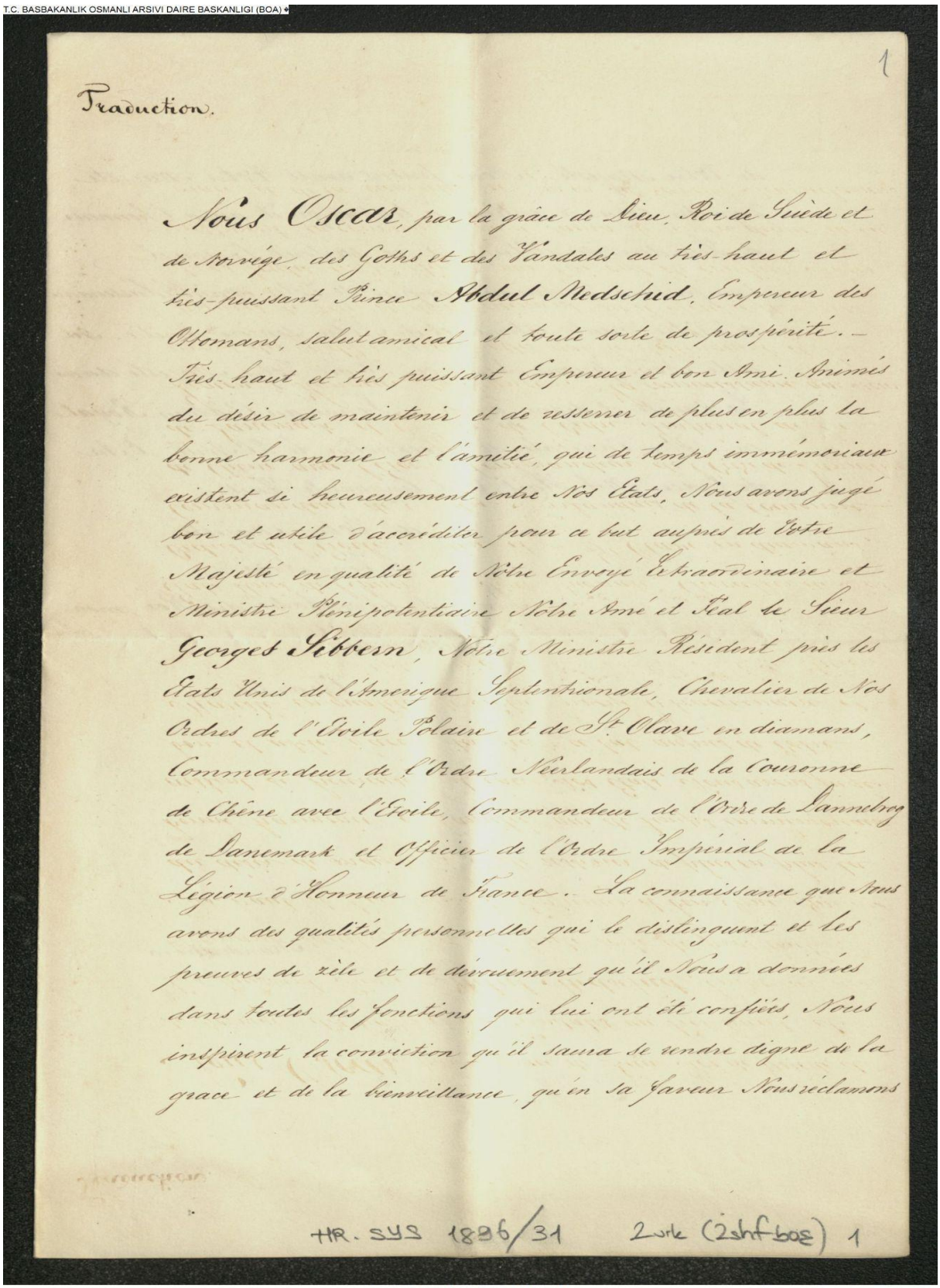

1

Traduction.

Nous Oscar, par la grâce de Dieu, Roi de Suède et de Norvége, des Goths et des Vandales au très-haut et très-puissant Prince Abdul Medschid, Empereur des Ottomans, salut amical et toute sorte de prospérité. — Très-haut et très puissant Empereur et bon Ami. Animés du désir de maintenir et de resserrer de plus en plus la bonne harmonie et l'amitié, qui de temps immémoriaux existent si heureusement entre Nos Etats, Nous avons jugé bon et utile d'accréditer pour ce but auprès de Votre Majesté en qualité de Notre Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire Notre Amé et Féal le Sieur Georges Sibbern, Notre Ministre Résident près les Etats Unis de l'Amerique Septentrionale, Chevalier de Nos Ordres de l'Etoile Polaire et de St. Olave en diamans, Commandeur de l'Ordre Néerlandais de la Couronne de Chêne avec l'Etoile, Commandeur de l'Ordre de Dannebrog de Danemark et Officier de l'Ordre Impérial de la Légion d'Honneur de France. La connaissance que Nous avons des qualités personnelles qui le distinguent et les preuves de zèle et de dévouement qu'il Nous a données dans toutes les fonctions qui lui ont été confiées, Nous inspirent la conviction qu'il saura se rendre digne de la grace et de la bienveillance, qu'en sa faveur Nous réclamons

HR. SYS 1896/31 Zurk (Zshf bos) 1

HR.SYS.01896.00031.001

Ek 13: Georg Christian Sibbern'in portresi. (*https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digifoto_20160119_00053_blds_01000*)

Ek 14: İsveç hükümeti tarafından Babıali Tahrirat-ı Ecnebiye Kalemi Müdürü Sahak Ebru Efendi'ye verilen nişana dair bir belge. (BOA, *HR.TO*, No. 315, Gömlek No. 52, 2)

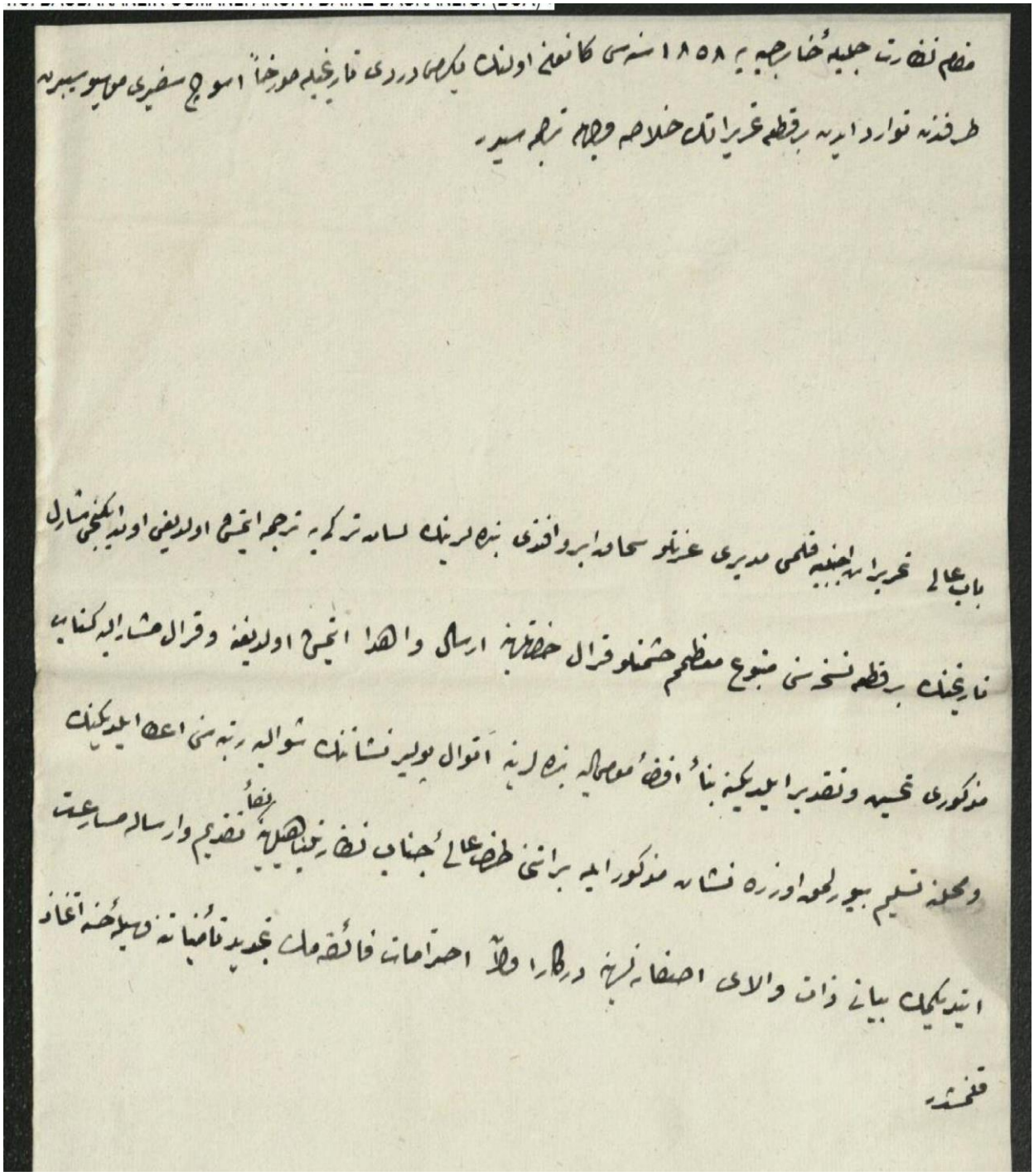

Ek 15: İsveç Kralı I. Oscar'ın ölümü ve XV. Karl'ın tahta çıkması üzerine Osmanlı İmparatorluğu tarafından gönderilen taziye ve tebrik mesajı. (BOA, *A.AMD*, No. 91, Gömlek No. 60, 1)

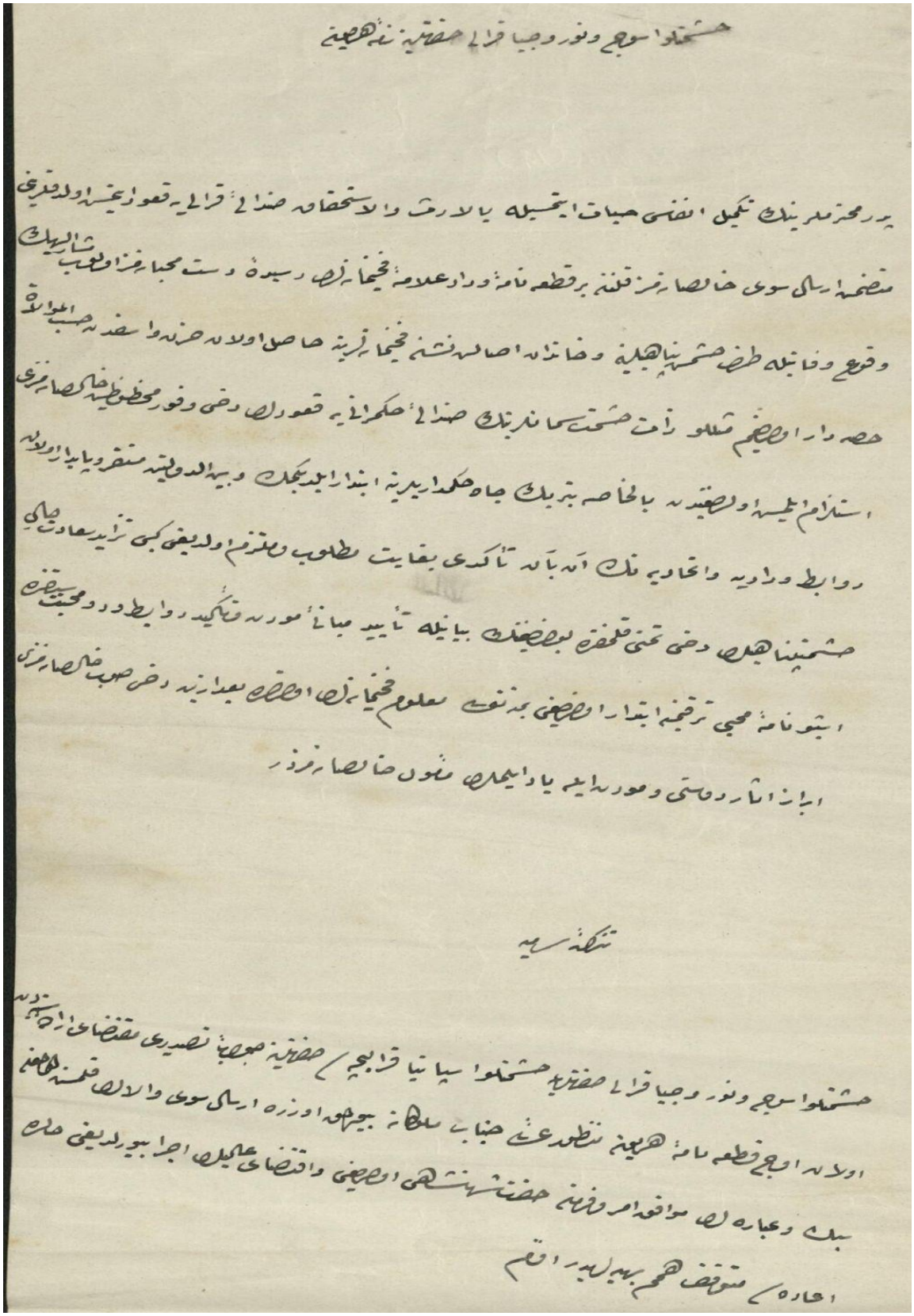

Ek 16: Taziye ve tebrik mesajı üzerine İsveç Kralı XV. Karl'ın Sultan Abdülmecid'e karşı yazdırdığı teşekküre ait bir belge. (BOA, *İ.HR*, No. 258, Gömlek No. 15433, 4)

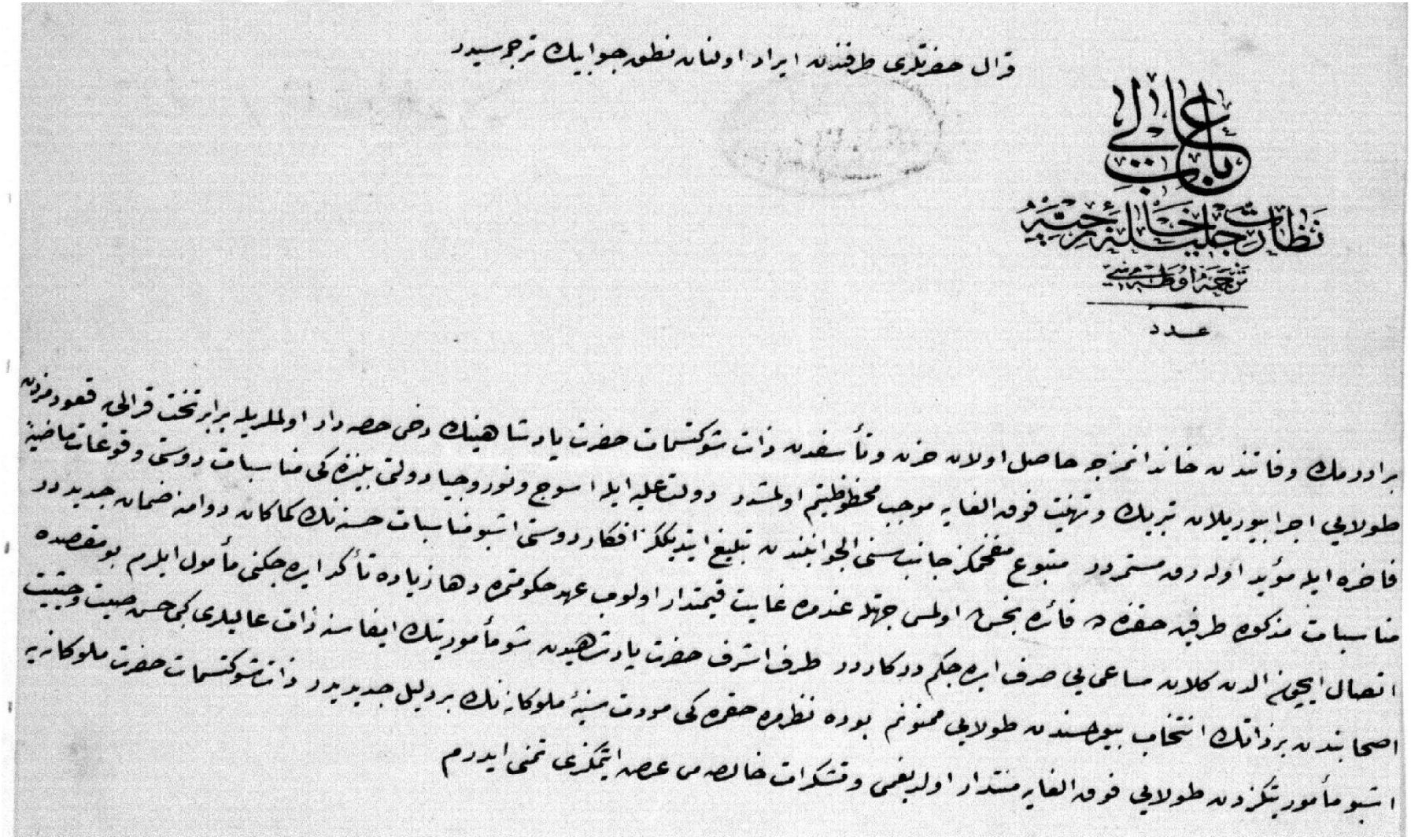

Ek: 17: İsveç Kralı XV. Karl'ın fotoğrafı.

1865 yılında Mathias Hansen tarafından fotoğraflanmış olup Svante Hedin/Kunglig Bildskatt kitabından alınmıştır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Karl_XV_1865_fotograferad_av_Mathias_Hansen.jpg

Ek 18: Oscar Magnus Björnstjerna'nın İstanbul'a İsveç elçisi olarak görevlendirildiğine dair bir belge. (BOA, *HR.TO*, No. 273, Gömlek No. 43, 3)

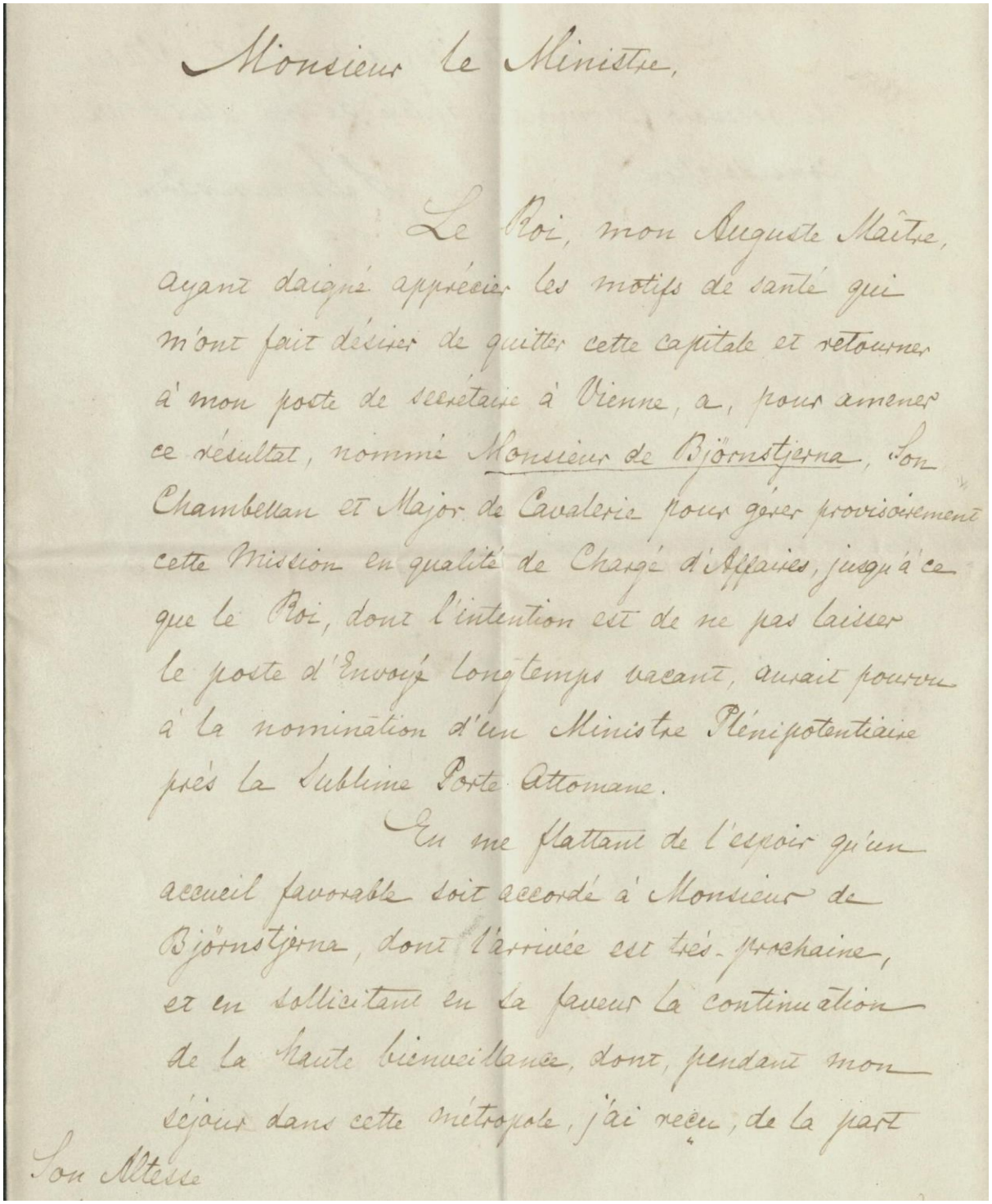

Monsieur le Ministre,

Le Roi, mon Auguste Maître, ayant daigné apprécier les motifs de santé qui m'ont fait désirer de quitter cette capitale et retourner à mon poste de secrétaire à Vienne, a, pour amener ce résultat, nommé Monsieur de Björnstjerna, Son Chambellan et Major de Cavalerie pour gérer provisoirement cette Mission en qualité de Chargé d'Affaires, jusqu'à ce que le Roi, dont l'intention est de ne pas laisser le poste d'Envoyé longtemps vacant, aurait pourvu à la nomination d'un Ministre Plénipotentiaire près la Sublime Porte Ottomane.

En me flattant de l'espoir qu'un accueil favorable soit accordé à Monsieur de Björnstjerna, dont l'arrivée est très-prochaine, et en sollicitant en sa faveur la continuation de la haute bienveillance, dont, pendant mon séjour dans cette métropole, j'ai reçu, de la part

Son Altesse

Ek 19: Oscar Magnus Björnstjerna'nın portresi.

1881 yılında Jens Mohr tarafından fotoğraflanmıştır. /Skokloster Kalesi

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Portr%C3%A4tt_av_generalmajor_Oskar_Magnus_Bj%C3%B6rnstjerna_(1819-1905),_1881_-_Skoklosters_slott_-_99512.tif

Ek 20: İstanbul İsveç elçisi Carl Fredrik Herman Palmstierna'nın portresi.

Stockholmskällan sayfasından alıntı yapılmıştır.

https://sv.wikipedia.org/wiki/Carl_Fredrik_Palmstierna

Ek 21: Carl Fredrik Herman Palmstierna'nın İstanbul'daki elçilik vazifesinin sona ermesine dair bir belge. (BOA, *İ.HR*, No. 235, Gömlek No. 13901, 2)

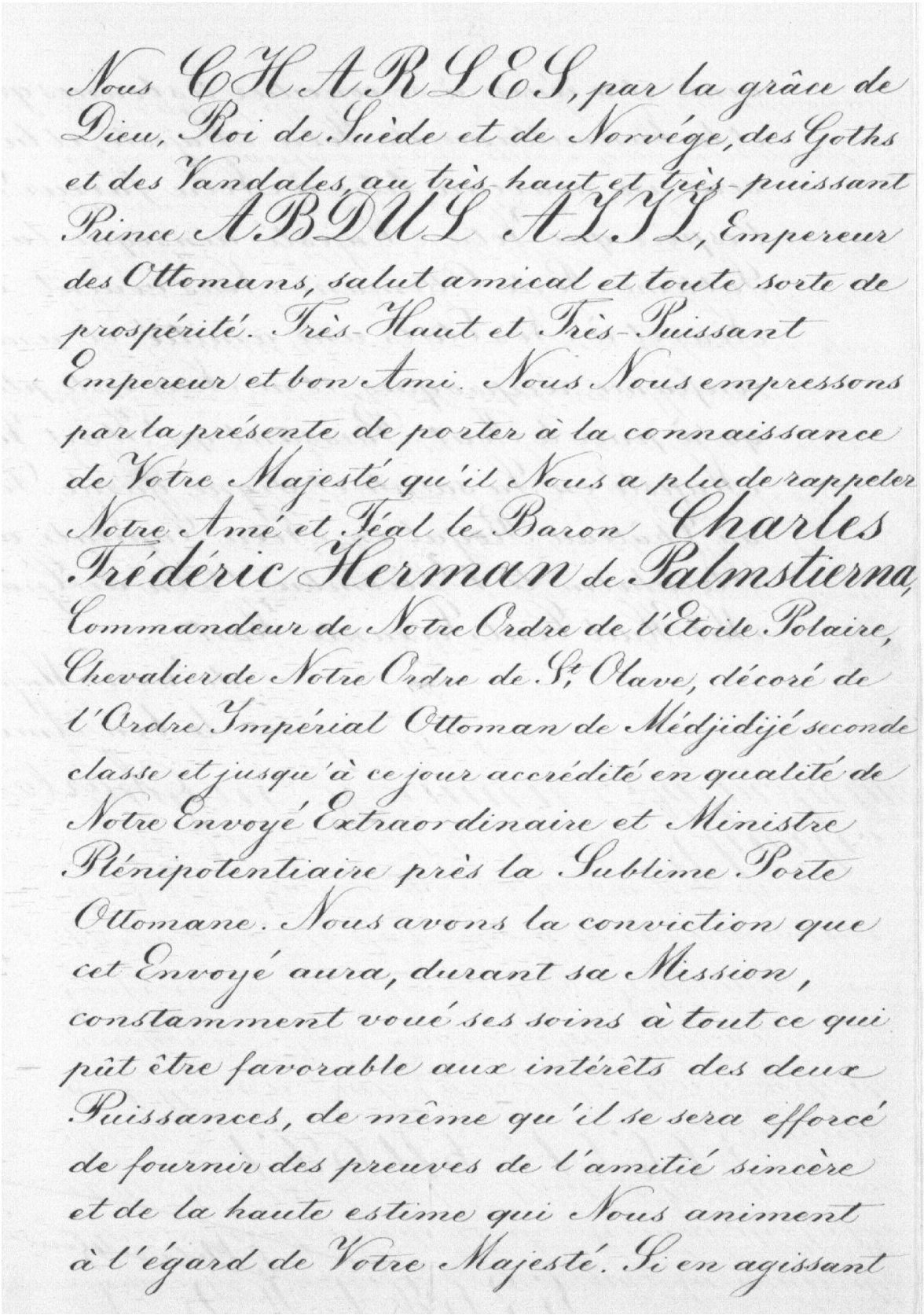

Nous CHARLES, par la grâce de Dieu, Roi de Suède et de Norvége, des Goths et des Vandales, au très-haut et très-puissant Prince ABDUL AZIZ, Empereur des Ottomans, salut amical et toute sorte de prospérité. Très-Haut et Très-Puissant Empereur et bon Ami. Nous Nous empressons par la présente de porter à la connaissance de Votre Majesté qu'il Nous a plu de rappeler Notre Amé et Féal le Baron Charles Frédéric Herman de Palmstierna, Commandeur de Notre Ordre de l'Etoile Polaire, Chevalier de Notre Ordre de St. Olave, décoré de l'Ordre Impérial Ottoman de Médjidjé seconde classe et jusqu'à ce jour accrédité en qualité de Notre Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire près la Sublime Porte Ottomane. Nous avons la conviction que cet Envoyé aura, durant sa Mission, constamment voué ses soins à tout ce qui pût être favorable aux intérêts des deux Puissances, de même qu'il se sera efforcé de fournir des preuves de l'amitié sincère et de la haute estime qui Nous animent à l'égard de Votre Majesté. Si en agissant

Ek 22: İstanbul İsveç elçisi Oluf Stenersen'in portresi.

Gisle Stenersen tarafından yüklenmiştir.

https://www.geni.com/people/Oluf-Stenersen/6000000011709477333

Ek 23: İstanbul İsveç elçisi Selim Ehrenhoff'un portresi.

1887 yılında Abdullah Frères tarafından fotoğraflanmıştır.

https://www.judaisme-marocain.org/objets_popup.php?id=34736

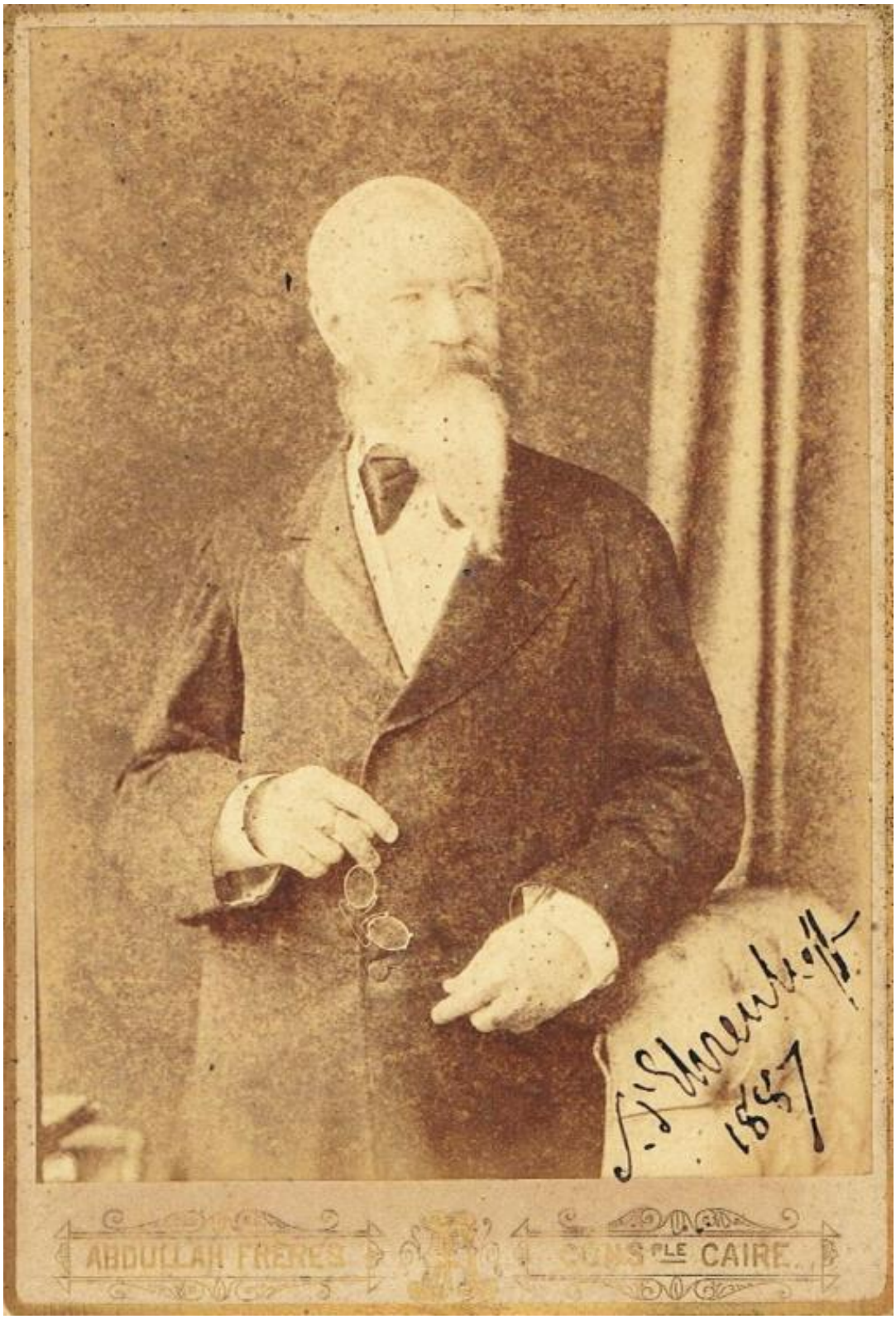

Ek 24: Selim Ehrenhoff'a Osmanlı hükümeti tarafından Mecidiye nişanı verilmesine dair bir belge. (BOA, *HR.MKT*, No. 750, Gömlek No. 4, 1)

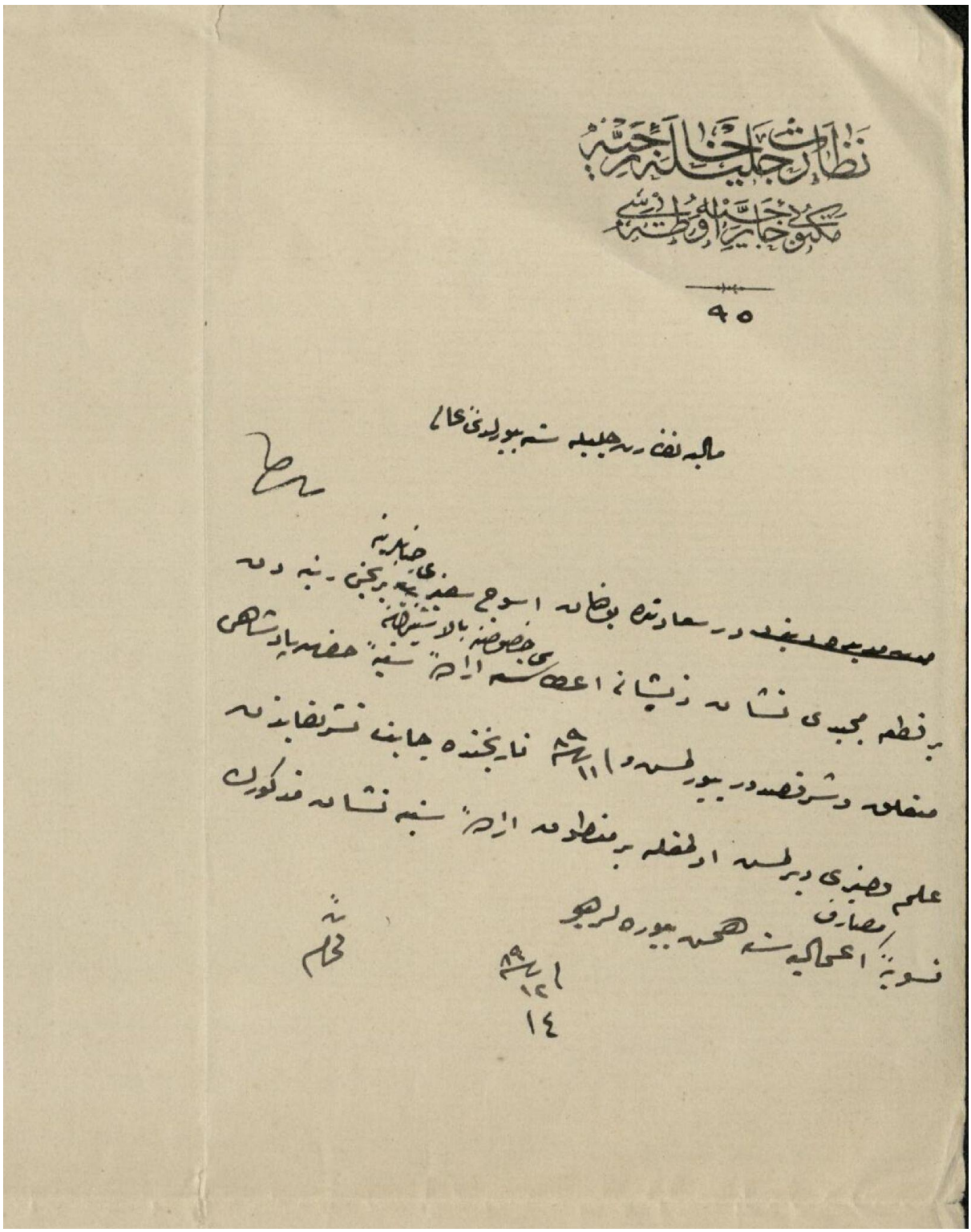

Ek 25: İsveç Kralı II. Oscar'ın fotoğrafı.

Lars Larsson tarafından fotoğraflanmıştır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:King_Oscar_II_of_Sweden_in_uniform.png

İNDEKS

Abdurrahman Paşa, 15
Abdülaziz, 28, 44, 46
Abdülhamid, 41
Abdülmecid, 43, 47, 48, 49, 50
Åbo, 24
Ad hoc, 3
Adolf Friedrich, 24
Aftonbladet, 30, 62
Ahmet (3), 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21
Aix-la-Chapelle Protokolü, 4
Aksu, 15
Albrecht Elf Ihre, 39
Albrecht von Wallenstein, 10
Aleksander Mençikof, 35
Alexander (1), 27, 28
Alexander (2), 37
Ali Aziz Efendi, 6
Ali Paşa, 14, 15, 17
Almanya, 10, 15
Amerika Birleşik Devletleri, 39, 41
Anders Plomgren, 23
Antoine Testa, 39, 42, 43, 52, 62
Antonaki Vetertcitlo, 51
Arnavut, 63
Ataşe, 16
Aubert du Bayet, 25
Avusturya, 12, 23, 27, 28, 29, 34, 35, 40, 51
Axel Oxenstiern, 10
Azak, 17, 18, 23
Balkan, 5
Baltacı Mehmet Paşa, 18
Baltalimanı, 52, 62
Baltık, 10, 21, 36
Baptiste Jules Bernadotte, 29, 62
Baron Basterom, 42
Belgrad, 23
Bender, 15, 16, 19, 20, 21
Bengt Benstsson Oxenstierna, 12
Berberi, 14
Berlin, 6, 48
Bernadotte, 47, 62
Bethelen Gabor, 12
Beyoğlu, 16, 37
Beytül-Lahm Kilisesi, 35
Bog, 15
Boğdan, 5, 15, 17, 27, 28, 35, 36, 55
Bohemya, 10
Bologna, 12
Bradenburg, 10
Bremen, 10
Britanya, 35, 40
Brüksel, 41
Budapeşte, 20
Bükreş, 20, 27
Carl Fredrik Herman Palmstierna, 41
Carl Rudenschöld, 22
Carl Wachtmeister, 40
Carleson, 22
Cebelitarık, 22
Cenova, 39
Cezayir, 33, 34, 63
Cizye, 33
Claes Brorson Rålamb, 12, 13
Claes Grill, 23
Claire Pagy, 25
Çanakkale, 35
Çorlulu Ali Paşa, 14, 15, 16, 17
d'Ohsson, 6, 25, 26
Damat İbrahim Paşa, 21
Danimarka, 8, 13, 20, 30, 31, 36, 39, 40, 41, 44, 62
Debrecen, 20
Defterdar Şerif Efendi, 6
Demir Paşa, 20
Demirbaş Şarl, 13, 14, 15, 20
Devlet Giray, 14, 17, 18, 19
Dinyester, 15
Domanico Pulgher, 38
Ebezade Abdullah Efendi, 19

Ebubekir Ratıb Efendi, 6
Edirne, 19, 20
Edward Karlson, 22
Eflak, 5, 17, 20, 27, 28, 35, 36, 55
Elias Lagerheim, 42
Erdel, 12, 13
Erich (13), 8
Ermeni, 25
Erzurum, 35
Esham, 28, 62
Estonya, 11, 14, 21
Fabrice, 20
Felemenk, 31
Fener Rum Patrikliği, 35
Ferdinand, 10
Ferriol, 15
Fin, 11, 39
Finlandiya, 21, 24, 27
Francesco Sforza, 4
Fransa, 4, 5, 6, 10, 15, 18, 21, 25, 26, 27, 29, 31, 34, 35, 36, 47, 62
Freden i Värälä, 25
Frederik von Höpken, 22, 23
Frederik, 13
Fredikshald, 20
Freyr, 8
Friedrich (1), 20, 21, 22, 23
Galano, 18
Garp Ocakları, 14, 23, 34
Gaspare Fossati, 37
Georg Christian Sibbern, 37, 38, 43, 62
George Hamilton Sermour, 35
Gerhard Johan Balthasar von Heidenstam, 25
Germen, 7
Ghaki, 37
Gotthard Wellingk, 13
Götar, 7
Grande Rue de Pera, 38
Grodno, 11
Gustaf Celsing, 24, 37
Gustaf Nils Algernon Adolf Stierneld, 36
Gustav (3), 25
Gustav Adolf (2), 9, 10, 12, 20
Gustav Adolf (4), 27
Gustav Eriksson Vasa, 8, 9
Gustav Kierman, 23
Gülnuş Emetullah Sultan, 16, 17
Gümrük, 31, 34, 52, 53, 54, 55, 56, 57
Habsburg, 10, 13, 19
Harem, 16, 26
Hattpartiet, 23
Hazar Devleti, 7
Hekimoğlu Ali Paşa, 21
Henrik Schröder, 23
Hoca İbrahim Paşa, 19
Hollanda, 9, 10, 11, 13, 18, 22, 37
Holmgadr, 7
Holowczyn, 14
Holstein, 20, 30, 62
Islahat, 29, 62
Istanislas Lezçinski, 14
İbrahim Atif Efendi, 6
İbrahim Müteferrika, 21
İltica, 15, 16
İngiltere, 13, 18, 29, 31, 34, 35, 36, 52, 62
İran, 23
İskandinav, 7, 30, 62
İskender Hoçi Bey, 22
İsmail Paşa, 19
İspanya, 37
İstiklal Caddesi, 38
İtalya, 4
İvan Mazepa, 14, 17
İzmir, 15, 23, 25
Jacob Buckall, 23
Jakoben, 25
Jan Zamoyevski, 12
Johan Classon, 23
John (3), 12
Jöran Nordberg, 13
Kafkas, 5

Kafkasya, 23, 35
Kalabaliken i Bender, 19
Kalmar Birliği, 8
Kamame Kilisesi, 35
Kaplan Giray, 19
Karadağ, 17
Karadeniz, 18
Kardis, 11
Karl (10), 11, 12
Karl (12), 9, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 38, 43
Karl (13), 27, 29
Karl (14), 29, 30, 47, 62
Karl (15), 30, 31, 44, 47, 48, 49, 62
Karl (9), 9
Karl Adolf von Rexin, 24
Karlofça, 14
Karlopolis, 16
Karlstad, 16
Kars, 35
Kassel, 20
Katolik, 8, 9, 10, 13
Kazak, 14, 18
Kıbrıs, 51
Kırım Tatarları, 5, 12, 36
Kırım, 5, 12, 13, 14, 17, 19, 23, 24, 28, 29, 34, 36
Kiev, 5, 7
Kont Axel Renstierna, 21
Kopenhag, 22
Közbekçi Mustafa Ağa, 21
Kristian Albrecht Grothusen, 20
Kristina, 10
Küçük Kaynarca, 24
Ladulas, 8
Lahey, 41
Lajos Kossuth, 34
Lars Johan Hierta, 30
Laurentius Andrese, 9
Layiha, 6
Leh, 11, 20
Lehistan, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19
Leibzig, 10
Levantiska Kompaniet, 23
Lewenhaupt, 14
Liberal, 30
Litvanya, 11
Livonya, 11, 13, 15, 16, 21
Londra, 6, 28, 35, 41
Lord J. Russell, 34
Louis (16), 5
Louise Josephine Eugenie, 49
Lund, 20
Lübeck, 13
Lübnan, 46
Macar, 34, 35
Macaristan, 4, 27
Maden, 9
Magdeburg, 10
Mahmud Raif Efendi, 6
Mahmut (1), 21, 23, 24
Mahmut (2), 27, 28, 62
Margareta (1), 8
Martin Luther, 9
Martin Neugebauer, 16, 38
Mattingly, 4
Maurice, 9
Mehmed Akif Paşa, 7
Mehmed Ataullah Efendi, 19
Mehmed Emin Rauf Paşa, 52
Mehmed Reşad, 49
Mehmet (4), 12, 16
Mehmet Emin Ali Paşa, 42, 43
Meriç, 19
Metternich, 27
Mısır, 26
Mihail Racovica, 15
Mikael Hising, 23
Milano, 4
Misyonerlik, 7
Montava, 4
Moralı Seyyid Ali Efendi, 6

Moskova, 14
Murat (3), 12
Murat (4), 12
Mustafa (2), 13
Mustafa (3), 24
Napolyon, 9, 26, 27, 28, 29, 34, 53, 62
Narva, 14
Nikola (1), 34, 35, 37
Nizam-ı Cedid, 28
Nordik, 12
Norrköping, 10
Norveç, 8
Novgorod, 7
Nuremberg, 20
Nystad, 11, 21, 23
Odin, 8
Ogüst (2), 13, 14
Olavus Petri, 9
Oluf Stenersen, 38, 41, 45
Oscar (1), 30, 31, 43, 47, 48, 49, 50, 62
Oscar (2), 31, 46, 47, 48, 62
Oscar Magnus Björnstjerna, 40, 41, 45, 46
Oslo, 20
Osman (3), 24
Otuz Yıl Savaşları, 4, 10
Özi, 14, 15
Padua, 12
Paganizm, 8
Parioten, 22
Paris, 6, 21, 28, 37
Pasarofça Antlaşması, 6
Paşmakçızade Ali Efendi, 17
Patrona Halil İsyanı, 21
Paul Strasburg, 12
Pera, 16, 37, 38
Perevolochna, 15
Peter Collett, 40
Peter Frisck, 20
Petro, 13, 14, 15, 17, 18
Petronella Constanti Leytslar, 22
Piteşti, 20
Piyemote, 34
Politeizm, 8
Poltava, 14, 15, 17, 20
Pomeranya, 10, 15, 20
Prag Rudolphine, 10, 11
Protestan, 10, 13
Prusya, 14, 22, 24, 30, 35, 41, 47, 49, 51, 62
Prut, 18, 20
Qrebrolu, 9
Rákóczi (2), 13
Reformasyon, 10
Regensburg, 20
Reisülküttab Raşid Efendi, 25
Reşid Paşa, 42
Riga, 11, 13
Rurik, 7
Rusçuk, 35
Rusya, 7, 11, 12, 14, 17, 18, 19, 21, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 31, 34, 35, 36, 37, 40, 51, 62
Rügen, 10
Sahak Ebru Efendi, 43
Saksonya, 10, 11, 13
Samuel Worster, 23
Sardinya, 34
Schleswig, 13, 30, 62
Selim (3), 5, 6, 25, 28, 50
Selim Ehrenhoff, 38, 41, 46
Sırbistan, 17
Sırp, 55
Siebenbürgen, 12, 13
Siena, 12
Sigismund Vasa (3), 9, 12
Silezya, 10
Silistre, 35
Sinop, 50
Smolensk, 11
Smyrna, 23
Smyrnakyrkan, 23
Stanislaw Poniatowsky, 16, 17, 18, 20
Stockholm, 12, 21, 22, 38, 39, 40, 43, 46, 48, 50, 63

Storkyrkan, 9
St-Petersburg, 5, 35, 40, 41, 46, 48
Stralsund, 20
Strängnäs, 9
Süleyman Paşa, 19
Sünne Boğazı, 36, 62
Svabya, 10
Svear, 7
Sverige, 22
Şepar, 18
Şerif Paşa, 51
Tanzimat, 29, 62
Tasvir-i Hümayun, 43, 50
Tatar, 12
Tatarcık Abdullah Efendi, 6
Tersane-i Amire, 32
The Evening Paper, 30
Thomas Plomgren, 23
Thor, 8
Tilly, 10
Timurtaş, 19
Tolstoy, 17
Tomas Funck, 20
Trablusgarp, 33, 34, 63
Trablusşam, 50
Trabzon, 35
Tuna, 35
Tunus, 33, 34, 63
Ukrayna, 13, 14
Ulric Celsing, 24
Ulrike Eleonore, 20, 21
Uno von Troil, 39
Uppsala, 8, 24
Usedom, 10
Varangiyanlar, 7
Varşova, 5
Verala, 26
Verden, 10
Vermland, 9
Vidin, 35
Vikingler, 7, 12
Viyana Protokolü, 4
Viyana, 6, 13, 20, 34, 35, 37, 41
Volga, 12
Voltaire, 14
Waldemar, 8
Westphalia Barışı, 4, 10
Wilhelmina Frederika Alexandrine Anna Louise, 49
Yusuf Agah Efendi, 6
Yusuf Paşa, 6, 14, 15
Yahudi, 20
Yedikule, 17
Yeni Ahit, 9
Yeniçeri, 28
Yirmisekiz Mehmed Said Efendi, 21, 22
Ystad, 20

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mert Uğur Vatansever

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Cumhuriyet Üniversitesi, Tarih Bölümü, 2019

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce